AMOENITATES LITERARIÆ,

Quibus

VARIÆ OBSERVATIONES,

Scripta item quædam anecdota & rariora Opuſcula exhibentur.

TOMVS QVINTVS.

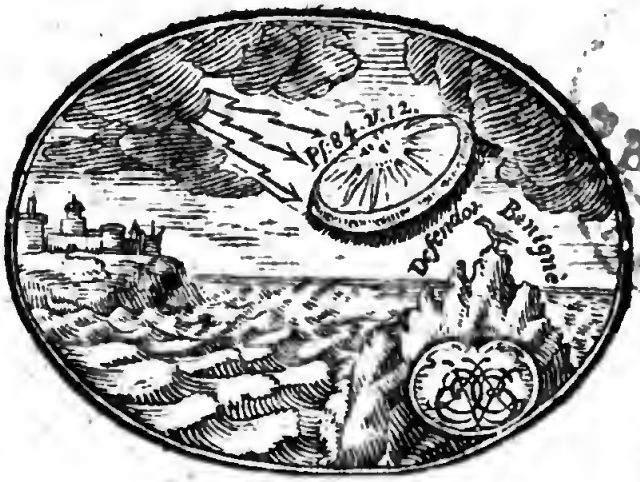

VITTORIO EMANUELE III - BIBLIOTECA NAZIONALE - NAPOLI

FRANCOFVRTI & LIPSIÆ,
Apud DANIEL. BARTHOLOMÆI,
MDCCXXVI.

MAGNIFICO, GENEROSISSIMO AC CONSVLTISSIMO DOMINO,

DOMINO

JOANNI GEORGIO DE LVPIN,

INCLVTAE REIP. MEMMINGENSIS CONSVLI H. T. REGENTI

DE PATRIA PLVRIMIS NOMINIBVS IMMORTALITER MERITO

MAECENATI AC STVDIORVM SVORVM PATRONO DEMISSE VENERANDO

Publicum hoc devotissimi cultus monumentum ea, qua decet, animi reverentia statuit

J. G. SCHELHORNIVS,

Scholæ patriæ Conrector,
& Reip. Bibliothecarius.

Pa-

PAtieris haud dubie, VIR MAGNIFICE, quæ TVA eſt inſignis ac laudatiſſima indulgentia, ut TVIS ſub auſpiciis hoc, quicquid eſt, opellæ in lucem producam, ſimulque devotiſſimum, quo TE jure venerabundus ſuſpicio, animi cultum teſtatum fa-

ciam omnibus. Cujus mei conſilii cauſas habeo ſatis graves & ſingulares, non procul arceſſendas, aut conquirendas anxie. Efflagitant id immortalia in patriam communem merita; jubent inclutæ, quibus eximie ornatus es, virtutes: imperat exoptatiſſima, qua mea ſtudia promovere non dedignaris, benevolentia.

TV, VIR GENEROSISSIME, gloriam Illuſtris

LV-

LVPINIANAE GENTIS, quæ non heri demum aut nudius tertius de Memminga noſtra optime mereri cœpit, verum ab aliquot retro ſeculis publicæ ſalutis cuſtodiam curamque geſſit haud infeliciter, non ſuſtentas ſolum egregie, ſed & ad ſummum auſpicato provehis apicem. TIBI eum honorem, quem Roma, Orbis domina, maximum olim eſſe duxit, ac

illum nonniſi paucis, iisque rerum præclare geſtarum laude florentiſſimis, tribuit, jam dudum communis omnium bonorum civium vox decrevit, ut PATRIAE BONOQVE PVBLICO NATVS haud injuria dicaris. TE curia ornamentum, patria præſidium & dulce decus ſuum, religio defenſorem, afflicti portum ac perfugium, conſilii indigi oraculum, Muſæ

Pa-

DEDICATIO.

Patronum lubentes meritoque ſalutant. In TE venerantur omnes perſpicacem in providendo prudentiam, felicem in expediendo ſolertiam: in TE mirantur, quod Plinius non minus difficile quam magnum eſſe cenſuit, plurimum comitatis ſummæ gravitati adjunctum, & ceteras virtutes, quibus TE pridem cunctis reddidiſti venerabilem.

DEDICATIO,

TVVM favorem & mea qualiacunque hactenus plus ſimplici vice experta ſunt ſtudia: ipſæ quoque hæ Amoenitates litterariæ TE Promotore, TE Patrono gaudent. Quod enim tenelli mei conatus TIBI haud diſpliceant, cum aliis tum hoc luculenter demonſtratum dediſti, quod in eorum incrementum gratioſe mihi ſuppeditare placuit anecdota quædam, eaque

in

in autographo, in dissertatione, quam concinno, de historia Confessionis Tetrapolitanæ, usui mihi futura, aliorumque spem excitare jucundissimam: quare hæc opella in venerabundi & grati animi mei pignus sacra TIBI devotaque esse cupit quam maxime. Accipe illam, MAECENAS, benevola & placida mente, mihique propensam TVAM voluntatem

tem perpetuo conſerva. Ea enim ambitione me teneri fateor, ut conſtantem aliquem inter obſequentiſſimos TVOS clientes locum cupidiſſime affectem.

DEus TE, VIR GENEROSISSIME, omnium bonorum affluentia proſperet, ac patriæ in ſeros usque annos præſtet incolumen. Dabam Memmingæ. A. R. S. cIↃ IↃCCXXVI. d. 6. April.

JO.

Jo. Lockius in Epiſtola ad Lectorem,

aureo de Intellectu humano operi præmiſſa:

Homines ſententiis & guſtu tantum a ſe invicem diſcrepant, ut difficile ſit librum invenire, qui placiturus & diſpliciturus ſit omnibus.

Contenta hujus Tomi.

I. *Dissertatio de Soloecismis literariis. p. 1.*
II. *Dürrii Diss. epistolica de Jo. Fausto. p. 50.*
III. *D. Jo. Aventini Annalium Epitome, variisque ac variantibus Editionibus. p. 81.*
IV. *Petri Lambecii Commentariorum de Biblioth. Cæsar. Lib. IX. fragmentum. p. 97.*
V. *Marci Velseri Monumentorum Augustan. Supplementum. p. 116.*
VI. *Analecta ad Historiam Fr. Jos. Burrhi. p. 141.*
VII. *Tabulæ Donationis Bibliothecæ Huetii. p. 164.*
VIII. *Epistolæ quædam ineditæ. p. 177.*
IX. *Electa epistolica. p. 202.*
X. *Vita Bartholomæi Bertelini, Pastoris quondam Memmingensis. p. 221.*
XI. *Dissertationis de libris rarioribus Continuatio. p. 239.*
XII. *Addenda & emendanda. p. 297.*

I. DIS-

I.

DISSERTATIO DE SOLOECISMIS LITERARIIS.

§. 1.

DE Soloecismis literariis ſive craſſis erroribus a nonnullis in re literaria commiſſis jam acturo haud anxie exquirendæ ſunt rationes, quibus hujusce inſtituti veniam a te exorem. Præeuntem enim hac in re præter alios habeo Virum Celeb. Mich. Lilienthalium, qui eodem de argumento commentationem Selectis hiſtoricis & literariis (*a*) inſeruit, lectu jucundiſſimam eruditorumque plauſu exceptam. Nec vero ab re ejusmodi ſphalmata colliguntur ac

(*a*) Tom. I. p. 315. ſqq.

virgula notantur censoria. Nam licet, meæ quoque imbecillitatis memor, in vastissimo historiæ literariæ studio facillimum esse lapsum, atque adeo impunitatem levioribus erratis haud difficulter concedendam probe norim: quis enim tam Lynceus sit, qui in salebroso hoc atque amplissimo campo nihil offendat, nusquam incurrat? Attamen non iniquum esse arbitror, crassiores soloecismos colligere, ut aliorum hallucinationibus moniti cautiores nos evadamus.

§. 2.

Eum igitur in finem primum notabo illos, qui ex libris eorumque titulis oscitantia non facile excusanda fecerunt homines. Agmen hic ducat Albertus de Eyb, Pio II. Pontifici Maximo olim a cubiculis. (*b*) Licet enim ejus ævi, quo rei literariæ studium neglectum fere jacebat, hominibus non adeo exprobrandos esse hujus farinæ soloecismos lubens largiar: is tamen error, cujus heic meminisse juvabit, veniam haud mereri videtur, quod Albertus illius συγχρονος fuerit, quam ridenda

(*b*) Teste Jo. Trithemio de Scriptor. Ecclesiast. f. 198. edit. Hamburg. 1718.

denda hallucinatione, titulo libri deceptus, ex viro in hermaphroditum transformavit. Scilicet Antonius Beccatellus, origine Panormitanus, celebratissimi suo tempore vir nominis, præter alia fescenninos scripsit versus, quos in unam congeriem collectos *Hermaphroditi* titulo insignivit, Cosmoque Medici dicavit. De iis ita Anonymus (*c*) Auctor notarum ad poëmata Sannazarii p. 202. sq. edit. Amstelod. 1689. (*d*): *De Hermaphrodito quod dicit* (Gyraldus) *non est de nihilo: ego enim legi manu descriptum (neque enim unquam est typis excusus) adeo spurcum, adeo abominabilem, ut nihil supra. Versus deinde ipsi vix sunt tolerabiles, tantum abest, ut laudem aliquam mereantur. Inscribitur autem Hermaphroditus, eo quod utriusque sexus membra genitalia utriusque libelli omnem materiam faciant. Hæc qui patienter legit, næ illum oportet esse hominem frugi.* Ex hoc igitur libro aliquot versus producit Albertus de Eyb in Margarita sua Poëtica, eosque ex *Joanne Antonio Herma-*

(*c*) Quem Bernardus Moneta Janum Brokusium esse ait in Menagian. Tom. IV. p. 441. edit. Amstelod. 1716.

(*d*) Verba hæc allegavit Celeb. P. Bælius in Diction. Tom. III. f. 2162. art. PANORMITA. not. (*l*)

phrodita hauſtos eſſe ridicule aſſerit, notante elegantiſſimi ingenii viro Bernardo Moneta (*e*) (de la Monnoye).

§. 3.

Succedat huic ſuo quodam jure Præſul ille, qui pari imo longe majori inſcitia *ex Clementinis & Novellis meretrices* effecit. Audiamus ea de re Henricum Stephanum (*f*): *C'eſt aſſez parlé des ſimples preſtres ou moines: parlons des prelats. Il eſt certain qu'ils ont bien ſecondé en ceſt endroit les ſimples preſtres: tesmoin celuy qui ayant alleguer les loix qu'on nommoit, Clementina & Novella, ſe mit en tres grande cholere de ce qu'on luy amenoit le tesmoignage de paillardes.* Cui jungendus eſt ſacrificulus ille, qui de *Decalogo* quæſitus, eum hominem frugi, pietatis & æqui ſtudio clarum, ſpectatumque virum fuiſſe reſpondit (*g*). Nec reticendus hic eſt Morerius, celebris Dictionarii hiſtorici ſcri-

(*e*) Menag. Tom. IV. p. 442.

(*f*) In libro, hodie rarius obvio, quem inſcripſit: *L'Introduction au Traite de la Conformité des Merveilles Anciennes avec les modernes: ou Traite preparatif a l'Apologie pour Heredote p. 358.*

(*g*) Vid. J. W. Zinkgräfii Apophthegmata. Part. III. p. 280.

ſcriptor, qui ex Δωρῳ Βασιλικῳ, titulo libri, a Jacobo Britanniæ Rege ad filium ſcripti, autorem *Dori Baſilici* nomine uſum, fabricavit, atque ita Pſeudonymorum numerum inepte auxit, notatus propterea haud immerito a clariſſimi nominis Viro, Jo. Gottlieb Krauſio (*b*). Pari hallucinatione Jo. Caſpar Eberti (*) ex *Antoniana Margarita*, titulo operis a Gomezio Pereira compoſiti, in quo novam veteremque medicinam experimentis & evidentibus rationibus comprobatam dare anniſus eſt (†) *fœminam eruditam* fecit, eamque librum de animæ immortalitate ſcripſiſſe ſtatuit.

§. 4.

In hanc claſſem referendus etiam eſt Brianus Waltonus, qui *Camum*, appellativum Lexici Arabici haud vulgaris nomen,

(*b*) In der Umſtändlichen Bücher-Hiſtorie. Part. I. p. 144.

(*) In dem Cabinet des Gelehrten Frauenzimmers, p. 23.

(†) Pauca de hoc opere dixi Tom. II. p. 383. Sic vero nuncupavit id auctor a Patre Antonii, & matre Margaretæ nomen gerentibus.

men, quod *Oceanum* significat, pro nomine auctoris habuit (*i*), quam vero Ibn Jacob Alfirau Zabadium esse observat Celeb. Jo. Christoph. Wolfius (*k*), ea occasione simul eundem errorem circa librum *Juchasin* alios errasse memorans. Hujuscemodi oscitantiæ Philippum quoque Mornæum, Virum arte & Marte illustrem insimulat Mart. Jac. Owmannus (*l*), hæc de eo narrans: *Philippus Mornæus scribit R. Bereschit Ketanna, q. d. R. Commentarius parvus in Genesin; R. Tanchuma, q. d. R. Consolatio, dicendum siquidem erat Sepher Tanchuma* i. e. *Liber Consolationis, non autem R. Consolationis; similiter R. Midrasch Tehillim, q. d. R. Comment. allegoricus in Psalmos; auctor libri vocatur Isaac filius Simson. Itemque R. Midrasch Sirhassirim, q. d. R. Commentarius allegoricus in Cant. Canticorum, subnexus est libro Rabboth. Denique quod omnium absurdissimum, ex Chro-*

(*i*) In Apparatu S. f. 227.
(*k*) In Historia Lexicorum Hebraicorum p. 35. sq.
(*l*) In Disput. de diris sanguinum in lapidatum derivatis, Kilonii A. 1705. habita.

Chronico Mundi Mornæus hominem fecit Judæum, quem R. Seder Olam, q. d. R. Chronicon mundi, appellat: quum tamen illum minime latere debuiſſet, hunc librum olim jam translatum a Genebrardo Theologo Pariſino prodiiſſe Pariſiis A. 1600. in folio. Verum hanc craſſæ ignorantiæ maculam feliciter a Mornæo abſterſit Clar. Magnus Cruſius in ſingularibus Pleſſiacis (*m*), nusquam illum in *opere de veritate Religionis Chriſtianæ*, quod in hujus rei fidem allegavit Owmannus, illos libros & commentarios Chroniconque mundi, addito R. tanquam Rabbinici Doctoris ſigno, citaviſſe oſtendens, ſi exceperis *R. Tanchuma*, hoc autem nomine Judæum quendam, qui ejusdem nominis librum conſcripſerit, reapſe gaviſum fuiſſe idem aſſerit.

§. 5.

Huc etiam pertinent ii, qui Probæ Falconiæ, fœminæ laudatiſſimæ, cujus induſtriæ Centones Virgilianos in quædam hiſtoriæ ſacræ capita debemus, *Centonæ*

(*m*) Sive Memorabilibus de vita & meritis Philippi Mornæi de Pleſſis. p. 250. ſqq.

cognomen tribuerunt, errore ex voce *Centones* male intellecta nato, qui diu apud typographos mansit, cum in editione Parisiensi Joan. Petit. A. 1509. adhuc legatur: *Probæ Falconiæ Centone clarissime fæmine excerptum e Maronis carminibus ad testimonium veteris novique testamenti opusculum Centones. (n)* Eodem fato ex *Symposio*, titulo centum epigrammatum tristichorum ænigmaticorum, effectus est scriptor *Symposius* quod erudite demonstravit, istudque opusculum post longissimi temporis decursum vero suo auctori, L. Cæcilio Firmiano Lactantio, feliciter restituit Vir acutissimus Christ. Aug. Heumannus in præfatione, illis ænigmatibus Hannoveræ A. 1722. in 8. editis præmissa, qui ibidem aliud hujus furfuris exemplum affert, existimans, nomen *Picatrix*, quo philosophum quendam vel potius magum, artes necromanticas professum, vocatum fuisse hactenus creditum est, effictum esse ex titulo libri, *Piatrix*, qua voce *saga* indigitatur. Idem Vir præstantissimus alibi (o) Jo. Henricum Sey-

(n) Vid. Maittaire Annal. Typogr. T. I. p. 99.
(o) Act. Philos. Vol. I. p. 6.

Seyfridum notat, a quo in medulla memorabilium naturæ (*p*) duplici vice *Muſæus Wormianus* allegatur. En ipſa Heumanni verba: *Welcher Cato könte Meiſter über ſein ernſthafftes Geſichte bleiben, wenn er in J. H. Seyfrids Medulla mirab. naturæ findet daß der Muſæus Wormianus 2. mal citirt wird? Und iſt ohnſchwer zu glauben, es habe dieſer Auctor, als er das Muſeum Wormianum allegirt gefunden, ſich beredet, es ſey dieſes der Nahme deß Autoris, welcher, damit er nicht mit dem Jeniſchen Jo. Muſæo, und deſſen Bruder zu Kiel, dem Petro Muſæo vermenget wiirde, ſich etwann von ſeinem Vaterlande Worms Wormianum beygenahmet habe.*

§. 6.

Quin imo fuit Anglus quidam, qui μεταμορφωσει plusquam Circæa *Caroli IV. Auream Bullam in aureum bovem* transmutavit, ejusque conſpiciendi gratia Francofurtum profectus eſt (*q*). Cujus

(*p*) Act. Philoſ. Vol. I. p. 542. ſq.

(*q*) Vid. Tenzelii Dialog. Menſtr. A. 1690. p. 765. & J. H. von Seelen Orat. de Luthero de Scholis optime merito. p. 19.

inscitiam æquavit, si non superavit, ille veteris prosapiæ & multarum imaginum homo, in aula olim Franciſci Galliarum Regis versatus, de quo lepidam hanc circumferunt historiolam. Regi nimirum isti, literatorum amantissimo, ex ædibus sacris ad prandium properanti ab eximio quodam poëta aliquando non inelegans offerebatur epigramma, quod is gratiosa benevolentia acceptum inter prandendum legebat, blandamque ejus suavitatem ita prædicabat, ut præsentibus, nunquam tam jucunde ac laute se pastum fuisse quam hoc epigrammate, asseveraret. Hoc ex ore Regis percepto aulicorum unus clanculum in culinam citato gradu se contulit, a coquo aliquid de *Epigrammate*, quod Regi præparasset, (novum enim *edulii genus* sibique adhuc incognitum hac vocula designari inepte putabat) adeo enixe flagitans, ut tandem, cum cocus, novum ac inusitatum antea cibum appositum, constanter inficiaretur, a verbis inter ipsos ventum sit ad verbera, atque lis ista a Rege haud sine effuso risu componenda fuerit. Lubet heic adjicere epigramma, quo nonnemo

mo (*r*) facetam hanc hiſtoriolam expreſſit:

Dum, Franciſce, petis ſacri penetralia templi,
Huc ubi conſenſu congrege turba litat:
Ecce Poëta Tibi Muſæum Epigramma legendum
Offert mirandis ſuave Epigramma modis.
Tuque legis lectumque probas, nec ſuavius unquam
Pranſum, quam guſtato hoc Epigrammate, ais.
Cœcus Muſearum audit hæc aulicus artium
Jucundum ratus hoc eſſe Epigramma cibum.
Hocque, inopinatu pergens, ſibi gratificari
Vult, ante ut ponat tale Epigramma cocus:
Qui genus hocce cibi quod ſit, neſcire fatetur,
Unum ſe, nullum, ſcire, Epigramma cibum.
Alter verbereis, habitus quod ludibrio eſſet,
Regalem multat ictibus uſque cocum.

Tuque

(*r*) Vid. Mich. Piccarti Obſervat. Hiſtorico-Polit. Part. III. p. 325. ſq.

Tuque ſecuturas, Rex regaliſſime, lites
Non finis hos inter pacem Epigramma facit.
Perverſe acceptum. Te, Franciſce, antea lectum,
Non intellectum bis jam Epigramma beat.

Habes hic recentioris ævi exempla, quæ documento eſſe poſſunt, haud prorſus improbabile eſſe, quod de ſui ſeculi eruditis refert Ammianus Marcellinus, eorum nonnullos tam fuiſſe ignaros, *ut nunquam ſe Codices habuiſſe meminerint, & ſi in circulo doctorum auctoris veteris inciderit nomen, piſcis aut edulii peregrinum vocabulum eſſe arbitrati ſint.* His ſuperpondii loco Gallum iſtum addo, qui de *libris* loquens, eosque *Domini* titulo (*Meſſieurs Livres*) afficiens, teſtatum fecit, quam probe ſibi cogniti ſint codices, quibus eam exhibebat reverentiam. En verba Jo. Ludov. Balzaci: *Il vient ici des importuns en perſonne, quelquefois de plus de cent lieues, & tout exprés, ſi on le veut croire, qui lui donnent le dernier coup de la mort, lui* (de ſe ipſo loquitur Balzacus) *diſant pour leur prémier compliment, que ſa haute reputation, & la celebrité qu' il a donnée au*

lieu

lieu où il eſt, les ont obligés de venir voir cette perſonne ſi connue, & ce village ſi renommée, qu'il ne doit point trouver mauvaiſe une ſi juſte & ſi honnête curioſité que la leur. Un de ces Curieux lui commença il y a quelques jours ſa Harangue par le reſpect & la veneration qu'il avoit toujours eue pour lui, & pour Meſſieurs ſes Livres. Il n'eſt rien de plus hiſtorique que ceci, & vous pouvez voir par lâ juſq' où peut aller le ſtile des complimens (s).

§. 7.

Vocemus jam ad partes eos, qui ex appellativis fecerunt nomina propria, prioribus affines. Primi autem hic ſe nobis ſiſtant illi, qui ſibi aliisque inepte perſuaſerunt, Theophraſtum Lesbium, hominem Græcum, magni nominis philoſophum, in Ariſtotelis ſinu educatum, prænomine Latino *Aureoli* uſum fuiſſe, errore ex Hieronymi verbis (t) perperam intellectis orto: *Fertur aureolus Theophraſti liber*

(s) Vid. Bælii Dictionar. T. I. f. 433. Art. BALZAC. not. (k)

(t) Lib. I. adverſus Jovinianum Cap. 28.

Digitized by Google

ber de nuptiis, &c. Qua perſuaſione abreptus alter Theophraſtus (*u*), Paracelſus ſcilicet, priori eruditione longe inferior, *Aureoli prænomen* itidem aſſumſit, homo arrogantiæ plenus, qui faſtu turgidus de ſe aliquando inſulſe gloriari haud erubuit, *ſtultiſſimum pilum occipitii ſui plus ſcire, quam omnes Galeni ſectatores, & calceorum ſuorum annulos doctiores eſſe, quam Galenum & Avicennam, barbamque ſuam plus expertam eſſe, quam omnes Academias (x)*. Digniſſimus certe vir, qui inter eruditos Charlatanos, ſi eruditos vocare fas eſt inſipida hujusmodi capita, principem obtineat locum, ſtolidæ gregis primipilus! Ex priſco autem illo Aureolo commentitio, ſicuti error plerumque errorem gignit, novum quendam, ſi Diis placet, *Aurelionem Theophraſtum* fabricavit Gualterus Burleus, inficetus ille Hiſtoriæ Philoſoph. ſcriptor (*y*), *ſcripſit etiam*

(*u*) Vid. Heumanni Acta Phil. Vol. I. p. 7. ſq.

(*x*) Vid. Melch. Adami Vitas Germanorum Medicorum p. 35. edit. Heidelberg. 1620. in 8.

(*y*) Cap. LXVIII. Libri de vitis Philoſophorum & Poëtarum, quem Celeb. Heumannus in Actis Philoſ. Vol. III. p. 282. ſqq. recenſuit. Libelli hujus, hodie rarioris, ſed nullius pretii, editionem poſſideo Argen-

etiam, inquiens, *Aurelio Theophraſtus librum de divitiis.*

§. 8.

Hujus farinæ ſoloeciſtis annumerandus quoque eſt ineptulus ille, quem Ulricus Huttenus, ſtrenuus ignorantiæ oppugnator, in ſuo *Nemine* ſic exagitat: *Novi inſignem aſinum, quod mihi videtur, qui aliquando ſimul audientibus nobis Papiæ illud juris columen Jaſonem, cum is prælegeret, & multis citatis autoribus ſubjiceret: Alexander de Imola & ſequaces; converſus ad proximum quæſivit, quis ille eſſet ſequa-*

---

gentorati per Joan. Knoblauch A. 1516. in 4. typis exſcriptam, h. t. *Vita Philoſopborum & Poëtarum cum auctoritatibus & ſententiis aureis eorundem annexis.* Titulo hoc ſubjectum eſt carmen, quod ipſe poëta haud abs re vocat tumultuarium:

Lector amande ſuper cunctos vis magnus haberi,
Hunc precor ediſcas nocte die (l. dieque) *librum.*
Tantus ibi fructus, tanta eſt facundia, tantis,
Eſt rutilans dictus (l. dictis) *quod nihil eſt melius.*
Maximus exiguo theſaurus venditur ære,
Quo nullum toto majus in orbe ſophos.

Quod ſi vero ipſum opus introſpexeris, pro theſauro invenies carbones: niſi forte hoc duntaxat illius ævi hominibus dictum ſit, quo glandibus veſci volupe fuit.

sequaces? Opinabatur ille uni ex glossatoribus nomen esse sequaces. Ex *Calendis, Nonis & Idibus* viros sculpsit celebres, deque Romano populo optime meritos Theodorus Balsamo, qui (z) Romanis decem mensis cujusque priores dies Calendas, proximos decem Nonas, postremos Idus dici, sicque vocatos tradit a tribus prudentissimis Romanis, qui eos fame liberaverint. Meminisse etiam heic decet illius, qui formulam *Fare wel*, i. e. *Vale* libri cujusdam dedicationi subscriptam, auctorem, *Farewellium* esse arbitratus est (*a*). Eadem ratione quoque peccavit Vir cætera doctissimus, qui Catalogum Bibliothecæ Francisci Barberini Cardinalis concinnavit, cum in litera W. T. II. p. 572. ex linguæ Germanicæ ignorantia Jo. Arnd *Weiland* libros de vero Christianismo adscripsit (*), adverbio *Weiland* pro auctoris

(z) Ad Canonem Trullanum 62. notante Viro Summo J. A. Fabricio in Menologio p. 92.

(*a*) Vid. J. H. von Seelen Orat. de Luthero de Scholis optime merito. p. 19.

(*) Vid. Ejusdem Orat. de Eruditis præcocibus p. 16.

ſtoris nomine uſus. Qua occaſione ſilentio involvere nequeo hujusce fere generis ſoloeciſmum, a me ipſo obſervatum. Nempe aliquando mihi aſſeruit nonnemo, qui Bibliothecam non contemnendam hæreditatis jure poſſidebat, *Tomum* haud dubie fuiſſe magnæ celebritatis ac exquiſitæ eruditionis virum, digniſſimumque, qui inter polygraphos non ultimum obtineat locum, cum tantus ejus ſcriptorum ſit numerus: magnopere ſimul miratus, unum hominem tot tantæque molis operibus elaborandis ſufficere potuiſſe. Scilicet multorum voluminum tergo inſcriptam conſpiciebat notam: hujus vel illius *operis Tomus I. Tomus II.* &c. Cui alium ſoloeciſmum addere lubet, circa eandem vocem *Tomus* commiſſum, ſed grammaticum, quem his verbis, lectu, ſcio, non injucundis notatum deprehendimus in Menagian. Tom. II. p. 374. ſq. *Lors que M. l'Abbé de ..... qui fut depuis Cardinal, ſoûtint ſa Majeure, un Bachelier, qui diſputoit contre lui, cita le paſſage d'un Concile, qu'il nia formellement s'y trouver. La Bachelier fut chercher le Livre à la Bibliotheque de Sorbonne, & le*

lui montra tel qu'il l'avoit cité. L'Abbé de..... voulut s'excuser, & pour exprimer qu'il avoit vû d'autres exemplaires où la citation n'etoit pas, il dit: Vidi alia toma, ubi locus iste non erat, au lieu de dire alios tomos M. Hennequin, qui étoit aux écoutes, cria tout haut: Quia vidisti Toma credidisti. Quis hic sibi a risu temperet, licet ipsum Catonem ac Heraclitum austera vultus gravitate multum superans?

§. 9.

Nec omittendus est hic lepidissimus error, *quo se deridendum* (verbis utor (*b*) Celeb. Jo. Henr. von Seelen) *intelligentioribus propinavit Bibliothecæ cujusdam præfectus, qui cum ostenderet peregrinis nonnullis codicem, cujus primæ paginæ inscripta legebat hæc verba:* ἐκ τῶν *Lindenbrogii, nescio quem Ectonem Lindenbrogium transformatione, quæ ipsa Ovidiana major, ex iis effinxit. Græcæ linguæ ignorantia mater est, quæ isthæc & longe plura errorum fœdissima monstra infelici & immaturo partu est enixa.* Ἐν παροδῳ adji-

(*b*) l. c.

adjicere hic lubet verba, lectu, ſi quid judico, non injucunda, etſi prolixiora, quibus Henricus Stephanus (*c*) ſuperioris ævi in Græcis ignorantiam depingit: *Quant au Grec, il leur eſt à pardonner, s'ils n'y ont entendu rien du tout, veu que de plus habiles gens qu'eux, n'ont eu honte de dire ce que nous avons raconté ci devant à ſçavoir, Græcum eſt, non legitur: & Transeat, Græcum eſt. Et ſi on tient ceſte ignorance pour mal, pour le moins on peut dire que ce mal a apporté quelque bien. Car par icelle a eſté augmenté le nombre des ſaincts & des ſainctes, teſmoin S. Lonchi ou Longi, quant aux ſaincts, S. Tiphaine quant aux ſainctes. Car du mot Grec* λογχη, *Lokchi (d) ſignifie Lance, eſt ſorti ce ſainct*

(*c*) In Apologia pro Herodoto, ſuperius jam citata, p. 359.

(*d*) Mirandum eſt oppido in hujus lanceæ honorem a Pontificiis ſolenne feſtum nonnullis in locis celebrari: de quo videſis Jo. Henr. von Seelen Comment. de feſto lanceæ & clavorum, quibus Chriſti corpus fuit perfoſſum in Ducatu Bremenſi olim celebrato juſſu Innocentii VI. Pontificis, cujus Bulla ex MSC. inſerta. Hanc Bullam jam ante publicaverat Jac. Gretſerus in Syntagmate de S. R. Imperii ſacroſanctis reliquiis & regalibus monumentis, præſertim de quadruplici Lancea, Dominica, Mauritiana, Conſtantiniana &

(combien que desia ce mesme non eust esté baillé a celui qui de ceste lance perça le costé de nostre Seigneur) & d'un autre mot Grec Θεοφανια *theophania (comme si on disoit Apparition de Dieu) est sorti Saincte Tiphaine. Il est vray que d'autre part ceste mesme ignorance a esté cause d'augmenter le nombre des diables: car de Macrobius & quelques autres tels mots on a faict des noms de diables. Quant au pauvre Malchus, qui eut l'oreille coupée, & auquel depuis on a osté son nom pour le donner a une sorte de glaive, je lui laisseray plaider sa cause: afin qu'on ne die que je suis l'avocat des Juifs,* &c. Alium errorem circa Macrobium a non infimi ordinis Viro commissum memorabimus ex Theodoro Beza (*e*): *L'Assesseur de Poitiers s'opposa de toute sa force a l'introduction de la Reformation dans cette Ville-la. Etant un jour entré dans l'Etude d'un Ecolier suspect, où il trouva un ancien Auteur Latin, nommé Macrobius, se saisit de ce*

& Carolina, Ingolstadii 1618. in 4. edito p. 18. sqq. ubi & p. 26. sqq. exhibetur alia Bulla Martini V. Pont. in qua præter alia festum lanceæ confirmatur.

(*e*) Locum hunc allegavit Mich. de la Roche in Memoires Literaires de la Grande Bretagne. Tom. XIII. p. 153.

ce Livre, & envoya l'Ecolier en Priſon, diſant que ce gros nom de Macrobius ne pouvoit étre que le nom de quelque gros alemand Héretique.

§. 10.

In Græcis Autoribus exponendis hac ratione interdum lapſi ſunt Viri alias Græce doctiſſimi, ſiquidem etiam aliquando bonus dormitat Homerus, ut appellativa nomina in propria transformarent. Sic ex Athenæi (*f*) verbis: Τῶν νυνικῶν τις ἑσπερίος ἐλθὼν ἐφη, eorumque verſio Latina, *Accedens Heſperius, unus e Cynicis, inquit,* occaſionem reperiunt viri quidam eruditiſſimi, Cynicum quendam, nomine *Heſperium*, effingendi, cum verba illa Athenæi potius ſic transferenda ſint: *Cynicorum quidam veſperi & ſerius accedens dixit*, obſervante id ſæpius laudato nec unquam ſatis laudando Heumanno (*g*). Quam Poëtriis Græcis annumerat Gyraldus (*b*), *Agaclen* ejusdem eſſe originis & commatis ſuſpicor. Cum enim ejus a nullo veterum, quod ego quidem ſciam,

(*f*) Lib. VII. Deipnoſophiſt.
(*g*) In Act. Philoſ. Vol. II. p. 915.
(*b*) Dial. III. de Poëtis. p. 170.

habeatur mentio, ex epitheto ἀγακλης, quod *præclarum* ac *percelebrem* significat, ea mihi orta esse videtur. Usus est hac voce Antipater in Epigrammate Græco (*i*) de Telesilla, cujus ut & aliarum poëtriarum nomina inde Gyraldum loc. cit. hausisse animadverto.

Τας δε θεογλωσσας Ἑλικων ἐθρεψε γυναικας
Ὑμνοις, καὶ Μακεδων Πιεριας σκοπελος,
Πραξιλλαν, Μυρω, Ανυτης σομα, θηλυν Ὁμηρον,
Λεσβιαδων Σαπφω κοσμον ἐϋπλοκαμων,
Ἠρινναν, Τελεσιλλαν ἀγακλεα, καὶ σε Κορινναν,
Θερειν Ἀθαναιης ἀσπιδα μελψαμεναν,
Νοσσιδα Θυλιγλωσσον, ἰδε γλυκυαχεα Μυρτιν,
Πασας ἀεναων ἐργαλιδας σελιδων.
Ἐννεα μεν μασας μεγας ἀρανος, ἐννεα δ' αὐλας
Γαια τεκε θναλοις ἀφθιτον Ἐυφροσυναν.

interprete Hieron. Megisero:

Has Helicon sacras divino carmine vates
Nutriit, & Macedo Pieriæ scopulus,
Praxillam, Myro ac Anyten, quæ haud cessit Homero,
Sappho, splendorem Lesbos, amoenatuum.

Queis

(*i*) In Anthologia veterum Græcorum Epigrammatum. Lib. I. Cap. LXVI. p. 443. edit. Francof. 1602. in 8.

Queis fide ſociæ Teleſilla, Erinna, Corinna,
Palladiam quarum hæc ægida voce canit.
Noſſida quin etiam, mellito & gutture Myrtin
Omnes perpetuis carminibus celebres.
Tu Muſas quidem, Olympe, novem, ſed terra novem iſtas,
Inſignes hominum delitias, peperit.

Politianus, aliique viri docti eum ſecuti *Auctorem magni Etymologici Nicam* appellant: at Iſaacus Voſſius, qui hoc etiam ipſe a Politiano paſſus fuerat ſibi perſuaderi, poſtea incidens in Codicem, qui Politiano impoſuit iſtud ut crederet, non potuit ſibi a riſu temperare, cum obſervavit volumini illi MSto Etymologici præfixum labarum cruciforme cum verbis decantatiſſimis ἐν τῷτῳ νικα, de quibus priora duo, ἐν τῷτῳ, deleta, tertium ſolum, velut ſcriptoris nomen viſum Politiano, νικα, relictum fuit: quam obſervationem debeo Celeb. J. A. Fabricio (*). Quid, quod, ut hæc obiter adjiciam, Conradus Heresbachius hoc modo in interpretatione Herodoti novos nobis obtrudit

(*) Biblioth. Græc. Volum. X. p. 19.

trudit montes, novos populos, in Utopiæ fortassis mappa Geographica quærendos, quem propterea falsè his verbis perstrinxit Henr. Stephanus: *Quis adeo sit Heraclitus, ut risum vel cachinnum potius ad illos Herodoteæ interpretationis locos compescat, in quibus novos montes, novos populos, novas gentes ex uno calami ductu ortas intuetur? Vetus fuit verbum, Semper Lybia novi aliquid affert: at hæc interpretatio Lybiæ vice fuerit viris doctis, quibus eam cum textu Græco conferre minime grave videbitur.* Illic enim ἰρον (*Jonico more positum pro* ἱερον) *id est sacrum in montem nomine Hirum nova quadam metamorphosi mutatum conspiciet: illic ex* μυχῳ (*id est recessu vel sinu*) *Inachum sive Machum urbem: ex* οἵλινες (*id est Qui*) *populum nomine Hoetines: illic ex* ἡσσονας (*id est inferiores*) *populum Hessones: illic denique ex* ἁλεες (*quod declarat Universi vel simul omnes*) *populosissimam gentem Halees repente emergere videbit. Eant nunc, qui magicarum vocum potentiæ vel circa levissima opera fidem derogant, quum*

quum tanta a tantillis iſtis quinque vocibus miracula, & quidem nullius Circes ope adjutis, edita cernantur. O quam opportune in Deucalionea tempora incidiſſet hujusmodi interpres: quam ſtrenuus humani generis reparator, ſine lapidum jactatione, fuiſſet (*k*).

§. 11.

Nunc ad aliam σολοικιζοντων claſſem transgredior, nempe ad eos, qui vice verſa ex nominibus propriis fecerunt appellativa, eque illis vel librorum titulos vel aliud quid fabricaverunt. Primus hic in ſcenam prodeat is, qui Hermannum Contractum, notiſſimum ſcriptorem, a miſero corporis habitu ita cognominatum, cui Chronicon de ſex ætatibus mundi ad annum usque 1050. ab Urſtiſio inter Scriptores Rerum Germanicarum aliisque publicatum debemus, pro titulo ejus operis, contracti & in epitomen redacti, inepte habuit (*l*). Huic, ſi Reineſii judicio ſtandum eſt, jungendi ſunt, qui carminis, quod inſcribitur *Ovidius de vetula*, auctorem Naſonem, argumentum vero

(*k*) Verba hæc leguntur in H. Stephani epiſtola ad Joach. Camerarium, Herodoti editioni præmiſſa.

(*l*) Vid. Hamburg. Biblioth. Hiſtor. Centur. III. p. 77. & Gundlingian. Part. I. p. 51.

de vetula eſſe ſibi perſuaſerunt. Ita autem ille (*m*): *Argumentum poëmatis de Vetula eſſe putant plerique omnes, etiam Voſſius; ſed velim ex ipſo doceant rationem hujus inſcriptionis: librorum enim titulos πραγματεια & libri ipſi ſubindicare ſolent debentque. Mihi nec fictum nomen Ovidii, nec libri titulus eſſe de Vetula videtur: ſed veram propriamque verſificis iſtius docti ſatis, ſed aſtrologicis vanitatibus nimis quam addicti, adpellationem; cum & Ovidii vocabulum ſeculo decimo undecimoque Gallis Anglisque familiare fuiſſe, & familiam de Vetulis inter Normannicas illuſtrem quandam ſeculo decimo ſciam. Unde vero ei appellatio, & an a loco Vetulæ, Betulæ dicto, dictu difficile eſt; probabile tamen ideo, quod denominatio a locis natalibus & a tenementis uſitatiſſima. Et fuerit Ovidius de Vetula ſic ut M. Thaddæus a Roma — — Joan. de Judagine, Conr. a Marpurgo, Henr. de Urimaria* &c. *nominati.* Sed deinde ſententia hac abjecta Reineſius, impoſtorem quendam Vatis Sulmonenſis locum nomenque affectaſſe, &, cuculus cum eſſet, ova ſua aquilæ ſupponere præſumſiſſe exiſtimavit (*n*). Potiore igitur jure

(*m*) In Epiſt. ad Chr. Daumium p. 204.
(*n*) l. c. p. 207.

jure in hunc cenſum referendus eſt error, diu propagatus, quo Arnobii libris ſub titulo libri octavi adjectus fuit Minutii Felicis Dialogus, Octavii titulo a nomine Octavii Januarii, collocutoris Chriſtianæ religionis partes tuentis, inſignitus, quem vero ſuo autori primus vindicavit Franciſcus Balduinus.

§. 12.

Nec impune hinc abibit imperitus ille inter Pontificios librorum Cenſor, quod genus hominum non raro ſibi ſolum ſapere videtur, gravitate plusquam dictatoria omnia ea, quæ minus capit, deſpicatui habens, & cenſorii ſtyli mucrone crudeliter configens. Lepidam de ineptulo quodam hujus furfuris Ariſtarcto hiſtoriolam narrat Janus Nicius Erythræus (*o*), ipſe Pontificius, quam ipſis ejus verbis hic repetere placet, ne venuſtas & nativus illi decor pereat. *Illud, oppido ridiculum, non eſt ratio prætermittere. Nam cum rhythmos quosdam typis mandare conſtituiſſet* (Romulus Paradiſus), *illi, quem penes eſt facere librorum, non præcipuorum tamen, imprimendorum poteſtatem, ut moris eſt, tradidit, ut eos legeret, ac typogra-*

pho

(*o*) In Pinacotheca II. p. m. 168.

pho excudendos dari curaret. Qui, ut primum in Paradisi nomen incurrit, illico, non secus ac si anguem pede pressisset, exhorruit, atque, Tibi removendum est, inquit, ab hoc libro nomen istud, quod non secus ab Etruscis carminibus, tanquam prohibitum alienumque, repellitur, ut cœlum, sors, fatum, aliaque ejusmodi minime usurpanda vocabula: sumtoque calamo Paradisi cognomen delevit, ejusque loco tria puncta, hoc videlicet modo . . . substituit; eademque opera interminatus eidem est, ne auderet Paradisi nomen in eum, unde depulsum fuerat, locum restituere: nam illico curaturum se, ut opus illud inter prohibitos atque invendibiles libros rejiceretur. Romulus, admirans hominis simplicitatem, vix se continuit, quin in risum effunderetur, sed, sibi vim adhibens, tacitus abiit. Nec mora; librum typographo cum illis tribus punctis loco cognominis imprimendum tradidit. Cujus postea exempla cum inter amicos plura divisisset, ut quisque illi obviam venerat, Mi Paradise, ajebat, jure partam ex tuis carminibus laudem tibi vehementer gratulor. Cui Romulus, admoto ad os digito, Cave dicebat, obsecro, ne hoc

me

me cognomento appelles, niſi poſtulas, librum, ex hominum manibus ereptum, impiorum ſceleratorumque librorum numero haberi. At, quodnam tibi nomen dicam eſſe? replicabat ille. Reſpondebat, Romulum trium punctorum; nam id mihi cognomen, vetere inducto, indidit ille, qui libros imprimendi copiam facit. Quæ res, non poteſt ſatis narrari, quos ludos aulæ præbuerit. Romæ cumprimis hujusmodi in cenſendis libris rigorem obſervari, aſſerit Ægid. Menagius (*p*), hincque nonneminem, qui in opere quodam voce *fata* uti voluit, ita circumveniſſe cenſorem refert, ut in vicem ejus ſubſtituerit *facta*, in indice eratorum hac notula adjecta, *Facta lege Fata.* Quin imo Inquiſitor quidam ita ſuam prodidit inſcitiam, ut in libro quodam Naudæi hæc verbo, *Virgo fata eſt*, cenſoria virgula affecerit, his in marginem adſcriptis: *Propoſitio hæretica, nam non datur fatum* (*q*).

§. 13.

(*p*) In Menagian. Tom. I. p. 38.
(*q*) Menagian. Tom. IV. p. 36.

§. 13.

Catholicon, Lexicon Latinæ linguæ rariſſimum, ſed ineptiis ſcatens, & ſeculi, quo ſcriptum eſt, ruditatem ſpirans ubique, quod nuper heic loci tractare mihi in Bibliotheca Monaſterii Ordinis S. Spiritus licuit, auctorem agnoſcit Joannem de Balbis, alias etiam a patria Genua *Joannem de Janua* dici ſolitum. Hinc eum aliquoties Caſeneuvius (*r*) jocularī errore *Jean de la Porte* vocat (*s*). Ipſe etiam Æg. Menagius, at quantus vir! ab iſtiusmodi hallucinatione ſibi minus cavit, *Simum, alicujus inſtrumenti Muſici inventorem, pro ſimio*, turpiſſima beſtia, humani oris ſimulatrice, habens. De eo Simo ita Jul. Cæſar Scaliger Lib. I. Poëtic. *Fuit & Simi commentum illud, quod ab eo Simicum appellatum quinque & triginta conſtabat chordis, a quibus eorum origo, quos nunc monochordos vulgus vocat, in quibus ordine digeſta plectra ſubſilientia reddunt ſonos.* Haud abs re erit, quot errores circa hunc locum commiſerit Menagius,

(*r*) Origin. Ling. Gall. p. 88. 97.

(*s*) Menagian. T. III. p. 62. conf. J. A. Fabricii Biblioth. Lat. Volum. III. p. 671.

nagius, Bernhardi Monetæ (*t*) verbis heic ediſſerere : *Rien n'eſt ſi plaiſant, que la maniére dont M. Ménage dans ſes Origines Françoiſes a entendu ces paroles. Il prend Simus pour Simius, & croit là-deſſus que Scaliger attribuë l'invention de cet inſtrument à un ſinge, ajoûtant par un ſurcroît d'erreur que le même Scaliger dérive le mot Italien monocordo de mono, qui en Italien ſignifioit un ſinge. On auroit peine à compter ici les bévuës de M. Ménage. La premiére eſt d'avoir ignoré que ce qui eſt dit ici touchant l'inſtrument Simicum eſt originairement de Pollux. La ſeconde d'avoir cru qu'un ſinge étoit capable d'avoir inventé cet inſtrument. La troiſiéme de n'avoir pas ſû qu'on ne diſoit pas en Latin Simus pour Simius. Le quatrieme de s'être imaginé que ces mots, a quibus eorum origo quos nunc monochordos vulgus vocat, regardoient l'etymologie de monocordo, au lieu qu'ils regardent purement la façon de l'inſtrument. La cinquiéme d'avoir pris mono pour un mot Italien qui ſignifioit un ſinge. Et la ſiziéme d'avoir attribué toutes ces*

(*t*) Menagian. Tom. III. p. 111.

ces absurditez a Scaliger qui en est fort innocent. La seule faute dont il auroit pû reprendre celui-ci, est d'avoir dit quos monochordos, au lieu de quæ monochorda, ce dernier mot ne pouvant se rapporter qu'à instrumentum, employé un peu plus haut. Alius, ut hoc in transcursu attingam, ex *Salem*, proprio loci nomine, insulse *salem*, utilissimum illud condimenti genus, effecit, cujus his meminit Philippus Melanchthon (*u*): *Nuper quidam ex Magistris nostris, cum enarraret ea, quæ de Melchisedec in Genesi prodita sunt: Rex Salem panem ac vinum obtulit: non animadvertens, Salem loci nomen esse, nulla de condimenti vi ac natura disseruit: imposuit enim bono viro vocum affinitas.*

§. 14.

Nescio, an huc quoque referenda sit ineptula & intempestiva quorundam diligentia, qui in versionibus Auctorum nomina propria etiam aliis pro lubitu suo effictis vocibus exprimere conentur, atque ita sibi aliisque abs re crucem figunt. Ex-

(*u*) In encomio Eloquentiæ, quod ejus selectarum Declamationum Argentorati A. 1564. in 8. editarum, Tomo I. insertum est, p. 414.

Exemplo sit Gallus ille, qui in translatione Epistolarum Ciceronis ad Atticum verba hæc: *Pridie autem apud me Crassipes fuerat*, ita interpretatus est: *Le jour précédent Gros-Pied fût chez moi (x).* Sic in sequenti districho *S. Wolfgangi*, Episcopi Ratisbonensis, nomen *Lupambulus* redditur, invitis certe Musis:

Consecrat ædiculam mandrita Lupambulus istam,
Abbas Ramvoldus quam tibi, Christe, struit. (y)

§. 15.

Nunc eorum paucis meminisse fas est, qui ex urbibus viros, & vice versâ e viris urbes effinxerunt. Ita lapsus est Antonius Possevinus, acerrimus & sæpe iniquus aliorum censor, qui *ex Georgio, Nicomediæ Archiepiscopo, Georgium* quendam *Nicodium* exculpsit, eique librum de Cruce tribuit (z). Sic Biblia Hebraica, *Wilmersdorfii* typis aliquot abhinc annis exscripta,

(x) Vid. Carpentariana p. 259. sq. edit. Paris. 1724.

(y) Exhibet hoc distichon Jo. Mabillonius in Itinere Germanico. p. 61. edit. Hamburg. 1717. in 8.

(z) Vid. J. Fr. Reimmanni Bibliothecam Acroamaticam. p. 59.

a Wilmersdorfio quodam curata esse sibi persuasit Vir haud incelebris in bonæ frugis libro, non ita dudum edito. Contra Fridericum *Sylburgium*, Virum Græce doctissimum, nonnemo *in ejus nominis urbem* transmutavit. Toppium vero in Bibliotheca Neapolitana Jo. Antonium van der Linden, qui de scriptis medicis commentatus est, semper *Jo. Anton. Vander* appellare memorat Clar. Christ. Gotl. Jœcherus (*a*), ut adeo *Linden* pro patriæ ejus urbis nomine habuisse videatur. Pariter Lud. Elias du Pin in Bibliotheca auctorum Protestantium verba Melchioris Adami: *Gratissimus Hyperii adventus Noviomago accidit*, ita intellexit; quasi narraretur, Hyperium in urbem Noviomagum venisse; cum tamen de Gerhardo Geldenhaurio Noviomago sermo sit, observante Celeb. Theodoro Hasæo (*b*).

§. 16.

(*a*) In Præfat. novissimæ editionis Lexici eruditorum Germanici.

(*b*) In Bibliotheca Bremensi. Class. V. p. 318.

§. 16.

Quandoque & librorum tituli minus recte intellecti occaſionem varia ratione labendi dederunt. Conſtantinus Rheginus, a patria Africanus, ab officio Ἀσημρήτης vel Ἀσημρίτης i. e. a Secretis, ſeu ut vulgo vocant, Secretarius appellatus, opus medicum de omnium fere morborum, qui homini accidere poſſunt, cognitione & curatione inſcriptum: *Viatica peregrinantis*, e Syriaco in Græcum ſermonem convertit, cujus translationis Codex MStus in Auguſtiſſima Bibliotheca Vindobonenſi adſervatur. In hoc dupliciter peccavit Jo. Meurſius in Gloſſario Græcobarbaro, ubi in Indice Græcorum Auctorum hactenus nondum editorum indicat, in ipſo Gloſſario octies a ſe citatum eſſe *Conſtantini Aſynkiti Itinerarium*, primo officii, quo interpres functus eſt, nomen corrumpens, deinde opus medicum transformans in Itinerarium (*c*). Petrus Hœdus Sacerdos Portusnaënſis ſcripſit opus *de amoris generibus*, uti titulus fert, Tarviſii A. 1498. in 4. typis

(*c*) Reprehenſus propterea a Petro Lambecio in Commentar. de Bibliotheca Cæſar. Vindob. Lib. VI. vid. Reimmanni Biblioth. Acroamat. p. 483.

Gerardi de Flandria excusum, in quo contra lascivum amorem pugnat, Deique ac proximi dilectionem lectoribus instillare cupit: hinc ipse etiam auctor in aversa tituli parte ac deinceps opus hoc *Anteroticorum* epigraphe insignivit. Eapropter vero Henricus Cornelius Agrippa (*d*), priori titulo deceptus, Hœdum inter scriptores de arte amandi inepte refert, eumque cum Æneа Sylvio, Dante, Petrarcha, Bocatio, Petro Bembo & aliis lenonibus accenset, notatus ob id a Celeb. Bernhardo Moneta (*e*). Nec dubito, pari ratione erratum esse in Indice librorum prohibitorum, An. 1711. & 1716. in 8. jussu Clementis XI. Pont. Max. Romæ ex typographia Cameræ Apostolicæ edito. Ibi enim p. 278. (edit. 1711.) & p. 275. (edit. 1716.) libris prohibitis annumeratur *Isaaci Casauboni Corona Regia ab Euphormione in lucem edita.* Cognitum vero est, hoc titulo prostare satyram mordacissimam, auctorem, uti creditur, Casp. Scioppium, hominem maledicentissimum, agnoscentem, qua cum Jacobus,

(*d*) De Vanit. Scient. Cap. LXIV. p. 125. Opp. Tom. II. edit. Lugdun 1600.

(*e*) Menagian. Tom. III. p. 300. sqq.

bus, Angliæ Rex, tum Casaubonus indigne laceratur (*f*). Mihi igitur iste titulus sacræ, quam vocant, S. officii Congregationi imposuisse videtur. Minus enim verisimile est, eum libellum in gratiam Jacobi & Casauboni, quorum uterque sedem Romanam libris strenue oppugnavit, nigro theta signatum esse. Antonius Verderius in Bibliotheca Constantinopolitana *Lexicon Justiniani M.* memorat, ut adeo Justinianus Lexicographis accensendus foret, sed ex Codice Cæsareo ἑξηκονταβιβλος legendum esse monet P. Lambecius (*g*). Antonius Possevinus in Catalogo Bibliothecæ Cæsareæ ex Georgii Gemisti Plethonis Epitome historiarum Diodori Siculi absurde effinxit *Gemisti Platonis Epitomen Historiarum Siculorum* (*h*). Jo. Gotfr. Olearius (*i*) Petrum de Natalibus circa annum 1470. quasdam Scrip. S. historias edidisse, atque *Catalo-*

(*f*) Eam recudi curavit in Tomo I. Historiæ Sapientiæ & Stultitiæ, Halæ Magdeb. A. 1693. Illustr. Christ. Thomasius.

(*g*) Lib. I. de Biblioth. Vindobon. vid. Reimmanni Biblioth. Acroam, p. 70.

(*h*) Vid. Reimanni l. c. p. 58.

(*i*) In Biblioth. Ecclesiast. Tom. II. p. 83.

gum Venetorum Senatorum & gestorum eorum, qui Vincentiæ A. 1493. prodierit, composuisse asserit. Sed Ant. Verlam Petri de Natalibus historias Sanctorum publicasse A. 1493. neque aliud esse scriptum, Catalogum Sanctorum (non Venetorum Senatorum) & gestorum eorum ex Ephemeridibus literariis Italicis observavit Venerab. Abbas Jo. Fabricius (*k*). In ejus Bibliotheca Ecclesiastica (*l*) aliud quoque lepidum occurrit sphalma, typothetæ forsitan oscitantiæ tribuendum, quanquam inter errata typographica hoc notatum haud sit. Ibi enim Nicephorus Callistus inter alia scripsisse dicitur *Catalogum Meretricum* (pro *metricum*) *Imperatorum Constantinopolitanorum.*

§. 17.

Jam ordo ejus generis soloecismos tangit, quos compendia scripturæ pepererunt. Sic. v. g. Gallus quidam voces *Jul. Cæsar* in Carpentarianis (*m*) legisse alta voce & seria mente *Jean Cæsar* narratur. Pariter *P. (i. e. Publius) Victor* per-

(*b*) In Historia Bibliothecæ suæ Tom. V. p. 465.
(*l*) Tom. II. p. 8.
(*m*) p 238.

perperam vocatur *Petrus Victor* in opere topographico urbis Romæ, quod Francofurti A. 1627. fol. prodiit hoc titulo: *Onuphrii Panvinii, Bartholomæi Marliani, Petri Victoris, Jani Jac. Boiſſardi topographia Romæ cum tabulis Geographicis, imaginibus antiquæ & novæ urbis, Inſcriptionibus, marmoribus, ædificiis, ſepulchris, & quicquid eſt a veneranda antiquitate, magna diligentia æri inciſis (n).* Ita in Bartholomæi Caſſanæi Catalogo Gloriæ mundi, Venetiis A. 1571. per Vincent. Valgriſium in fol. excuſo, p. 201. allegatur Philoſophus Bergomas in Supplemento Chronic. quod opus Jacobo Philippo Foreſto Bergomati debetur, errore haud dubie ex compendio ſcripturæ (Phil. Bergom.) nato quanquam ibidem p. 290. recte Philippus Bergom. nuncupetur.

§. 18.

Succedant nunc ii, qui in ætate, auctoribus aſſignanda, turpiter lapſi ſunt. Nequaquam vero huc referre animus eſt illos, qui hac in re aliquot duntaxat annis, vel decenniis, vel integro etiam ſeculo aberrarunt: ſed iſtos tantum, qui ita pec-

(n) Vid. J. A. Fabricii Biblioth. Lat. Volum. I. p. 744.

caverunt enormiter, ut trivialium puerorum risu excipi digni sint. Talis est *Nobilis* ille, qui Senecam tempore Henrici IV. Galliarum Regis floruisse ex eo sibi aliisque persuadere voluit, quod Gallica ejus operum translatio laudato Regi ab interprete inscripta sit. Haud piget, eam rem verbis doctissimæ cujusdam fœminæ (*o*) Gallicæ plenius enarrare: *Un fort joli Cavalier me voulut prouver un jour, que Seneque etoit contemporain de Henri IV. & pour me convaincre de cette verité, il alla chercher les oeuvres de Seneque dediées à ce Prince, & me montrant l'Eliquette, lisez, dit-il, n'est ce pas là Seneque? lisez en suite, au Roy Henry IV. Que repliquez vous à cela? j'eus beau lui dire, que c'etoit une traduction de cet Auteur, que l'on avoit faite plusieurs Siécles apres sa mort, il n'en voulut rien entendre, & croiant son argument sans replique, il me rit au nez: tout ce que vous dites là sont paroles, ajouta-t-il, je vous ai fait voir la preuve par ecrit, & vous devez en etre convainciie.* Mirus certe parachronismus, nec dissimilis illi, quem Turcis Ricotus (*p*) his verbis exprobrat:

(*o*) Lettres historiques & galantes par Mad. de C*** Tom. III. p. 328.

(*p*) Hist. de l'Empire Ottoman. L. I. C. 3.

probrat: *Ils confondent tellement l'Hiſtoire & Chronologie, qu'ils diſent que Job eſtoit Juge de la cour de Salomon, & qu'Alexandre le Grand eſtoit General de ſes armées.* Quo pertinet etiam error, a Wilh. Schikardo (*q*) notatus, quo juxta Chriſtum per ſynchroniſmum egregium velut coætanei Georgius, Jonas & Samſon (cur non & Adam ac Mathuſalem?) a quodam poſiti ſunt. Sed e diverticulo in viam redeundum. Ab hujusmodi ſoloeciſmo immunis non eſt Georg. Wicelius, Vir alias haud indoctus, qui Plutarchum Caroli M. Imperatoris vitam & res geſtas deſcripſiſſe abſone exiſtimavit, quia ſcilicet ejus Monarchæ vita, per Acciajolum enarrata, Plutarchi vitis parallelis in nonnullis editionibus (*r*) Latinis appendicis loco annexa

(*q*) In Tarich ſive Serie Regum Perſiæ p. 20.

(*r*) Primæ ejusque rariſſimæ editionis Latinæ Vitarum Plutarchi in fol. duplex exemplum in Bibliotheca noſtra publica adſervatur. Prodiiſſe eam A. jam 1470. Romæ ex officina Udalrici Galli arbitratur Mich. Maittaire in Annal. Typogr. Tom. I. p. 72. licet annus, locus & typographus nominatus haud ſit. Typi certe huic conjecturæ patrocinantur, & Jo. Antonii Campani ad Piccolomineum Cardinalem præmiſſa epiſtola. Huic quoque editioni Vita Caroli M. acceſſit, cum hac epigraphe: *Incipit Vita Caroli Magni Clariſſimi Viri*

nexa est (*s*). Sebastianus vero Franckius in Chronico suo Plotinum Platonis, Pythagoramque Plotini discipulum fuisse inscite scribit, animadvertente Celeb. Heumanno (*t*). Alius in Postill. German. Valerium Maximum cum Valeriano Magno Mediolanensi, superioris seculi Monacho Capucino haud ignoto perridicule confudit, acri elencho notans *Valerium Maximum de Acatholicorum & Catholicorum regula credendi* (*u*). Risum teneatis amici.

§. 19.

Tandem promiscue varia crassiora ἀμαρτήματα literaria recensebimus, quæ in superiores classes commode redigi nequierunt. Primo hic compareat causidicus ille, quem per *Orationem Divi Marci in Pandectis preces ad Sanctum Marcum*

Viri e Græco sermone in Latinum per Donatum Acciajolum translata. Ipse igitur Campanus, Acciajolo coævus, in pari jam cum Wicelio hæresi fuisse videtur.

(*s*) Vid. Abbatis Langlet du Fresnoy Anweisung zur Erlernung der Historie. p. 377.

(*t*) Act. Philos. Vol. I. p. 6.

(*u*) Vid. D. Jo. Frid. Majeri Disp. de Religione suggesti, quæ est septima inter Dissertationes selectas Kilonienses & Hamburgenses, p. 232.

cum intellexiſſe nos edocet teſtis auritus Æg. Menagius (*x*). Hunc excipiat Joannes Bonardus, qui Lycurgum pro legislatore Doctorem (Juris videlicet) Lycurgum appellavit, phraſinque de Scipione & Lælio in Cicerone, ni fallor, obviam, *calculos & conchulas in litoribus maris lectitare*, ita expoſuit, ut *calculi* ſint *libri, qui tractant de Scacis*, *conchulæ* vero itidem *libri tractantes de tabulis ad ludendum* (*y*). Sequatur monachus ille Franciſcanus, in urbe Portus belli, inter Indos verſans, qui Ovidii Metamorphoſεων libros pro Bibliis Anglorum venditavit, cumque auditoribus ſuis picturas, quibus liber ornabatur, monſtraſſet, identidem exclamavit: *Ecce, quam turpiter peſſimi iſti canes diabolum adorent, qui eosdem in beſtias mutat*, librum tandem in ignem conjecit (*z*). Succedat Varillaſius, qui Saxoniæ quinque Academias, Wittebergam nempe, Lipſiam, Misniam, Jenam, & Thuringiam

(*x*) In Dedicat. Amoenitatum Juris.

(*y*) Menagian. T. IV. p. 23.

(*z*) Teſtis eſt Franciſcus Corealis in deſcriptione itineris ſui in Indiam occidentalem, e qua hæc referuntur in Actor. Erudit. Supplem. Tom. VIII. p. 267.

giam tribuit (*a*). Huc etiam quodammodo pertinet error ille, quem Ulricus Reichentalius, Canonicus Constantiensis, in Historia Germanica Concilii Constantiensis (*b*) erravit, vocem *Hæresiarcha*, char-

(*a*) Vid. Fr. Gu. Bierlingii Commentat. de Pyrrhonismo historico p. 106. De exterorum, præcipue Gallorum, erroribus Geographicis Dissertatio Christiani Gryphii, lectu jucunda, extat in Miscellan. Lipsiens. Tom. X p. 1. sqq.

(*b*) Fol. 32. rarissimæ editionis Augustanæ A. 1483. Hac occasione ex eo opere speciminis gratia adscripsisse juvabit bina loca, haud illepida. fol. 19. *Darnach kam alle Tag Botschafft, wie unser heyliger Vater der Bapste Johannes der drei und zweinczigeste auff dem Weg wär unnd her gen Constencz czuge, als auch war was. Und do er herauss auff den Arlenberg kam bey dem mittel nach bey dem Klösterlein do viel der wagen darinne er für umb. und lag in dem schnee er under dem wagen wann der schnee dozemal gevallen was. und als er also in dem schnee unnder dem wagen lag do kamen zü ym seine diener und churtisanen dye dem hoffe dann nachlieffent. Unnd sprachent zü ym heyleger Vatter gebricht ewer heyligkeyt ichts. do antwurt er inen in Latin. Jaceo hic in nomine dyaboli das ist zü Teutsch gesprochen. ych lyg hie in dem namen des teüfels. Nun stat hernach gemalet wie er in dem schnee lag.* A fol. 91. usque ad fol. 242. numerum censet auctor eorum, qui isti Concilio interfuerunt: ubi mirandum oppido est, Constantiam tot hominum myriadibus hospitia præbere potuisse. Hic ejus industria eo usque se extendit, ut & prostibulorum, ibi tum degentium, numerum definiat, fol. 241. scribens: *Offen Frawen in den Frawen heüssern und sunst frawen die heüsser gemiet hetend und in den stellen lagent*

chartaceæ infulæ, capiti Jo. Huſſi comburendi impoſitæ inſcriptam, ex Græcæ linguæ ignorantia ita explicando, ut ea arcam vel vas, cui omnes hæreſes incluſæ ſint, indigitari opinetur: *Hæreſiarcha, das iſt im Teutſch, ein Vaß, do alle Ketzerey in beſchloſſen iſt* (c). Sphalma vero literarium, in verbis ſequentibus latens, eruditis Ephemeridum Gallicarum (*d*) auctoribus, morum in Academiis noſtratibus receptorum haud adeo gnaris, condonandum eſt: *On a inſeré ici* (ſermo de D. Jo. Mich. Langii Introductione ad Poëſin Barbaro-Græcam eſt, quæ Altorfii 1706. in 4. prodiit) *la ſeconde Edition de deux Theſes Publiques, dont la premiere fut ſoutenuë le 21. Octobre 1707. par Joachim Michel Doederlin, M. Langius y étant Préſident: la ſeconde, le 29. Decembre 1688. par M. Langius lui-même, & Joſeph Heiſſius, Jean Guillaume Duc de Saxe y préſidoit.* Diſputatio autem illa, cujus præſes heic dicitur Dux Sereniſſimus, agit de diſcri-

lagent und wa ſy mochtent der warent ob ſybenhundert. on dye heimlichen die laſs ich beleiben.

(c) Plura ineptiarum hujusmodi etymologicarum exempla alio tempore dabo.

(*d*) Journal des Sçavans. Tom. XXXIX. A. 1708. p. 81. edit. Amſtelod.

discrimine Linguæ Græcæ veteris & recentioris: atque adeo Princeps hic Celsissimus eo nomine inter illustres Grammaticos referendus foret. Sed norunt apud nos omnes, in titulis exercitationum Academicarum honoris gratia Rectorum Magnificentissimorum, si qui eo tempore ex Principum ordine Academiis præsunt, illustrissima nomina adscribi solere, licet ne unica quidem syllaba dissertationum eorum labori debeatur. Præses vero memoratæ disputationis fuit Jo. Mich. Langius. Forte quis soloecismis etiam annumeraverit errores in præstantissimo Bibliothecæ Cardin. Imperialis Catalogo, qui Romæ A. 1711. in fol. auctore Celeb. Justo Fontanino typis exscriptus est, occurrentes, quando v. g. Caspar Brochmannus inter Dogmatistas Romano-Catholicos f. 598. Abrahamus Heidanus inter Socinianos f. 612. Petrus Saulnier auctor libri de capite sacri Ordinis S. Spiritus (*e*) fol. 619. inter scriptores Ordinum equestrium, & Annales Wengartenses inter

(*e*) Liber hic mihi ad manus est: non vero agit de ordine equestri & seculari, sed sacro S. Spiritus, cujus Monasterium in patria quoque mea est. Alios de eo Scriptores enarravi Part. II. p. 423. sq.

ter ſcripta de Weſtphalia f. 685. referuntur. Agmen ſoloeciſtarum jam claudat, cujus ferme oblitus eſſem, Monacenſis Ignatianæ ſocietatis ſodalis, cujus craſſam in re literaria inſcitiam Maximilianus Miſſon (*f*) ita depingit: *Wir wurden von einem Frater hinein* (in Bibliothecam ſcilicet Collegii Jeſuitarum) *geführt, der ſich allem Anſehen mehr auf die Küche und ein gut Stück Eſſen, als auf die Bücher verſtunde. Und bekenne ich gar gerne, daß mich nicht bereden können, daß eine ſo unerhörte Unwiſſenheit unter dem Habit eines, der ſich einen Jeſuiten nennte, ſollte verborgen ſeyn. Allermaſſen wir dem Frater mit aller Bemühung nicht bedeuten können, was die Patres, das iſt die alten Kirchen-Lehrer, vor Dinger wären, und wolte er uns alle Patres ſeines Collegii bey ihren Nahmen nennen, ob wir etwa darunter die jenigen, die wir ſuchten, finden möchten: endlich aber bat er uns mit einer verdrießlichen Mine, von Büchern ſtille zu ſchweigen, und von etwas anders zu reden.* Cui ſummo jure ſocius adhuc dandus eſt ille Bibliothecæ præfectus, de quo in Menagian. Tom. II. p. 235.

(*f*) In ſeiner Reiſe nach Italien. Part. I. p. 134. ſq. edit. Lipſ. 1713.

p. 235. hæc narrantur: *Un Bibliothécaire Moine trouvant un Livre Hebreu, & ne sachant sous quel titre le mettre dans son Catalogue, mit: Plus un Livre, dont le commencement est à la fin.*

§. 20.

Corollarii loco heic adjicio arguta epigrammata in soloecismum, non quidem literarium, sed a literatissimo homine commissum, quæ legisse pœnitebit neminem.

De Legato vestis pelliceæ, quod Justus Lipsius
Jam jam moriturus Divæ suæ Virgini reliquit provide (g)
Adeste Orbilii, quot estis, omnes,
Vos paucis volo, Virgini virilem,
Vestem linquere congruum videtur.

* * * * * *
* * *

Politiorum amator ille verborum
In brevia maluisset incidere & Syrtes,
Quam

(g) Hæc una cum testamentis Cynici cujusdam Philosophici in regno Neapolitano mortui, & Grunnii Corocottæ vulgatæ sunt Rostochii A. 1610. in 4.

Quam dictionem protulisse non rectam:
Peccans in actu Mimus ecce ut extremo
Ridetur, & proscenio exulat toto:
Nempe is virilem virgini dedit vestem.
Tabulis supremis, marmori titulum inscribe.
In morte fecit Lipsius soloecismum.

* * * *
* * * * *

Lipsius ut moriens exacto frigore sensit
Pelliceæ sibi jam non fore vestis opus:
Illam supremis tabulis pro munere donat
Cantatæ toties per sua scripta Deæ.
Vidit homo frigere suæ miracula Divæ,
Crassaque pro calido stragula thure dedit.

II.

EPISTOLA
AD (Tit.) DOMINUM
GEORGIVM SIGISMVNDVM FÜHRERVM,
DE
JOHANNE FAVSTO,
M. JOHANNIS CONRADI DURRII,
Prof. Alt. (*)

Magnif. Nobiliſſ. Strenuiſſ. & Prudentiſſ. Vir, Domine & Patrone multa cum obſervantia Colende.

SEdet utique fideliter in animo proiniſſum, quo me Tibi jam ab uno alteroque menſe devinctum tenes, idque per Magnif. noſtrum Procancellarium primùm præſentem, dein per epiſtolam nuper adeò in memoriam revocaſti. Et v. eò

(*) Diſſertationem hanc epiſtolicam, lectu non injucundam, benevole mecum communicavit Theologus Altorfinus Celebratiſſimus, D. Guſtavus Georgius Zeltnerus.

eò facilioris negotii res mihi accidit, quod de fabella aliquem Doctorem Fauſtum fictitium etum & imaginarium in ſcenam provocante, jam ſuperiore anno in gratiam Viri Cl. & Amici, Jenæ ætatem agentis, nonnihil commentatus fueram. Interea ut dies diem docere ſolet, ex iſto, qui ſubito natus fuit manipulo rationum ea exſurrexit amplior veritatis meſſis, quæ totum horreum implere poſſit. Diſſimulare autem nolim, primum omnium, qui aſſenſum meum ab hiſtoriola illa, pueris & aniculis credita retraheret, fuiſſe Guil. Schickardum, qui in ſuo, quod appellare libuit, Bechinath p. 126. inter fabulas referre non dubitat, famoſiſſimam illam & multis quoque gravibus viris creditam fictitii cujusdam Doctoris Fauſti legendam, quam tamen ſaniores non niſi in hunc finem excogitatam ſtatuant, ut promiſcuam plebem in ſuperſtitiones & magicas artes pronam, tragico, quem affingunt, eventu, ab ejusmodi ſceleribus deterreant. Apparet autem ex præfatione, quam operi iſti ad umbilicum perducto præmiſit Schickardus, fuiſſe, qui litem ipſi intenderant ſuper lato iſto judicio: itaque hunc omninò in modum adverſariorum tela retundere ipſi eſt viſum.

Doctoris Fauſti magi apud plebem celebris legendam, quam p. 126. fictitiam, non niſi aliorum autoritate ſtatui, ſunt, qui etiamnum veram credant; cum his non contendam; Si forte patriam ſuam tanti præſtigiatoris origine honorari putaverint, dum ſibi popularem dicunt, ut olim de Homeri civitate inter Græcos certatum fuit. Hæc cum ita a compluribus annis legiſſem, malui rem tum quidem in medio relinquere & altius cum animo reputandam commodiori occaſioni reſervare, quàm præcipitato judicio dubiæ aleæ famam exponere. Nunc demum animo paulo confirmatiore liticulam iſtam accedo, oſtenſurus primùm, tantum abeſſe, ut iſtud commentum hiſtoriæ laudem mereatur, ut potius multis figmentis, abſurdis ineptiis, contradictionibus ſeipſum conficiat, & legentibus deridendum ſe propinet; deinde à ſtirpe, quod ajunt, exquiſiturus occaſionem ejus fabulæ papiſticis figmentis ita conturbatæ & confuſæ, ut neque pes neque caput appareat. Ut igitur rem a principio arceſſamus, conſtituamus primùm κεφάλαια & normas omnis prudenter & utiliter ſcribendæ hiſtoriæ, quas complexus eſt Tullius lib. II. de orator. & fuſius explicavit

G. I.

G. I. Voſſius lib. de art. Hiſt. c. 9. Sic autem docet Cicero: Quis neſcit primam eſſe hiſtoriæ legem, ne quid falſi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat, neque ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, neque ſimultatis. Paulo latius easdem leges diducit Franc. Balduinus Jurisconſultus in Inſtit. Hiſtoriæ: Præcepta, ait, ſunt hæc, ut habeatur delectus rerum narrandarum, ut narrentur res magnæ atque utiles: ut temporum & locorum notatione illuſtrentur; orationis luce commendentur, ut cauſæ, conſilia, eventus explicentur. Quibus merito jungimus illud itidem apprimè notandum Quintiliani monitum, quo futurum oratorem inſtruit his inter alia verbis: Enarratio hiſtoriarum diligens eſſe debet, non tamen usque ad ſupervacuum laborem occupata. Nam acceptas aut certè claris oratoribus memoratas expoſuiſſe, ſatis eſt, perſequi autem quod quisque unquam vel contemptiſſimus hominum dixerit, aut nimiæ miſeriæ aut inanis jactantiæ eſt: & detinet atque obruit ingenia melius aliis vacatura. Nam qui omnes etiam indignas lectione ſchedas excutit, anilibus quoque fabulis accommodare poteſt. Hæc quidem illi non contemnendi utique, ſicut omnis

elegantioris eruditionis, ita hiſtoriæ etiam ex arte adornandæ magiſtri.

Liceat nunc bona Tua cum pace, Vir Magnif. & Nobiliſſ. præcepta iſta prudentiæ ſale adſperſa, ad noſtrum applicare inſtitutum. Ibi vero (etſi nolim audacius mea trutina tuum occupare judicium) aliâ ab iſtis omnia deprehendes in noſtra hiſtoria fabuloſa: hoc enim molli nomine tantiſper appellavero, donec vel meò tantillo indicio apparuerit, fabellam iſtam pellucere (ut ait Comicus) quaſi laternam Punicam.

Ergò primò omnium deſideratur & veritas & gravitas & cumprimis authoritas, imo vero impræſentiarum notitia authoris. Jam profitetur Author præfationis præmiſſæ editioni Noribergæ ante hoc biennium procuratæ in multis exemplarium editionibus antehac prodeuntibus multa falſa fuiſſe admixta, multa etiam prætermiſſa fuiſſe. Illam autem editionem conſentire cum primo autographo, quod Chriſtoph. Wagner Famulus D. Fauſti amicis familiaribus demandato heri ſui paulò poſt tragicum exceſſum obtulerit, & poſt in veteri quadam bibliotheca fuerit aſſervatum. Examinabimus hanc rem ad obruſſam παιδείας & prudentiæ,

tiæ, cognoſcendi verum authoris alicujus nomen. Sunt autem γνωρίσματα & notæ ferè iſtæ præeunte B. Danhawero in Id. bon. interpret. & malit. calumn. p. 178. I. Titulus & inſcriptio. II. Styli identitas. III. Deſcriptio ejusmodi circumſtantiarum, quæ ad hunc authorem quaſi manu ducunt. IV. Teſtimonium tum proprium, tum aliorum teſtium fide dignorum. Quis vero putet 1. titulum hunc, quem præ ſe fert noſtra editio Norib. ab ipſo autore Fauſto eſſe inventum: *Das ärgerliche Leben und ſchröckliche End.* An is dixerit vitam ſuam improbam & ſcandalorum plenam, quam vivus tot cachinnorum & riſuum effuſione approbavit? an is vivens & ſua manu titulum appingens ſuo ſcripto horribilem ſuum ex vita exitum appellaverit? 2. Stylus ipſe jam humi repit, jam ſidereo ſpiritu & divina quadam majeſtate intumeſcit, ut legenti cognoſcetur. 3. Quam bellè conſentiant circumſtantiæ, paulò poſt videbimus. 4. Qui ſunt teſtes fide digni, qui teſtimonio perhibendo ſufficiunt, de Authore D. Fauſto? An eſt Chriſtoph Wagner, quem vendicat noſtra editio? Ecquis vero ille Wagnerus? an Famulus D. Fauſti? Id vero alio certiore documento oſtendatur,

quàm quod ipſe liber ſuſpectus ſuppeditat. Ubi verò edita eſt hiſtoria ipſius Wagneri? Nempè in Hiſpania à Friderico Schotto Toletano, qui eam accepit à quodam fratre Martino ordinis Benedictini, & primùm edidit A. 1594. ut colligitur ex fine ejus libri. Mirum verò quòd hic liber in Hiſpania primùm editus ſit, Hiſpanico idiomate, cum in Germania & vixerit & præſtigias exercuerit Wagnerus, & typographia longè ante in Germania uſurpata fuerit, quàm vel ejus fama ad Hiſpanos pervolaret. Nunc examinabimus circumſtantias ad cognoſcendam quamvis veri nominis & certæ fidei hiſtoriam neceſſarias. Patriam tribuit editio noſtra Comitatum Anhaltinum. Non jam urgebo, Comitatum Anhaltinum Sec. XII. fuiſſe commutatum in Principatum, adeoque aliquot ante Seculis, quàm infauſtus ille Fauſtus ex inferis emerſerat. Qui verò Parentes? Mirum, quòd eos non indicarit nomine Fauſtus: quòd non ſignificaverit Famulo Wagnero, quòd hic etiam indictos præterierit. Quis verò ille Fauſti Patruelis, isque dives opum, isque Wittebergæ domicilium habens? Nempè perſuaderi debebat, credulæ turbæ Wittebergam eſſe altricem præſtigiatoris

toris ſceleratiſſimi. Porrò ætatem ſuis artibus nigromanticis (in hanc enim vocem barbaram transformarunt infelices grammatici vocabulum uſitatum necromanticus) illuſtravit Fauſtus? Anteceſſit (ait noſtra editio) Lutheri reformationem. Mirum quòd heros noſter Evangelicus, rerum ante ſe actarum, ſive earum ad Eccleſiam, ſive ad vitam civilem pertinentium utique ſcientiſſimus, nusquam ejus celebrati magi meminerit vel verbulo: nusquam in eum, quo flagrabat ſpiritu, invectus fuerit, nusquam ejus exemplo juventutem ab incantationibus dehortatus fuerit: mirum quòd nec Philippus, nec Eraſmus, nec Camerarius, nec Sleidanus, nec Sleidanomaſtyx Laur. Surius, nec ullus alius ſuperioris ſeculi ſcriptorum, quaſi divinitus miſſorum ad detegenda multa arcana, quæ hactenus tenebris papiſticis obruta jacuerant, mentionem hominis fecerint. Nondum ceſſo quærere homo ζητητικὸς. Quæſo te, qua ætate, quo anno vixit ante Lutherum Fauſtus? An Carolo V. fuit σύγχρονος? Negat author noſtræ editionis in admonitione præliminari præmiſſa c. 10. p. 2. p. 412. & ſubſtituit Maximil. I. Imp. qui Imperatoria clementia complexus fuerit Fauſtum,

ſtum, qui magicâ arte ſpectandum ipſi exhibuerit Alexandrum M. in ſplendido comitatu Conjugis apparentem. Hæc dum animo reputo, non poſſum effervescentem continere bilem, adverſus improbum Authorem, fuſis impudentiæ habenis ſuper famam Imperatoris ſapientiæ, pietatis, juſtitiæ, & quarum non virtutum? gloria eminentiſſimi provectum. Ergóne Imperator Auguſtiſſimus delectatus fuerit præſtigiis phantaſticis? Ergóne tam Sanctus, tam gravis Monarcha in intimam familiaritatem admiſit mancipium Sathanæ? hominem flagitiis & ſceleribus infamem, Dei juratum hoſtem, ſcurram, blasphemum, lucronem, & quid non? Ergòne Imperator omnium rerum, quæ tædia negotiorum publicorum diſpungere poſſint, copia circumfluens non ſatis paſcere animum queat amœnitatibus divina bonitate conceſſis, niſi diabolicæ prætereà artis ludibria in ſocietatem earum adſciſcat? Id verò ſi eveniſſet, annon aliquis hiſtoricorum, quorum ampla iſta ætate copia erat, vel verbo ſubinnuiſſet? Annon graviſſimus Vir Joh. Cuſpinianus, eadem ſæpè cum Imperatore iſto patina vivens, vel nutu diſſenſum indicaſſet? annon memorabile iſtud facinus in vulgus

ema-

emanaſſet ? in faſtos & annales relatum fuiſſet? annon (quod nunc demum ſuccurrit) potius Imperator hominem impatatum, monſtrum ſcelerum, orci victimam, comprehendi, vinciri, in barathrum teterrimum conjici, equuleis & fidiculis torqueri, denique exquiſitiſſimis cruciatibus è conſortio generis humani exigi & in eum locum duci juſſiſſet, quem ipſe non niſi pileo à capite remoto venerabundus & hac voce prolata præterire ſolitus eſt: Salve Sancta juſtitia ? Sed confutandus eſt juſta indignatione ebulliens ſtomachus. An vero illud veriti conſonum ſit, quod Fauſtus primùm Magiſter deinde Doctor Medicinæ ſit creatus Ingolſtadii, ex hujus Univerſitatis annalibus rectius cognoſcetur. Fredium certè poſterius nec credere nec concedere velle indicat Author edit. Norib. ſub fin. c. 1. Ecce, quam ſuaviter, ſi Diis placeant, conſentiant perſona, locus, tempus! videbimus nunc quas res atque utiles ceu ſupra loquebatur Balduinus Jurisconſultus, complectatur libellus noſter hiſtoricus. Sequamur ſumma rerum faſtigia, & velut per ſaturam recenſebimus gerras, ſiculas, quarum ipſa lectio fidem apud cordatos

Alia editio indicat Theol. Doctorem creatum fuiſſe.

&

& prudentes abrogat: Igitur præceptori D. Fauſti inditur nomen Mephoſtophiles. Quid id monſtri eſt? num credamus ullum in inferno Diabolum eſſe, qui iſtuc nominis gerat? At & œdipus mihi eſſe videor. Rudis & infrunitus ſcilicet monachus, qui libellum iſtum ex ſuo ingenio velut araneus telam finxit, per ſomnium monaſticum inaudivit, aliquem è Diabolorum caterva amare nomine Megaſtophili (μεγαςοφίλα) ut intelligatur, ſe magnum & præ aliis eminere velle, ceteros volitare velut umbras; ipſe portentoſa μεταμορφώσει transmutavit Megaſtophilum in vocem ἄσημον Mephoſtophiles. c. 12. l. 1. Porrò ingenioſus Mythicus attribuit Spiritui, qui appariturus poſthæc Fauſto erat, habitum monaſticum, ſic tamen ut admoneatur ne ſanctos monachos ludibrio habeat, præſertim quòd iſto veſtitu ac præcipuè S. Franciſci, ipſi Imperatores, Reges, Principes fuerint gaviſi. Nempe inter ipſas præſtigias Sathanicas conſulendum eſt dignitati & reverentiæ Sanctiſſimi monachorum ordinis. Simul autem deprædicanda erat infernalis magiſtri dignitas. Eſſe ſe, ajebat, ſapientiſſimum, doctiſſimum & ſubtilem Spiritum, qui tamen non dedignetur cucullum monaſticum.

l. 1.

l. 1. c. 15. Idem infernalis Doctor, dum Diſcipulo ſuo methodum ſacrorum ſtudiorum præſcribit, in materiam argumentorum ad diſputandum propoſitorum, commendat doctrinam de Conciliis, de ceremoniis, Miſſis, Purgatorio, & ſimilibus fidei articulis. Nempe non alium magis autorem decebat commendatio iſtorum myſteriorum ex Appollinis utique tripode exſufflatorum. ib. ſub fin. Perge etiam, inſuſurrat Præceptor ibidem diſcipulo, ſcrutari Patres, illos ſcilicet, qui iſtis eleuſiniis ſacris cuſtodiendis ſunt præfecti. Quanquam paulò poſt, contractu velut in meliorem ſententiam reducto, cum Doctore ſuo paciſcitur, ſe non luſtraturum libros S. Scripturam dictos, neque diſputaturum de rebus fidei, ſtipulatur autem ſimul ab eodem, ut omnia ea ſe doceat breviter & perſpicuè, quorum cognoſcendorum cupido ſe inceſſat. Et ſanè ſi Laicis apud Pontificios negatur poteſtas penitius introſpiciendi arcana Eccleſiaſticæ Pontificiæ, ne nimia familiaritate & ſparſa in vulgus promiſcuum notitia, vileſcant; & ſatis eſt fide carbonaria ea venerari: cur non procul ire jubeatur homo profanus, & Erebo magis, quàm purgatorio vicinus? cum etiam ſtygii Spiri-

Spiritus indigni ab ipſo Deo habentur, qui gloriam ejus manifeſtent. l. 1. c. 19. Illa verò religioſa veneratione acceptanda à Fauſto ſuo putat Spiritus, quæ ex Dionyſio Areopagita, dudum nugarum convicto, ex Scriptura Sacra ſæpè mutilata aut pravè interpolata, ex Scholaſticis garrit de Spirituum infernalium à Dei æterna rejectione, de angelorum in varios ordines diviſione, de loco Paradyſi, de Solis & Planetarum è locis ſuis transmigratione, de pomis paradiſiacis, de defunctorum animabus, de Spirituum malorum in certas claſſes ordinatione: Suntque iſti ſermones ita comparati, ut cum pleraque ſint fabuloſa, & conficta, illis tamen aliquid veritatis ſacræ admiſceat, ut aliquam veriſimilitudinem conciliet, & os melle ſublinens, abſynthia præbeat. Eſt verò id conſuetudine receptum in Diabolicæ eloquentiæ gymnaſio, ut, cùm fidem conciliare ſatagit ſuis, quæ diu parturiit, mendaciis, ſimplices homulos adoriatur partim byſſinis, partim veritatis ſpecie ablandientibus verbis, quibus dum locus relinquitur, faciliorem ſibi viam aperiat ad ſuggerenda clàm nihil tale ſuſpicantibus mendaciloquia, qualem ſcilicet ludum in noſtro Agro Altdorffino ante pau-

cas

cas hebdomades ludere eſt auſus, dum mulierculæ ruri gramina vellenti ſub ſpecie ſive virunculi ſive pueruli, albo induſio nitentis apparuit, prædicturus imminentem tempeſtatem & pœnam divinam graviorem, niſi pœnitentia eam averterimus. Atqui utrumque non neceſſe eſt, nos à Genio aliquo ſive bono ſive malo edoceri: nam tempeſtates humanis præſagiis præcognoſcuntur, & pœnarum minas intentas nobis Deus, nullo accedente miniſterio cujuscunque angeli. Sed nimirum, ita eſt, ut quondam B. Lutherus indicavit; Diabolus ſemper alterum pedem ſuggeſtui ſacro vult inferre. Sed ecce nunc prominentem alterum nigricantem, caprinum & mendaciorum fœtore marcidum Spiritus Fauſtini pedem! quanquam ſi Hebræorum adagium audimus, mendacium alias non habet pedes. Juvatne colligere floſculos in Paradiſo Satanico collectos? l. 1. c. 22. Non prorſus deſperamus (ſpiritus infernales,) ſed etiamnum ſperamus ſalvatum nos iri. Quin eò audaciæ procedit impudentia Spiritus Mephoſtophiliani (nec enim invidebimus horridiuſculum & dignum Erebi portis nomen) ut aſſeverare non dubitet ἄτερ γραφῆς, Chriſtum non tantùm pro Hominibus

nibus ſed pro omnibus etiam creaturis anima rationali & intelligente præditis eſſe mortuum: ſecus ac docet divinos Apoſtolos, Diabolos quidem credere, ſed tamen contremiſcere. Videmus porrò unum & alterum exemplum earum, quæ venditantur hiſtoriarum, quamque benè cohæreant, conſideremus. Ac primum quæ referuntur c. 33. & 34. de equiſone & porcorum venditore vel propola, illa Dubravius l. 23. hiſt. Bohem. tribuit famoſo illo mago & præſtigiatori Zytoni Bohemo, ſicut hanc hiſtoriam ex Dubravio depromptam retulit in ſuas diſquiſitiones magicas Martinus Del-Rio l. 2. 9. 6. Fallor an hiſtoria de plauſtro fœni juxta cum ipſo plauſtro & equis devorato à Fauſto detruncata eſt ab illa, quam itidem ex Dubravio recenſet Phil. Camerarius Operum ſubciſiv. Cent. 1. c. 70. Ipſa verba adſcribam, ut Nobiliſſ. Magnif. T. evolvendi labore ſublevem.

Cùm Wenceslaus filius Caroli IV. filiam Ducis Bavariæ Sophiam uxorem duxiſſet: novus ſocer ubi generum ludicris ſpectaculis & magicis præſtigiis delectari cognovit, plenum præſtigiatorum PLAUSTRUM ſecum Pragam advexit. Ibi dum præſtantiſſimus artificum ludibria artis ad

per-

permulcendos oculos explicat, adeſt inter ſpectatores ZYTO, Wenceslai magus, ore usque ad aures dehiſcente, accedensque propius, artificem illum Palatini cum omni apparatu ſubitò devorat, ſolos duntaxat calceos, qui luto obliti videbantur, expuens, ſeceſſumque inde petens ventrem inſolita eſca gravem, in ſolium aqua plenum exonerat, præſtigiatorem adhuc madidum ſpectatoribus reſtituit paſſim deridendum, adeò ut ceteri quoque ejus ſocii à ludo deſiſterent. Benè tamen eſt, quòd Author noſtræ editionis Norib. ipſe vocat illud miraculum faſcinationem vel occæcationem.

Sed nunc quæſo, expende mecum Vir rerum hiſtoricarum ſcientiſſime, (ſaltem enim hac vice patiaris, Tibi Vir Nobiliſſime, iſtud nominis à me imponi) qua ἀνισαρησίας vertigine laboret editionis noſtræ Noribergenſ. Author. In c. 9. l. 2. narratur, Lipſienſes excepiſſe Cardinalem Campegium ad ſe adventantem, & multis honorum generibus affeciſſe, ſimul autem Fauſtum tum fortè præſentem & ipſum artis ſuæ nervos intendiſſe & venationem in aëre inſtituiſſe. Quem verò vel tironem hiſtoriarum fugere poteſt, Campegium Cardinalem functum fuiſſe

officio Legati in Germaniam in cauſa Lutheri, ubi peculiariter Noribergam tranſierat, ceu liquidò conſtat ex Sleidan. l. 4. de ſtatu religionis ad an. 1524. p. m. 93. & 94. Atque hoc utique tempus eſt illud, quo rerum habenas tenuit Carol. V. Nunc verte mihi paginas, ſi placet, non totas quatuor. Ibi verò redarguit editor noſtræ hiſtoriæ primum editorem, quòd nomen Caroli V. pro nomine Maxim. I. poſuerit. Ergone Maximilianus I. Campegio ætate æqualis fuit? & annon potius Carolus V. ἔυδηλον!

Nunc quid ſentiamus de prophetiis ipſius Lutheri Reformationem antegreſſis. Quas quidem editor modeſtiæ memor, ea libertate lecturis permiſſa proponit in Nota l. 3. c. 3. ut ex ingenio ſuo cuique liceat addere vel demere fidem. Nempè facile eſt, præſagia ſcribere, & qui præſagiorum eventus exemplorum & experientiæ fide oculis & auribus habet ſubjectos: ſimul etiam animo eos præcepit ut prædicti fuerunt à Nicolao de Clenardii, à Joh. Huſs, ab Hieronymo Pragenſi, ab aliis, qui magno numero memorantur in catalogo teſtium veritatis, & aliis paſſim extantibus libris. Quis enim adeò hebetis ingenii fuerit, ut non perſpiciat, quæ

quæ à lare familiari ſuggeſta ſunt D. Fauſto l. 3. c. 3. vaticinia (de papatus faſtu & arrogantia poteſtates politicas pro virili convellente & ſubvertente, easque imbelli monacho coercente; de magna & ignem ſpirante atque ex occidente in germaniam ſubvectis alis, volante aquila; an verò is alius quàm Carolus V. fuerit? de neglecta à parentibus liberorum educatione; De magiſtratus deſidia in promovenda ad bonarum literarum culturam juventute; de collatis ad voluptates opibus è miſerorum ſubditorum ſudoribus exactis; De ſubſequente denique totius mundi machinæ interitu & abolitione;) à quamplurimis piis iſtam ætatem antegreſſis anteverſa fuiſſe? καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

Unum adhuc, antequam primam quam mihi conſtitui, epiſtolæ hujus partem abſolvam, liceat monere. Qui fabulam iſtam pro hiſtoria memorant, plerunque tuentur ſe iſto dicterio Grammatico: Ajunt, dicunt, ferunt, perhibent. Vel ut remoto joculari ſermone ſeriò pandam, muniunt ſe iſto vulgari præſidio: Fama fert. Cui formulæ quantum tribuerit communis noſter Præceptor C. A. Rupertus ipſe indicavit hoc argumento, in obſerv. in Synop. Beſold. min. p. 670. 671.

propoſito: Cuicunque narrationi appoſitæ notæ: AIUNT, FAMA EST, FANDO ET ORE VULGI SALTEM ACCEPIMUS; ea uti commemorari poteſt, ita pro certa & fideli ſive approbata nec accipi poteſt nec debet. Idque probat aliquot Hiſtoricorum exemplis. Equidem ſententiam ſuam prodit Vir ſummus & prorſus incomparabilis G. I. Voſſius lib. de art. hiſt. c. 9. Ridicula, inquiens, Græculorum atque aliorum etiam vanitas, qui ut auditorem admiratione percellant, confugere ſolent ad ficta prodigia, ac res fidem omnem excedentes, atque ad effugiendam vanitatis notam ſatis fore putant, ſi addant ſolemne ſuum AIUNT, FERTUR, vel aliquid, quod tantundem valet. Cui theſi à ſe adductæ lucem affundit Voſſius illo Senecæ ex lib. 4. natur. quæſt. vel inprimis ad præſens noſtrum inſtitutum faciente: Quod hiſtorici faciunt, & ipſe faciam; illi cum multi mentiti ſunt ad arbitrium ſuum, unam aliquam rem nolunt ſpondere; ſed adjiciunt: Penes auctores fides erit; certè Mart. del-Rio narraturus aliquid de Fauſto & Agrippa l. 2. diſquiſ. mag. 9. 12. p. 170. FERT FAMA, inquit. Et philoſophus Camerarius noſtrâs lepidam fabellam de Fauſto pro-

prolaturus l. cit. cent. 1. c. 70. Fauſtinam ait, deceptionem FERUNT, ejusmodi fuiſſe. Jeremias verò Drexelius artem excerpendi monſtraturus in aurea ſua aurifodina, dum exempli cum infinitis aliis, loco adducit illam ipſam Camerarii narratiunculam part. 2. c. 8. Hoc totum, inquit, excerpſi, ſed meis verbis. E quibus vero auctoribus? Eos non alios laudat quàm Simonem Majolum & Philippum (ſic enim debebat ſcribi) Camerarium. Ut adeò is ipſe eam rem deſcribat illorum fide, qui illo proletario FERUNT innituntur. Quid? quod Camerarius loco cit. profiteri ingenuè non dubitat, Johanni Fauſto Cundlingenſi eadem ludibria adſcribi, quæ ipſe modo de Mago Bohemo dixerat.

Hactenus ergò argumentis non contemnendis, iisque quæ ex præceptis hiſtoriarum γνησιοις, nec non ex circumſtantiis, quibus res connecti debent & ſolent, petita ſunt, eviciſſe mihi, ſi quid eſt in me ingenii, aut judicii videor, ſermunculos iſtos ſive vulgi ore circumferri ſolitos, ſive literarum monumentis proditos non eſſe dignos nomine hiſtoriæ aut veritatis authoritate. Quonam verò titulo ſim dignaturus, ſi me effari impuleris. Vir

Nobiliſſime & Strenuiſſime, dicam hiſtoriam eo ſenſu, quo Plautus ejus generis fabulas hiſtoriarum nomine dignatur, ut cùm alibi, tùm Bacch. Act. I. Sc. II. ejusmodi hiſtoriæ fabularis ſcriptores fuere, Onomacritus, Lesches, Arctinus, Eumelus, alii, quorum poëmata in unum corpus conflata dicebantur ἐπικὸς κύκλος, ut eruditè oſtendit Iſaacus Caſaubonus in animadverſ. in Athenæum l. 6. c. 3. ego vero obſervationem iſtam debeo G. J. Voſſio lib. de art. hiſt. c. 6. Neſcio an liceat bona cum pace eruditorum dicere ad formam Amphitruonis Plautinæ TRAGICO-COMOEDIAM. Nunc quia privata ſuo merito veſte hiſtoricâ eſt fabula Fauſtina, & Leberide nudior proſtat, ſupereſt, ut privatam meam ſententiam tandem in medium proferam, quæ cum primùm ad Lipſienſes ſuperiore anno deferretur, ſuſpenſos, ceu audio, tenuit eorum animos. A Jenenſibus autem æquo & grato animo accepta eſt, ſi quidem jactatiunculam hanc ferre potes, Vir Magnifice, in me homine Philoſopho, & imbecillitati iſti hominum generi familiari, vel hac vice ſuccumbenti. Sic igitur ſubducta ratione & collectis diligenter cùm temporis tum aliis circumſtantiis

ſtantiis tandem apud animum meum cenſui. Vixit circa annum Chr. 1440. contingentem vicinia ætatem Maximiliani illius I. (glaucomate Fauſti magi, ut olim Ulyſſes Circes veneficiis conturbati, ſi fabulæ iſti fidem amplius tribuere liceat) Johannes Fauſtus Germersheimenſis, Palatinus. Is excitatus fama artis noviter inventæ, ita ordinandi inverſa figura literas, ut iis attramento illitis, charta aliquoties ſuperimponi & figuras earum literarum recipere brevique adeò tempore plurima exempla deſcribendi copia eſſet, conceſſit Harlemum in Bataviam ad ejus artis primum inventorem Laurentium (Johannem vocat Georg. Hornius diſſert. hiſt. polit. 31. §. 22.) Coſterum, cumque eam artem animo comprehenſam teneret, ſubductis literis & neceſſariis ad eas articulatæ ſcripturæ aptandas inſtrumentis ipſis vigiliis natalitiorum Chriſti clàm aufugit, ac primùm Amſterodamum, dein Coloniam ac demum Moguntinum venit: ſicut hæc prolixe refert Emmanuel Meteranus hiſt. Belg. l. 4. Ibi cum occultè, imò adminiſtris artis ſuæ ſacramenti religione ad ſilentium adſtrictis, aliquot operis antehac nec viſi, nec auditi in Germania ſpecimina edidiſſet mirum

non eſt, quòd ſuſpenſos admiratione cùm aliorum animos tum inprimis Monachorum in ſe converterit, imò etiam in ſuſpicionem magiæ & incantationis inciderit, quòd viderent, ab uno homine uno die tantum literarum imprimi, quantum vix uno anno ſcribi à pluribus poſſet: ut loquitur Polydorus Virgilius l. 2. de invent. rerum c. 7. Cum à multo jam tempore ſcribendi opera magnum quæſtum facerent monachi & moniales, non potuit non in acerrimum odium & indignationem nec non calumniam incurrere, cum & offas ſuas attenuari, & culinas frigefieri, & luculentos ignes extingui paulatim ſentirent. Ergo propoſito ſibi velut in exemplum Demetrio illo argentario, in Actis Apoſtolicis, qui faciebat templa Dianæ argentea, & præbebat artificibus non parvum quæſtum, facto velut agmine: Viri, inquiebant, ſcitis ex hoc quæſtu noſtras eſſe copias. Ergò quem ſceleris manifeſti convincere nequibant, feriati aliquandiu à bellariis & cupediis dentes Theonini eum calumniis opprimere & promiſcuis muſſitantium hominum odiis objicere omnibus modis tentabant: augente præſertim ſuſpicionem hinc noviter indies luminis oras velut

ex

ex tenebris emicantis inuſitatâ artis imperitia, illinc ſolertiſſimâ; obtegendi ſilentio exoſum artificium, curâ.

Ita miſer Fauſtus in magum eſt transformatus, & omnes ejus ſocii intra ſepta privatorum parietum latentes & ad ſilentium juramento adacti diabolici pacti ſunt inſimulati. Nec difficile porrò eſt conjicere, cur tot ludicræ & ſtupendæ actiones (*abentheurliche* vocat editus Noribergæ Autor) quaſi Diaboli ope exhibitæ tribuantur Fauſto. Cum enim iſthac tempeſtate quin è primis rudimentis facie non tam culta, nec tam ſpecioſa ac hodiè per Dei gratiam extat, emergebat, typographia, more receptum eſſet, ut jam in frontiſpicio, jam in calce, jam in mediis librorum figuras appingerent, partim è ſacris, partim è profanis hiſtoriis petitas, partim etiam proprio ingenio excitatas, & lectori riſum & legendi aviditatem movere ſolitas, invaluere ſuſurrantium & myſteria ejus artis ne quicquam aſſequentium rumuſculi, patrari clam palamve à Fauſto talia, quæ ipſius libris eſſent appicta. In hac ſententia confirmat me etiam illud, quod laudatus ſupra Meteranus memorat inter prima artis typographicæ ſpecimina, à Fauſto edita fuiſſe Do-

ſtrinalia Alexandria: quæ autem temporum eorum fuit ſtupiditas, fuerunt fortaſſe, qui opinarentur & in vulgus ſpargerent, à Fauſto Alexandrum M. arte præſtigiatoria in lucem produci. Idem hiſtoricus ſtatim ſubjungit, aliquot tractatulos (liceat βαρβαρίζειν) Petri Hiſpani typis exſcriptos, à Fauſto fuiſſe. Si quid eſt in me artis divinatoriæ, prorſus putarim, hunc eſſe Petrum illum, quo Præceptore uti oportuit adoleſcentem Maximilianum I. cujusque manibus malè precatum in menſa multis adſtantibus Cuſpinianus auritus teſtis memoriæ prodidit. Temporis certè circumſtantia non abhorret à mea opinione. Et edit. Norib. l. 2. c. 10. indicat, Fauſtum in magna apud Maximilianum gratia fuiſſe. Quod autem auguſtiſſimo & ſapientiſſimo Imperatori quisquiliæ & ſordes Petri Hiſpani bilem in naſum conciverint minus mirum videbitur, qui vel tenuiſſimum habitum odoris ejus illætabilis naribus attrahere velit. Mihi divinâ (ſi Diis placet) virgulâ obtigit libellus Petri Hiſpani, quem ego cum intactis theſauris Arabum & divitiis Indiæ (ſcil.) nolim commutare, qui hoc titulo per oculos legentium incedit: Copulata ſummularum Petri Hiſpani ſecundum

dum proceſſum burſe Laurentii: juxta mentem venerabilis Domini Alberti Magni, feliciter incipiunt. Poſtquam inchoavit opus ſuum magnum, memorabile & ingens, ſumtò velut altius principio: Dicitur, inquit, dialectica à dia, quod eſt duo, & logos, ſermo vel levis ratio, quaſi duorum ſermo vel ratio. Nempè hac lauru ornari decebat poſtes ædificii ſummuliſtici Petro-Hiſpanici. Deſinit libellus gemmeus in hæc verba: Commentarii in omnes tractatus Petri Hiſpani & nonnullos modernorum in Aggrippin. Colonie Florentiſſimo gymnaſio, quod burſam Laurentii vocant, ex divi Alberti Magni commentariis perauguſte memorie ſcientiſſimum virum Magiſtrum Gerardum Barderwicenſem artium liberalium Magiſtrum, nec non ſacræ paginæ profeſſorem eximium eccleſie Sancte columbe dum vixit paſtorem in eodem regentem olim elaborati, &c. ſatin vero ad palatum deliciæ Petrino-Hiſpanicæ? Imò verò recedendum eſt quantocyus ab iſta mephiti, ne acrior ejus moſchus cerebrum affligat, & deſcendentes inde vapores ſtomachi teneritudinem affligant. Experimento enim non ſemel deprehendi, ſi quando exemta epulis fame menſisque

ſisque remotis placuit convictoribus meis

— verecunda laxari ſeria menſa.

ego verò temetum iſtud Hiſpanicum ipſis propinari, miſeros pelvim petiiſſe, & non minus animi deliquium paſſos fuiſſe, ac ille ad mortem ſaucius, & ad rigidum medicaſtrorum tribunal ſtatutus Priſcianus. Sed deſinendum eſt nugarum! & redeundum è diverticulo in viam. Nempe concilianda eſt fides conjecturæ meæ, qua ego ex fictitio & ſcenico Johanne Fauſto mago cudendo, dolando, aſciando finxi refinxique verum & non necromantico ſed typographico atramento nigricantem Johannem Fauſtum. Ac de eo ita ſcribit Aventinus l. 8. hiſt. vel Chron. p. 422. edit. Germ. (nec enim niſi hanc poſſideo) *Eben auch genantes Jahrs* (1447) *iſt erfunden worden, die Truckerey zu Meintz von einem genannt Hanns Fauſt, hat 2. Jahr daran zugericht. mit Hülff ſeines Eidams Peter Schäffers, von Garensheim* (ecce vicinam vocem & paulùm deflectentem à Germersheim, unde oriundum eſſe G. Hornii ſententia ſupra eſt oſtenſum) *dem er ſeine eigene Tochter Chriſtinam zu der Ehe gab. Die zween haben dieſe Kunſt in Geheim gehalten* NB. *niemands zuſehen*

ſehen laſſen. NB. *haben alle Geſellen und Knecht zu ſolcher Arbeit und Kunſt nothdürfftig einen Eid ſchweren müſſen.* NB. *daß ſie es niemand offenbahren noch lehren wolten. Doch über 10. Jahr haben jetzt genandtes Fauſten und Schäfers Diener dieſe Kunſt geoffenbahret, und öffentlich herfür ans Liecht gebracht. Hans Gutenberg von Straßburg in Teutſchland, ſeine Landsleut Ulrich Han, und Sixt Reis, habens in Welſchland und gen Rom am erſten gebracht, iſt zu unſern Zeiten ſo gemein worden, daß nirgend ein Winckel iſt, man drückt lateiniſch, griegiſch und hebreiſch darinn, ſeyn die Bücher ganz wohlfeil worden. Es druckt einer ein Tag mehr, dann einer ein ganz Jahr möchte ſchreiben. Peter Schäfer, obgenanten Fauſtens Erfinders dieſer Kunſt Enckel, druckt zu Meinz, und zu Strasburg, wo die Kunſt nicht erfunden wer worden, weren die alten Bücher alle verlohren worden, man will in den Stifften und Klöſtern nichts mehr ſchreiben,* (NB.) *die haben vor Zeiten die Bücher geſchrieben, die Schul aufgehalten.* Hæc Aventini & illa ſuperius ex Meterano adducta non difficulter amplius juvabunt diſtinctionem inter fabulam de Fauſto mago, & hiſtoriam de Fauſto typographiæ in Germania ſuperiore inven-

inventore vel procuratore. Conferamus ex utroque paucula quædam ſtrictim & velut opera perfunctoria. l. 1. c. 12. c. 27. c. 31. &c. Mephoſtophiles interdicit Fauſto ne conducat ancillam, ne per eam emanet magia (typographiæ) liceat autem conducere operam famuli, qui rem diligentius ſilentio premat. Fauſtus ſerviebat voluptatibus corporis cum ebriis ſodalibus, iisque Alchymiſtis & auri foſſoribus. Nempè quia Fauſtus opes acquirebat arte a conſpectu & notitia hominum remota, opprimendus erat iſta calumnia. l. 1. c. 14. ibid. Prædicitur ipſi à Mephoſtophilo odium & invidia hominum: ſanè non poterat eam effugere apud Monachos lucro, quod ex arte ſcribendi capiebant, jam privandos. Spiritus Fauſti (Monachorum invidus & maledicus) objicit, quod ſatis pecuniæ ex arte magica (Typographica) poſſit acquirere. l. 1. c. 32. Fauſtus mandat famulo ſuo Wagnero, ut ſilentii fidem præſtet: nec enim futurum putat, ut libri nicromantici divulgentur (ut ars typographica tam occultè à Fauſto habita innoteſcat hominibus) facta verò Fauſti poſt ejus ex hac vita abitum demum literis conſignanda eſſe: quæ ſcilicet facta magica ipſi per calumniam

mniam ſunt impoſita: l. 3. c. 6. Fauſto moribundo conſolatio erat à Theologo (utique non Papiſtico; eo enim indignus erat ſcilicet magus: ſed Evangelico) afferenda ex merito Chriſti, non bonorum operum meritis: quæ conſolatio ſolis Catholicis (Papiſticis) eſt relinquenda. Scribo hæc & colligo veluti per ſaturam: è quibus paucis de ſimilibus reliquis facilè judicium ferre poterit, qui ingenii nervos intenderit. Mihi nunc calamum excutiunt vicini operarii, ſecuribus, aſciis, malleis, ferris, vectibus, trabibus aures obtundentes, & majorem dulcibus ante omnia Muſis meis caliginem, minantes, quam bonus ille Fauſtus (credo enim ſic ſatis jam vindicatum à me eſſe innoxium & ab iſto ſaltem, quod ipſi intentatum fuerit, magiæ crimine immunem) in abditis ædium ſuarum partibus artis ſuæ adminiſtris impoſuit. Quod ſi & viſus & auditus (quos ſenſus imprimis famulari Philoſophiæ dudum Ariſtoteles docuit, certè omnes experimur, fideliorem operam præſtare nobis, quàm ullus Wagnerus ſocius hero ſuo Fauſto omni conatu commodabat) officium mihi poſthac intercipietur, periculum eſt, ne mihi cum Democrito Abderitæ Philoſopho, aut Didymo

dymo Alexandrino Theologo & ipſis cœcis, philoſophandum fuerit.

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.

Ego ſanè illam perniciem, apud vos Patroni pro Sapientiæ tranquillitate, ut Ariſtoteles in Ethicis oſtendit, imperium gerentes, interpoſitis Muſarum & Charitum lachrymis & ſuſpiriis deprecor. Nec vero ægre ferre debet homo ὑπερβάλλων καὶ βάναυσος, ſi non meliore conditione eſſe permittatur, quàm eſſe in gratiam populi Romani libenter voluit Valerius, qui ne vel ſpecie arcis offenderet, ædes ſuas eminentes libens in plana ſubmiſit. Vale, Vir Magnifice & Prudentiſſime, ſtudiorum meorum grande & præſidium & decus, prolixitati huic, quam argumenti gravitas videtur impoſuiſſe, veniam æquo animo largire, & legendæ hujus epiſtolæ copiam Magnif. Dn. Procancellario haud gravatim facito: Altdorffi d. 18. Julii. 1676.

Magnif. Nob. Stren. & Prud.

Cultor obſequioſiſſimus,

J. C. Dürrius.

III.

III.

De JOHANNIS AVENTINI ANNALIVM

Epitome, variisque ac variantibus Editionibus. (*)

CElebre inter Hiſtoricos Seculi XVI. nomen dudum ſortitus eſt *Joh. Aventinus*, Erneſti quondam, Incluti Bavariæ Ducis, Præceptor, & Hiſtoriographus Ducum Bavariæ, peculiari ſtipendio conductus; ut Hiſtoriam Patriæ elaboraret. Unde celebratum Annalium Bojorum opus condidit, cui quoque operi diesque noctesque incubuit ad finem usque vitæ, aliquot etenim tantum menſes, abſoluto eodem, ſupervixit, D. V. Id. Jan. 1534. æt. 68. denatus. Hujus operis quum aliquot extent editiones, La-

(*) Peregregia hæc diſſertatio Auctorem habet Virum quendam eruditiſſimum atque Celeberrimum. Cæterum de ſcriptis Aventini conferri meretur Jani Gregorii Betulii Epiſtola ad amicum, Hannoveræ A. 1710. edita, qua ea, quæ C. H. E. D. in relatione de Itinere ſuo Anglicano & Batavo Annis 1706. & 1707. facto, de Auguſta Bibliotheca Wolfenbuttelenſi & Seten. Ducis Antonii Ulrici ſeceſſu in Salinarum Valle recenſet, examinantur &c. p. 5. ſqq.

tinæ & Germanicæ, â ſe invicem diſcrepantes, juvabit in earum diſcrimen inquirere, & cauſas diſcrepantiæ inveſtigare. Ipſe Aventinus dum viveret Annales non edidit. Anno tamen 1522. Epitomen eorum publicavit, paucis jam olim cognitam, & oppido nunc raram. Geſnerus certe eam nondum viderat quum Bibliothecam ſuam, quod an. 1545. factum eſt, ederet, nullam enim ejus mentionem facit. Appendicem vero Bibliothecæ ſuæ quum evulgaret, quod an. 1555. factum, ejus notitiam aliqualem habuiſſe, neque tamen vidiſſe videtur, ita enim loquitur. *Joh. Aventini Chronicorum Liber Germanice excuſus eſt Noribergæ.* Neque ullus eorum qui Annales & eorum translationem ediderat illius vel verbulo mentionem facit. Prodiit autem hoc titulo *Bayriſches Chronicon: im Latein verfertigt: und in Syben Püecher getailt ein kurtzer Außzug. §. Der Teutſchen und ſonderlich, deß gar alten Hawß zu Bayrn, Kayſer, Kunigen, Hertzogen, Furſten, Graven, Freyherren, Geſchlechtern, Herkommen, Stämme, Sypſchafft, Abſterben, mit Meldung auffs kurtzeſt, was treffenlichs die Teutſchen allenthalben, nit allein*

allein in Europa, ſonder auch in Aſia und Africa, auch vor Chriſti unnſers Haylmachers Gepurt, gethan haben. §. Abſchrifft und Verteutſchung, etlicher alten Brieff (ſo noch gantz unverletzt in Bayrn verhanden ſyndt) damit gründlich und warhafftig geweiſt wirdet. Daß Bayrn ein Königreich geweſen mit ſeynen Grentzen vill weyter dann yetzo geraicht, in mer Fürſtenthumb, aber nunmer nit eins nams Schilt und Helm (nachdem der Stieff-Son mit ſeinem Vater darum gekriegt) durch Kayſer Fridrichen den erſten zu Regenſpurg auff etlichen Reichs-Tägen getailt iſt worden. Addita ſunt in titulo inſignia Domus Bavaricæ atque annus 1522. impreſſa eſt autem (ut in calce libri notatur) Noribergæ apud Fridericum Leypus an. 1522. in fol. min. Præguſtum voluerat hoc ſcripto eruditis ſuppeditare Annalium ſuorum, mole quidem exiguum, ſed ê quo cognoſci poſſet, quid de integro opere ſperandum ſit. Salivam certe movit hic prodromus Eruditis ut ipſum opus videre geſtierint, colligi id poteſt ex Epiſtolis tam Matthæi Marſchalk & Conradi Adelmanni, quam Eraſmi altera ad Leon. ab Eckh, annalibus præfixis, quarum utraque Indicis ab Aventino editi meminit, quo nomine Epitomen hanc indigitatam eſſe, ipſa

edocent verba. Ut autem totius Epitomes conſpectum ſubminiſtremus; ipſa ejusdem raritas jubet. Pagina tituli averſa duæ Ducum Bavariæ Epiſtolæ, ad Prælatos Ducatus ſui an. 1517. directæ extant, (quæ Germanicæ quoque annalium editioni præfixæ conſpiciuntur) in quibus abs Prælatis poſtulatur, ut Monaſteriorum Bibliothecas & Archiva Aventino recludant, eidemque monumenta ad opus Hiſtoricum neceſſaria & proficua communicent. Sequitur pag. ſq. Epiſtola Aventini ad Illuſtriſſimos Bavariæ Duces, in qua refert, quod Chronicon juſſu ipſorum conſcribi cœptum, ſeptemque Libris comprehenſum, latino idiomate abs ſe jam nunc abſolutum ſit, maximo quidem labore, nec ſine animi corporisque virium impendio. Hujus ſe Epitomen nunc vernacula publicare lingua, atque in eo eſſe, ut poſt aliquam reſpirationem, Chronicon hoc in Germanicam linguam transferat. Subjungitur deinde Privilegium Ducum Bavariæ, & deinceps Epitome ipſa, quæ cujusque Libri ſummaria breviter ſiſtit, fere uti in Annalibus â Zieglero & Ciſnero editis comparent. Interjectæ tamen ſunt Tabulæ Succeſſionem & Genealogiam Imperatorum, Regum, Prin-

Principum & Comitum exhibentes. Eas vero cujuslibet Libri Summariis adjunxit, quæ referunt Reges aut ſtemmata de quibus in quolibet Libro agitur. Siſtuntur deinceps literæ Friderici III. Saxoniæ Electoris ad Aventinum, quæ itidem in Germanica Aventiniani Chronici editione comparent. Deniqùe aliquot Diplomata adduntur, ê quibus colligi poſſit, Bavariam antiquitus longe ſe latius quam quidem ſuo tempore extendiſſe. Tria ſunt Regis Ludovici Germanici, qui Regem ſe Bavariæ in illis nominavit, an. 831. 832. & 833. exarata, quibus Epiſcopo Ratisbonenſi & Eccleſiæ S. Haymerni loca quædam confirmantur, donantur & conceduntur. Duo Carolomanni, laudati modo Ludovici Filii, itidem Bojorum Regis, an. 876. & 877. ſcripta, in quibus templo Oettingenſi, *dem Münſter zu Oetting*, Abbatia, Capella & loca in Diplomatibus expreſſa donantur. Denique duo Imperatoris Friderici I. in quorum priori an. 1156. Marchionatum Auſtriæ in Ducatum evehit, eumque Patruo ſuo Henrico confert. In altero an. 1180. vicum Vehringen cum ponte Epiſcopo Friſingenſi vindicat & denuo adjudicat. Nullum horum Diplomatum ipſis Annalibus in-

ſertum eſt, provocat tamen ad Diploma Friderici I. Imp. prius L. 6. Annal. p. 505. edit. Ciſner. p. 606. edit. recentiſſ. atque ejusdem principium ac finem exhibet. Ubi tamen ſignum Imperatoris in utraque editione male exprimitur, uti ex hac Epitome conſpicuum, in qua figura ita exprimitur. Hæc facies eſt Epitomes Aventinianæ; ê qua nonnulla obſervanda: ſcilicet in Summarias I. Annalium Libri refert, primo in eodem loco recenſitos eſſe Auctores ê quibus ea, quæ in hoc Libro congeſta ſunt hauſerit: Deinceps exhiberi præfationem ad Illuſtriſſimos Wilhelmum, Ludovicum & Erneſtum Bavariæ Duces: Quam ſequatur Nomenclatura Propriorum quorundam Germanorum Nominum &c. Patet inde Nomenclaturam ipſius Aventini opus eſſe. In qua quum diſerte referat, urbem Aberſperg, quæ ipſius patria fuit, ab Antonino Abuſinam vocari, in veteribus verò tabulis Aventſperg ſcribi, manifeſtum reddit, quod Aventini nomen ſibi adſciverit, non ex ignorantia quadam, loco nominis Abuſini, uti quidam putant, ſed quia Scriptionem veterum tabularum maluerit ſequi. Mappam inſuper Geographicem totam Bava-

Bavariam delineantem jam tum quoque exaratam habuit, utpote cujus in his ſummariis diſertam mentionem facit, quæ vero nullibi amplius comparet, atque periiſſe videtur. Poſt reſpirationem unius cum dimidio anni, ad translationem Germanicam ſe accinxit, cui in decimum usque annum incubuit, Dom. Lætare an. 1533. colophonem eidem imponens. Quantis vigiliis, ſudoribus, laboribus, moleſtiis hic labor ei conſtiterit, prolixe refert in ejusdem præfatione ad Illuſtriſſimos Wilhelmum & Ludovicum Bavariæ Duces directa. Nequaquam enim nuda tantum translatio eſt, ſed ita comparata ut novum plane opus vocari mereat. Multa etenim in Germanica translatione, cui titulum *Chronicon* dedit, reperiuntur, quæ in Latinis Annalibus fruſtra quæras. Imprimis primus Liber hujus Chronici tam late deductus eſt, ut Primus Annalium Liber vix molem compendii ejusdem æquet: omiſſa tamen ſunt in Germanica verſione, quæ in latina Editione habentur. Diſpeſcuit Germanicam in VIII. Libros, utrumque tamen opus, tam Latinum quam Germanicum, morte Alberti IV. Bavariæ Ducis an. 1508. defuncti claudit. Quum vero paucos ad-

modum, ut ê dictis conſtat, menſes ſupervixiſſet, in lucem publicam neque Latinum neque Germanicum opus edidit. Annos igitur bene multos delituit utrumque. Erasmus equidem, poſtquam egregium opus ſupprimi cognoverat, *Leonardum ab Eckb* Conſiliarium Bavaricum adiit, (hic enim Patronus Aventini dum viveret, inſignis fuerat, cui etiam filium ſuum Oswaldum informandum commiſerat) eumque an. 1535. rogavit, ut copiam ſibi Annalium & Chronici faceret, per Hervagium imprimendi. Promiſerat quoque Eckius ſe miſſurum deſiderata, quum autem ſq. 1536. anno Erasmus mortem obiret, omne hoc negotium exſpiravit: & per integros viginti annos opus, ſumma expectatione deſideratum, delituit, fortaſſe monachorum quorundam opera; monachi enim Ordinis Prædicatorii hoſtes ipſius fuerant infenſiſſimi, metuentes, ne illorum nequitia, & tragœdia Bernenſis, Chronico inſeratur, de quorum invidia, obtrectationibus & minis, in præfatione Germanici Chronici conqueritur. Tandem vero an. 1554. Hieronymus Zieglerus Annales Aventini Ingolſtadii in fol. maximo, in lucem, juſſu & conſenſu Illuſtriſſimi Alberti Bava-

riæ

riæ Ducis, emiſit, ita tamen, ut, (ceu ipſemet fatetur) quæ duriora ipſi videbantur, omiſerit. Germanicum quoque Chronicon, poſt diuturniorem deliteſcentiam, in auram prodiit: poſtquam enim in manus *Simonis Schardii* Celeberrimi Jurisconſulti incidiſſet, illud cum luculenta præfatione an. 1566. Francofurti in fol. publicavit. Tabulas 30. Imperatorum, Regum, Principum & Comitum Succeſſiones & ſtemmata exhibentes, atque ab Aventino concinnatas ſubjungens. Videbatur nunc deſiderio eruditorum ſatisfactum duplici hac editione. Reperiit tamen *Nicolaus Ciſnerus* Jurisconſultus, Curiæ Palatinæ Projudex & Conſiliarius, adhuc, quo de publico & Aventino bene mereret. Nactus enim integrum Annalium Latinum & Germanicum exemplar propria Aventini Manu ſcriptum è Bibliotheca Oſwaldi Eccii ab Eraſmo Neuſtettero magno emptum pretio, in animum induxit, utrumque ita denuo publicare, ut Aventinus ſuæ formæ reſtitueretur. Loca igitur à Zieglero omiſſa reſtituit, atque ſic integro publicavit Annales latinos. Baſileæ ad 1580. in folio Schardius quidem nihil ſtudioſe omiſit, inſignis tamen lacuna in ipſius editione reperitur: Liber ſiquidem pri-

mus MSCti Chronici in tria volumina compactus fuit. Horum medium, 225. foliis, laxe tamen ſcriptis, conſtans, Schardius non vidit, quapropter Ciſnerus totum hoc volumen primo Libro inſeruit, in præfatione operis uberius iſta indicans: addidit quoque primo Libro Annotationes complures, ab ipſo tamen Chronici textu rite diſtinctas, quibus quæ de antiquis urbibus, regionibus, gentibus &c. Aventinus retulit, ex antiquis imprimis auctoribus illuſtrantur ac emendantur, in reliquis vero Libris nihil mutavit aut addidit, neque annotationes iis adjunxit, præterquam in octavo Libro. Eodem quo Latina, hæc Ciſneri Germanica editio prodierat anno, nempe 1580. Francofurti excuſa in fol. maj. & quidem uno menſe prius prelum fatigare deſiit quam Latina. Nitidiſſima profecto hæc editio eſt, & hoc ſolummodo dolendum, quod index ſatis jejune ſit adornatus. Adjunguntur huic Chronico pariter Tabulæ illæ triginta Hiſtoricæ & Genealogicæ, vitio autem typographi factum eſt, ut Tabula vigeſima, quæ Stemma Ottonis Wittelſpacenſis refert, poſt vigeſimam quintam, in Schardii æque ac Ciſneri editione, compareat, quam Ciſnerus inſigniter auxit &

Illu-

Illuſtriſſimæ hujus familiæ Genealogiam ad ſuam usque ætatem produxit. Ceterum notandum eſt, titulum harum tabellarum ita eſſe adornatum, ut inde colligeres, nunquam antea easdem luci fuiſſe expoſitas quam Schardius illas publicaret; & fieri omnino potuit, ut ex MSCto Aventiniano illas ederet. Interim, jam antea ipſemet Aventinus easdem in ſupra laudata Epitome typis exſcribi curavit, plane enim eædem hæ tabulæ ſunt quas inibi reperias, inſuper tamen monendum, Aventini mentem non fuiſſe ut ſub finem junctim ederentur, ſingulis enim (ceu jam memoratum) Annalium, quorum ſummaria inibi refertur Libris eas Tabulas addidit, quæ ad quemque pertinent. Ad primum itaque refert tabulam primam, ſecundam & tertiam. Ad ſecundum Librum, quartam, quintam, ſextam & ſeptimam. Ad tertium, VIII^am. & IX^am. Ad quartum, X^am. & XI^am. Ad quintum, XII^am. & XIII^am. Ad ſextum XIV^am. XV^am. XVI^am. XVII^am. & XVIII^am. Ad ſeptimum reliquas duodecim. Defectus tamen hic ita fuit correctus, ut in plurimarum tabularum rubricis indicetur, ad quemnam Librum ſint referendæ. Conſtabit, ut opinor, nunc cuivis, quomodo & unde edi-

editiones Aventini differant. Reſtat ut de recentiſſima latina Annalium editione aliquid dicamus, quæ an. 1710. Lipſiæ in fol. prodiit in cujus titulo hi Annales dicuntur, *cum doctiſſimorum virorum quibuscunque editionibus collati, emendatius auctiusque excuſi, quibus acceſſerunt Aventini Abacus & Franc. Guillimanni Helvetia.* Quid vero in hac editione præſtitum ſit Excell. Gundlingius in præfatione, quam operi præfixit, his verbis indicat. *Non vereor certe adfirmare, aut decertare ſponſione, eſſe hanc editionem omnium longe emendatiſſimam ſimul & uberrimam. Nam cum Poëticæ apud Ingolſtadienſes Profeſſor, Hieronymus Zieglerus, ipſe olim inficias ire noluerit, fuiſſe nonnulla â ſe ſuppreſſa, expuncta, deleta, quæ invectivarum in Sacerdotes ſpeciem præbuiſſent, recte fecit, Bibliopola, quod Nicolai Ciſneri editionem una cum Germanica, quam ipſe Aventinus elaboravit, & in aliquibus auctiorem reddidit, ſimul adhiberi curavit, menda, quoad fieri potuit, corrigendo, libros in certa capita & ſectiones diſtinguendo, rerum conſpectum præmittendo, adjecta aſteriſcis notavit, quæque in margine ſine ordine vagabantur, affabre ſatis atque apoſite collocando. Quæ omnia, aut ſaltem plura-*

pluraque cum in anterioribus editionibus deficiant, de hujus ſane pretio unicuique, non ſuſpenſa etiam hedera, conſtabit. Nitida ſane hæc editio eſt, adhuc nitidior futura, ſi ad oram ſectionum lemmata margini fuiſſent addita, Summaria ſingulis Libris ab Aventino præfixa ideo haud dubie omittuntur, quia Libris in capita diviſis, conſpectus noviter concinnatus ſingulis capitibus præmittitur, cur vero Auctores quoque ſub initium cujuslibet Libri abs Aventino notatos, quos ſcil. in quolibet Libro præcipue erat ſecutus, itidem hæc editio omittat, me latet. Nomenclatura etiam Germanicorum Nominum, contra Aventini mentem, in hac editione ad calcem Operis rejecta eſt, quam eidem præmiſit Aventinus. Neque putandum eſt, ac ſi ea quibus Germanicam editionem ipſe Aventinus auxit, huic editioni inſerta eſſent, adhibitum exemplar Germanicum ſolummodo, non ex eo aliquid translatum in hanc eſt. Adjecta concernunt ea quæ in Ciſnerana editione ad marginem comparent, quæ in hac editione infra textum, cum aſteriſci nota quo referenda ſint, extant. Vitam Aventini ab Hier. Zieglero concinnatam, tam hujus quam Ciſneri editio refert. In

nova

nova autem Lipſienſi quidam Vir Doctus, qui nomen ſuum literis G. H. A. indicavit, Vitam Aventini inſeruit, ſub cujus finem Scripta ejusdem recenſet initium faciens ab Annalibus, referens, Zieglerianam editionem Baſileæ 1615. fuiſſe repetitam. A. Nic. Ciſnero quidem fuiſſe auctam, conſtare tamen in hac multa ad domum Bavaricam pertinentia deſiderari. Unde hoc Auctori conſtet me latere fateor, nec non, an Ziegleriana iſthæc deſiderata exhibeat, numve abs Ciſnero omiſſa in hac Lipſienſi editione ſint reſtituta, quod factum non arbitror, male etenim de eadem meruiſſet, ſi hocce reticuiſſet, quum in præfatione diſerte dicatur, Ciſnerianam editionem Lipſienſem hancce referre, neglecta Ziegleriana. Prodiiſſe Annalium opus etiam Francofurti an. 1627. in fol. Idem Biographus refert, non tamen indicat, an illa editio Ziegleri num vero Ciſneri editionem referat. Aliquos Annalium Libros & integram Germanicam eorum verſionem, ſive Chronicon, propria Aventini manu ſcriptum in illuſtri Guelferbytana Bibliotheca hodienum aſſervari, ex Tenzelio annotavit Idem. Notandum inſuper, quod in Catalogo ſcriptorum Aventini nondum editorum, e

Geſne-

Geſneri Bibliotheca deſcripto, omiſerit eum, quem poſt *Hymnum de cœleſti Sphæra*, recenſet tractatum, hoc titulo: *Imagines cœli, admodum breviter & eleganter deſcriptæ, quo natura duce, facillime â quolibet etiam maxime rudi agnoſci queant.* Appendicem Bibliothecæ Geſnerianæ ſupra laudatam fortaſſe ad manus non habuit Biographus, alias ſine dubio Epitomes ſub initium recenſitæ eam mentionem feciſſet, quæ inibi extat, cujus æque ut alii Annalium editores notitiam nullam habuit. *Germaniæ* vero *Illuſtratæ* ab Aventino X. Libris comprehenſæ ſciagraphiam ſuppeditat, & quidem eam quam ipſe Aventinus in Abaco ſuo dedit, paululum diverſam ab ea, quam Geſnerus in ſua Bibliotheca exhibet, â Gilberto Cognato ſibi transmiſſam. Non reticet, eſſe, qui unum idémque opus Germaniam illam illuſtratam & Annales Bojorum exiſtiment, ſeque idem ſentire, atque exiſtimare, Annales Bojorum ex Germania illuſtrata (quæ periit, nec usquam gentium inveniri poteſt,) deſumtos eſſe, iis reciſis, quæ parum ad rem videbantur. Et ita quoque jam Ciſnerus ſenſit, qui in Præfatione Annalium ad Lectorem ſub finem ita loquitur. *Argumenta Librorum Annalium*

nalium ſuorum, Aventinus, multo ante editionem eorum, cum decem Libros conſtituiſſet, quos poſtea in ſeptem contraxit, pluribus expoſuerat. Subjicit deinde Sciagraphiam, quæ nulla alia eſt quam Germaniæ illuſtratæ a Geſnero publicata, atque eam ad Libros Annalium redigit, oſtendens, ubi ea quæ in iſta Sciagraphia referuntur, vel in Latina vel in Germanica Annalium editione compareant, & quæ plane non inibi reperiantur. Ceterum quum Aventinus anno 1532. quo Abacum edidit, hanc Sciagraphiam Operis Germaniæ Illuſtratæ ediderit, quo tempore Annales Latinos jamjam ad finem perduxerat, imo jam ſextum Chronici Germanici Librum, ut ê præfatione hujus Libri evidens, vix equidem â me impetrare poſſum ut horum ſententiæ accedam. Et certe, in ipſo Germanico Chronico L. 3. f. 277. b. & p. 278. edit. Ciſneri alibique ad Germaniam illam provocat, in qua prolixius ea deduxerit quæ inibi narrat. An. 1555. fama erat excudi Germaniam Aventini Auguſtæ, quam Geſnerus Appendici Bibliothecæ inſeruit, aſt vanus rumor fuit, nunquam enim vel Auguſtæ vel alibi excuſa eſt.

IV.

IV.

PETRI LAMBECII Hamburgenſis Commentariorum de Auguſtiſſima Bibliotheca Caeſarea Vindobonenſi

LIBER NONUS

Quo continetur

Catalogus Manuſcriptorum Codicum Græcorum profanorum, ſecundum praeſentem collocationis eorum ſeriem & novum ordinem numerorum, quibus iidem nunc notati ſunt.

Ex Operis hujus præſtantiſſimi exemplo in Bibliotheca Vffenbachiana Francofurti ad Mœnum exiſtente deſcriptum hujus libri IX. initium: (*)

(*) Λειψάνα hæc Operis Lambeciani quantivis pretii debeo benevolentiæ Illuſtris Zachariæ Conradi ab Uffenbach, Senatoris Reip. Francofurtanæ Graviſſimi, Mæcenatisque literarum incomparabilis, Viri meum præconium dudum longiſſime ſupergreſſi, qui pro inſigni, qua pollet, aliorum conatus juvandi promtitudine aliorum quoque rariorum ex inſtructiſſima Bibliotheca ſpem mihi fecit lætiſſimam.

I.

(1.) Fuit is olim inter Codices manuſcriptos Hiſtoricos Graecos trigeſimus.

PRimus (1.) Codex manuſcriptus Hiſtoricus Græcus profanus eſt chartaceus antiqvus & bonae notae in qvarto, conſtatqve foliis qvadringentis ſeptuaginta qvatuor, & ad Joannem Sambucum, ut ipſe ſolita inſcriptione ſua teſtatur, olim pertinuit. Continentur eo HERODOTI (2.) Halicarnaſſenſis, qvi, ut omnium Hiſtoricorum Graecorum Profanorum nunc exſtantium antiqviſſimus, â Cicerone in libro primo de Legibus Pater Hiſtoriae appellatur, & ſeculo ante Chriſtum qvinto ſub tribus Perſarum Regibus Dario Hyſtaſpidè, Xerxe ſive Ahasvero & Artaxerxe Longimano floruit, Hiſtoriarum libri novem, totidem Muſarum nominibus inſcripti: nempe Clio ſive Liber primus; Euterpe ſive Liber ſecundus; Thalia ſive Liber tertius; Melpomene, ſive Liber qvartus; Terpſichore ſive Liber quintus; Erato ſive Liber ſextus; Polymnia ſive Liber ſeptimus; Vrania ſive Liber octavus; & Calliope ſive Liber nonus. Qvorum novem librorum primus inci-

(2.) Halicarnaſſus Vrbs eſt Doridis in Aſia Minori ſive proprie dicta ad Mare Aegaeum. Vtitur tamen Herodotus in ſcribendo praecipue Dialecto Jonica.

incipit, ut in editionibus impreſſis, hoc modo: Ἡροδότε Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδειξις, ἥδε ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ Χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται &c. nonus autem ſive ultimus deſinit in his verbis: ἢ πεδίαδα σπείροντες, ἄλλοισι δαλεύειν. Comprehendit vero totum illud Opus Hiſtoricum Narrationem annorum ducentorum triginta qvinqve, ab initio videlicet Gygis, Lydorum Regis, qvi ſecundum R. P. Dyoniſii Petavii S. J. Supputationem coepit regnare anno ante Chriſtum 714. usque ad annum ante eandem Aeram Chriſtianam 479. qvo contigerunt uno eodem die celebres duae Graecorum cum Perſis pugnae, terreſtris ſcilicet ad Plataeas in Boeotia, & navalis ſub monte Mycale in Aſiâ. Caetera multò plura, huc pertinentia, de Vita, Scriptis, Stylo & Fide Herodoti vide in optima Operum ipſius editione Graeco-Latinâ Gothofredi Jungermanni, Francofurti ad Moenum apud Claudium Marnium & haeredes Joannis Aubrii An. 1608. in folio cum ampliſſimis variorum veterum & recentiorum Auctorum Prolegomenis, Teſtimoniis & Additionibus. Conſule etiam Davidis Chytraei Chronologiam Hiſtoriæ Herodoti & Thucydidis, Helmaeſtadii typis Jacobi p. (2.)

Lucii An. 1593. in quarto editam; & Gerardi Joannis Voſſii doctiſſimum opus de Hiſtoricis Graecis Lib. I. cap. 3.

II.

(1.) Fuit is olim inter Codices Manuſcriptos Hiſtoricos Graecos nonus.

Secundus (1.) Codex manuſcriptus Hiſtoricus Græcus Profanus eſt chartaceus antiqvus & bonae notae in folio, conſtatque foliis centum viginti tribus & ad Joannem Sambucum, qui folii primi pagina prima, ſe illum Hydrunti â quodam Coſma Liparenſi emiſſe, ſolita inſcriptione teſtatur, olim pertinuit. Continentur eo THVCYDIDIS Athenienſis, Herodoto, cujus æmulator fuit, ſynchroni, Hiſtoriae (2.) Belli Peloponneſiorum cum Athenienſibus anni viginti priores Libris octo; anonymi cujusdam antiqui Scholiaſtae Graeci Annotationibus marginalibus illuſtrati; quorum primus incipit hoc modo:

(2.) Celeberrimum hoc bellum Peloponneſiacum annos 27. & menſes 6. durans, cujus cauſa fuit nimia Athenienſium potentia Lacedaemoniis ſuſpecta, occaſio autem, qvod Pericles, qui ſepties mille talentorum rationem reddere metuens, in Republica Athenienſi omnia permiſceret, coepit anno ante Aeram Chriſtianam vulgarem 431; deſiit autem anno ante eandem Aeram 404. qvo Athenae â Lyſandro Lacedaemonio poſt ſex Menſium obſidionem expugnatae & captae ſunt, ineunte anno ejusdem Belli vigeſimo octavo.

modo: Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ζυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων &c. deſinit autem Liber ſextus his verbis: ἀποίκας ὕστερον πεντακοσίας πέμψαντες. Hinc ſequitur Liber ſeptimus: τοῦ δὲ αὐτοῦ χειμῶνος &c. pertingit autem is tantum usque ad haec verba: (3.) τῆς δὲ πόλεως βελευσαμένης ἰατρὸς ἂν γένεσθαι, καὶ τὸ - - - Plura de Thucydidis Vita, Scriptis, Stylo & Fide vide in optima Operum ipſius editione Graeco-Latina Aemilii Porti, Francofurti ad Moenum apud hæredes Andreæ Wecheli A. 1594. in folio. Conſule etiam ſupra laudatos Chytraeum & Voſſium locis ibidem citatis. Nec illud ſilentio praetereundum eſt, in primo ejusdem Codicis folio, nullo numero notato, quod ipſam Thucydidis Hiſtoriam proxime praecedit, exſtare teſtimonium Suidae Lexicographi de jam memorato Thucydide, cujus titulus & principium: Ἐκ τῶν τοῦ (1.) Σούδα. Θουκυδίδης ὁ συνγραφεὺς Ὀλόρου Ἀνθηναῖος· παῖδα δὲ εἶχε Τιμόθεον ἦν δὲ ἀπὸ μὲν ΠΑΤΡΟΣ, Μιλτιάδου τοῦ στρατηγοῦ τὸ γένος ἕλκων· ἀπὸ δὲ ΜΗΤΡΟΣ Ὀλόρου· τοῦ Θρακῶν βασιλέως· &c. Vbi obiter notanda eſt obſervatu digna lectio varians: nempe Thucydidem genus

(3.) Editionis Aemilii Porti Graeco Latinae p. 421. p. (3.)

(1.) Ita ibi ſcriptum eſt, nempe Σούδα pro Σούδα.

nus PATERNVM duxiſſe â Miltiade, MATERNVM autem ab Oloro Thraciae Rege. In editione enim Lexici Svidae Graeco-Latinâ, ab Aemilio Porto A. 1619. Coloniae Allobrogum ſive Genevae apud Petrum & Jacobum Chouet duobus Tomis in folio adornatâ, prorſus contrario ſenſu legitur: Ἦν δὲ ἀπὸ μὲν ΜΗΤΡΟΣ, Μιλτιάδα τὸ στρατηγὸν τὸ γένος ἕλκων· ἀπὸ δὲ Πατρὸς, Ὀλόρου τῶν Θρακῶν βασιλέως. hoc eſt, jam memorato Aemilio Porto interprete. MATERNVM autem genus â Miltiade Duce, PATERNVM vero ab Oloro Thracum Rege ducebat. Vide etiam Marcellini Hiſtorici Graeci, Diſſertationem de Thucydidis Vita & genere dicendi, quæ ſupra laudatæ Operum ipſius editioni graece & latine praefixa eſt. Notabile porro etiam eſt, Codicem manuſcriptum Hiſtoriae Thucydidis, de qvo in praeſens agitur, olim pertinuiſſe ad Marcum Muſurum Cretenſem, Philologum & Poetam ingenioſiſſimum, qvi poemate ſuo Graeco de laudibus Platonis â ſummo Pontifice Leone X. Archiepiſcopatum Epidaurenſem promeruit. Hujus enim propriâ manu in ſupra memorati folii primi nullo numero notati, pagina prima ſcriptum cernitur:

Ma-

Μουσεῖον κτῆμα. Plura de eodem Muſuro, ejusque effigie, vide in Appendice Libri ſexti horum Commentariorum pag. 278. & 279. Poſtea autem comparavit ſibi eundem Codicem Joannes Sambucus, & qvidem, ut ipſe ibidem propria manu indicat, (2.) Hydrunti â qvodam Coſmâ (3.) Liparenſi.

(2.) Hydruntum Vibs Regni Neapolitani, vulgo nunc Otranto.

(3.) Lipara eſt una ex Septem Inſulis Aeolis, Siciliae ex adverſo Promontorii Tyndarii adjacentibus.

III.

Tertius (4.) Codex manuſcriptus Hiſtoricus Graecus Profanus eſt membranaceus antiqvus & perelegans in folio, variis (5.) imaginibus aliisque ornamentis inauratis paſſim decoratus, conſtatque foliis nonaginta qvinqve & initio qvidem p. (4.) ad Illuſtriſſimum Dominum Andream Matthaeum Aqvavivam, ducem Adriae, cujus

(4.) Fuit is olim inter Codices Manuſcriptos Hiſtoricos Graecos duodecimus.

(5.) Spectatu digna, ibi inprimis eſt Imago Xenophontis cum Galeâ aureâ & Thorace aureo, in pulcherrimo eqvo albo: item Imago Cyri ſedentis in ſolio Regio & diverſis variarum nationum perſonis cincti, ut & imago Pegaſi alati, cum monte Helicone & fonte Hippocrene.

(1.) Vide Libri ſeptimi horum Commentariorum pag. 73. 74. 102. 103. & 104.

(1.) Inſignia gentilitia in principio exſtant, poſtea autem ad Joannem Sambucum, ut ipſe ſolitâ propriae manus inſcriptione teſtatur, olim pertinuit. Continentur eo XENOPHONTIS Athenienſis, Hiſtorici, Philoſophi & Ducis celeberrimi, Socratis diſcipuli, qui ſeculo ante Chriſtum qvarto floruit, Libri octo κύρε παιδείας, ſive de Cyri (2.) Majoris inſtitutione, velut Cicero in Bruto vertit, de Cyri Vita & Diſciplina. Eorum primus inſcribitur atque incipit hoc modo: Ξενοφῶντος Κύρε Παιδείας βιβλίον πρῶτον· Ἔννοια ποθ' ἡμῖν ἐγένετο &c. octavus autem ſive ultimus deſinit his verbis: ἑυρήσει ἀυτὰ μαρτυρῶντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις. Caeterum qvod ex hoc Opere non ſit petenda Hiſtoriae veritas, ſed nihil in eo ſit veri praeter nuda nomina & mentionem duorum triumve eventuum, ut Babylonis captae, &

(2.) Intelligitur videlicet Cyrus ille, Aſtyagis ultimi Medorum Regis ex filia Mandane nepos, qui victo Pario Medo, captaque Babylone fundavit Secundam ſive Perſicam Monarchiam, anno ante Aeram Chriſtianam, ſecundum R. P. Dionyſii Petavii accuratiſſimam ſupputationem, qvingenteſimo, trigeſimo octavo. Quod diligenter notandum eſt propter Raphaelem Volaterranum, qui Anthropologiae Lib. XX. inſtitutionem Cyri Majoris â Xenophonte deſcriptam, perperàm attribuit Cyro Minori, ſub quo in Expeditione contra fratrem Artaxerxem Mnemonem idem Xenophon ipſe militavit.

& Cröeſi victi recte animadvertit, ac monuit jam antiquitus ipſe Cicero in Epiſtola prima ad Quintum fratrem, ubi ſic ſcribit: Cyrus ille â XENOPHONTE non ad Hiſtoriae fidem ſcriptus, ſed ad effigiem juſti Imperii: Cujus ſummá gravitas ab illo Philoſopho cum ſingulari comitate conjungitur. Quos qvidem Libros non ſine cauſa noſter ille Africanus de manibus ponere non ſolebat: nullum eſt enim prætermiſſum in iis officium diligentis & moderati Imperii. Haec Cicero. Reliqua autem huc pertinentia de Aetate, Vita, Scriptis, Eloqventia & Fide Xenophontis, vide in optima operum ipſius editione Graeco-Latina Joannis Leunclavii, Aemilii Porti & Friderici Sylburgii, Francofurti ad Moenum apud Andreae Vecheli haeredes Claudium Marnium & Joannem Aubrium A. 1596. in folio. Conſule qvoqve ejusdem Vitam, qvae exſtat apud Diogenem Laërtium Libri ſecundi Hiſtoriae Philoſophorum Illuſtrium capite ſexto; & ſupra laudatum Gerardi Joannis Voſſii Opus de Hiſtoricis Graecis lib. 1. c. 5. Quod porro reſtat, notabile eſt, in fine hujus Codicis, de quo in praeſens agitur, expreſſe addi, eum ſcriptum fuiſſe manu Angeli

Conſtantini ex Agro Hydruntino in Regno Neapolitano. Ipſa jam memoratae ſubſcriptionis verba Graeca ſunt haec: *Ἐγράφη τὸ παρὸν Βιβλίον τῦ Ξενοφῶντος Κύρε παιδείας δα Χειρὸς Ἀγγέλε Κωνσαντίνε ἀπὸ Χώρας Ὑδρέσης, ἐκ Χώρας σερναδίκτας τῆς γ' ἰνδίκτε.*

IV.

pag. (5.)
(1.) Fuit is olim inter Codices Manuſcriptos Hiſtoricos Graecos trigeſimus qvartus.

Qvartus (1.) Codex manuſcriptus Hiſtoricus Graecus Profanus eſt chartaceus antiqvus & bonae notae in quarto, conſtatqve foliis trecentis, viginti octo & ab Augerio Busbeckio, ut ipſe ſolitâ propriae manus inſcriptione teſtatur, olim fuit comparatus Conſtantinopoli. Continentur eo haec:

Primo & quidem â fol. 1. p. 1. usque ad fol. 140. p. 2. ejusdem ſupra memorati Xenophontis Hiſtoriarum libri ſeptem de Cyri Junioris, Filii Regis Perſarum Darii, cognomine Nothi, Adſcenſu ſive Expeditione in Aſiam Superiorem contra fratrem natu majorem Regem Artaxerxen Mnemonem; anonymi cujusdam antiqvi Scholiaſtae Graeci Annotationibus marginalibus illuſtrati: quorum primus inſcri-

inſcribitur atque incipit hoc modo: Ξενοφῶντος Ῥήτορος κύρε ἀναβάσεως Βιβλίον πρῶτον. Δαρείε καὶ Παρυσάτιδος γίνονται παῖδες δύο· Πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ κῦρος· ἐπεὶ δὲ &c. Septimus autem ſive ultimus deſinit his verbis: Χρόνε πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἐνι αὐτὸς καὶ τρεῖς μῆνες. Interfuit huic expeditioni ipſe Xenophon & Cyri Junioris partes ſecutus eſt, cum contra Artaxerxi Mnemoni faverent Athenienſes; idque illi poſtmodum cauſa fuit exſilii. Incidit iſta Cyri Expeditio ejusdemque interitus in proelio, in annum ante Chriſtum qvadringenteſimum primum.

Secundo & qvidem â folio 141. pag. 1. uſqve ad fol. 154. pag. 1. ejusdem Xenophontis Ἱππαρ Χικὸς, ſive Liber de Magiſterio Eqvitum; cujus principium: πρῶτον μὲν θύοντα χρὴ αἰτεῖσθαι θεὰ; &c.

Tertio & qvidem â folio 154. pagina 1. usqve ad folium 169. pag. 2. ejusdem Xenophontis Liber περὶ ἱππικῆς, ſive de Re eqveſtri; cujus principium: Ἐπεὶ δὴ, διὰ τὸ συμβῆναι ἡμῖν πολὺν χρόνον

(2.)

(2.) Huc pertinet elegantissima illa Xenophontis ſtatua equeſtris, quâ proxime praecedentis Codicis tertii Titulus inſignitus eſt.

(2.) ἱππεύειν, οἱ ὅμεθα ἔμπειροι ἱππικῆς γεγενῆθαι &c. finis autem: ἃ δὲ Ἱππάρχῳ προσῆκεν εἰδέναι τε καὶ πράσσειν, ἐν ἑτέρῳ λόγῳ δεδήλωται. Hoc eſt: Qvae vero tum ſcire tum exſeqvi conveniat Eqvitum Magiſtrum, alio libro declaravimus. Hinc igitur apparet, in hoc Codice manuſcripto Cæſareo Librum de Re Equeſtri Libro de Magiſterio Equitum recte poſtponi contra autem in ſupra memorata editione Graeco-Latina Francofurtenſi eidem perperam praeponi, ipſo Xenophonte expreſſe reclamante.

Qvarto, & qvidem à fol. 169. pag. 2. usqve ad fol. 182. pag. 1. ejusdem Xenophontis Liber de Republica Lacedaemoniorum, cujus titulus & principium:

p. (6.) Τῆς αὐτῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας. Ἀλλ' ἐγὼ ἐννοήσας ποτὲ, ὡς ἡ Σπάρτη τῆς ὀλιγανθρωποτάτης ἔτα &c. Elegantem hunc librum ſcripſit Xenophon, ut gratiam rependeret Lacedaemoniis, qvi ipſi ab Athenienſibus in exſilium pulſo incolendam dedere partem agri Elei in Triphyliaco ſolo. Eſt enim Triphylia tractus Elidis in Peloponneſo.

Quin-

Qvinto & quidem â folio 182. pag. 1. usqve ad fol. 303. pag. 1. ejusdem Xenophontis Ἀπομνημονευμάτων, ſive Memorabilium Socratis Dictorum & Factorum Libri qvinqve; quorum primus incipit hoc modo: πολλάκις ἐθαύμασα &c. qvintus autem ſive ultimus, qui ſpeciatim inſcribitur: Οἰκονομικὸς, ſive de adminiſtratione domeſtica, hoc eſt, ut Cicero in fine Libri ſecundi de Officiis & in Catone Majore ſive Libro de Senectute recte interpretatur, de Re familiari qvaerenda, conſervanda & augenda, hoc habet principium: Ἤκουσα δὲ ποτὲ τὸν Σωκράτη καὶ περὶ οἰκονομίας τοιάδε διαλεγομένου ἐπ' ἐμοί, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε &c. finem autem: φοβούμενος, μὴ δὶς ἀποθάνῃ.

Sexto & qvidem ê fol. 303. p. 1. usqve ad fol. 323. pag. 1. ejusdem Xenophontis Sympoſion, ſive Convivium, qvod incipit hoc modo: Ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔργα, ἃ μόνον τὰ μετὰ σπουδῆς πραττόμενα, ἀξιομνημόνευτα εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ταῖς παιδιαῖς ὅις de &c.

Septimo, & qvidem â fol. 323. pag. 2. usqve ad fol. 325. p. 1. ejusdem Xenophontis Κυνηγετικὸς, ſive de Venatione; cujus principium: τὸ μὲν εὕρημα Θεῶν Ἀπόλλωνος δὲ Ἀρτέμιδος ἄγρα καὶ κύνες &c.

Octa-

Octavo, & qvidem â fol. 326. pag. 1. usqve ad fol. 327. pag. 1. Georgii Gemisti Plethonis Epistola qvaedam; cujus titulus & principium: Τῷ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ κυρῷ Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ. Οὐκ ἦν παραπλήσια, ὦ θειότατε τὰ τῶν πολεμίων τέλη &c. Videtur autem haec epistola scripta ad Imp. Manuelem Palaelogum; ad quem etiam exstat ejusdem generis alia: qvam vide Libri Septimi horum **Commentariorum** pag. 163.

Nonò, & qvidem folio 327. p. 1. Anonymi cujusdam Autoris Observatio de Phlebotorniae sive Venae sectionis salutaribus diebus; cujus inscriptio: Τέμνειν ἀγαθὸν ἡμέρας πάντας Φλέβα.

Decimo, & qvidem folio 328. pag. 1. Anonymi cujusdam observationes de Exercitiis Rhetoricis; quarum Titulus & principium: Γυμνάσματα τῆς Ῥητορικῆς. Ἡ Ῥητορικὴ διαιρεῖται εἰς εἴδη τρία· εἰς τὸ συμβουλευτικὸν &c.

V.

p. (7) (1.) Fuit is olim inter Codices manuscriptos Historicos Graecos undecimus.

Qvintus (1.) Codex manuscriptus Historicus Graecus Profanus & chartaceus antiqvus in folio, constatque foliis centum sexaginta qvinqve, & ad Joannem Sambucum, ut ipse solita propriae manus

manus inſcriptione teſtatur, olim pertinuit. Continentur eo ex Polybii, Arcadis Megapolitani, qvi ſeculo ante Chriſtum ſecundo P. Cornelio Scipioni Aemiliano Africano Minori, á qvo captâ atqve everſâ Carthagine in Africâ, Bellum Punicum tertium anno ante Aeram Chriſtianam centeſimo qvadrageſimo ſexto abſolutum eſt, ſynchronus, & adeo familiaris fuit, ut is pleraque pro conſilio ejus ageret, Libris Hiſtoriarum deperditis, ſeu potiùs ab Imp. (2.) Conſtantino Porphyrogenito damnoſa abbreviatione mutilatis, Excerpta â Libro ſeptimo, usqve ad Librum decimum nonum. Qvae qvidem Libri ſeptimi Excerpta inſcribuntur & incipiunt ibi hoc modo: Πολυβίε ἐκ τῶν Ἱςοριῶν, τῆ ἑβδόμε λόγε κατ' ἐπιτομὴν: Ἡ γὰρ τῶν Λεοντίνων πόλις &c. Libri autem decimi ſeptimi Excerpta deſinunt, ut in impreſſis (3.) editionibus Iſaaci Caſauboni & Jacobi Gronovii his verbis: ἐκ ὀκνήσομεν διασαφεῖν τὰ πραχθέντα ταῖς ἐξεσίαις αὐτῶν ἀπρεπῆ. Hinc porro ibidem ſequuntur, quae in jam memoratis Editionibus deſunt, Excerpta Libri Decimi octavi ſub

(2.) Coepit is imperare anno Chriſti 912. & A. 959. obiit.

(3.) Francofurti ad Moenum typis Wechelianis An. 1609. Graece & Latine in folio & Amſtelodami typis Janſſoniano-Waſbergianis A. 1670. Graece & Latine duobus Tomis in octavo.

hoc

hoc titulo & principio: Πολυβίε ἐκ τῆ ἰὴ λόγε. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλιπὼν, ὅτι λαβὼν τὸν ἁρμότοντα καιρὸν σύγκρισιν ποιήσομαι τῆ καθοπλισμῆ Ῥωμαίων καὶ Μακεδονιῶν ὁμοίως δὲ καὶ &c. Item Excerpta Libri decimi noni hoc modo: Πολυβίε ἐκ τῆ ἰθ' λόγε περὶ τῆς Σκιπίωνος τῆ Ἀφρικανῆ ἡγεμονικῆς ἐμπειρίας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τῆτον νεανίσκοι τινὲς τῶν Ῥωμαίων ἐπιτύχοντες παζτένῳ κατὰ τὴν ἀκμὴν, καὶ κατὰ τὸ κάλλος διαφερέση τῶν ἄλλων γυναικῶν &c. Iisdemqve Excerptis ſtatim ſubjungitur aliud excerptum περὶ Μηδίας ſive de Mediâ; cujus principium: Ἔςι τοίνυν ἡ Μηδία κατὰ τὲ τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἀξιοχρέως, &c. finis autem: εἰς τὸ βασιλικὸν ἠθροίσθη νόμισμα μικρῷ λεῖπον τετράκις χιλίων ταλάντων.

VI.

(4.) Fuit is olim extra numerum.

Sextus (4.) Codex manuſcriptus Hiſtoricus Graecus Profanus eſt chartaceus antiqvus in folio, conſtatqve foliis centum qvinqvaginta qvatuor, & ad V. CL. (5.) Sebaſtianum Ericum ſeu Erizzum

(5.) Plura de eodem Clariſſimo Viro huc pertinentia, vide Libri Quinti horum Commentariorum paginâ 295. & in Appendice ejusdem Libri pag. 413. 414. ac deinceps.

zum olim pertinuit. Continentur eo eadem Excerpta ex Polybii Megalopolitani libris deperditis â Libro ſeptimo usque ad Librum decimum nonum, qvorum in proxime pracedentis Codicis qvinti recenſione jam eſt facta mentio. Veriſimillimum qvoqve videtur, duos hosce Codices, quintum videlicet ac ſextum, ex uno eodemque vetuſtiſſimo Exemplari fuiſſe deſcriptos, ideoque tam exacte concordare. Caeterum correctio numerorum, qvae in poſteriori hoc Codice in Lemmatibus ſive titulis Excerptorum â Libro duodecimo usque ad Librum decimum nonum cernitur, â recentiori, ut manifeſte apparet, manu eſt, & prolixiori indiget conſideratione, qvam ut ego illi in praeſens ſufficienter poſſim immorari. P (8.)

VII.

Septimus (1.) Codex manuſcriptus Hiſtoricus Graecus Profanus & chartaceus in fol. conſtatque foliis octoginta tribus. Continentur eo DIODORI Siculi, qui ſub Imp. C. Julio Caeſare & Auguſto vixit Biblioth. Hiſtoricae Liber primus & (1.) Fuit is olim inter Codices MStos Hiſtoricos Graecos octavus.

qvintus. Quorum primus inſcribitur atqve incipit hoc modo: Διοδώρε τε Σικελιώτε βιβλιοθήκης ἱςοριῶν βίβλον ἀ, Τοῖς τὰς κοινὰς ἱςορίας πραγματευσαμένοις μεγάλας χάριτας ἀπονέμειν δίκαιον πάντας (2.) ἀνθρώπων, ὅτι &c. eſt autem ibi in fine mutilus & pertingit tantum incluſive usque ad haec verba (3.) διὸ καὶ τὰς ἀρχαίας βασιλεῖς ἱςοροῦσι κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἔργα μεγάλα καὶ θαυμασὰ διὰ τῆς - - - Qvinti vero libri titulus cum principio eſt talis: Διοδώρε Σικελιώτε ἱςοριῶν βίβλος ε. πάντων μὲν τῶν ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς χρησίμων προσνοητέον τὴν ἱςορίαν συντατομένας μάλιςα δὲ &c. caret etiam hic liber exigua finis parte & pertingit tantum incluſive usque ad haec verba (4.) ἐκ ὀλίγην δὲ καὶ τῆς Ἀσίας τῆς παραθαλατίδε κατέχεν - - - Caetera, qvae de Aetate, Vita & Scriptis Diodori Siculi huc pertinent, vide in optima Operum ipſius editione Graeco-Latina Laurentii Rhodomanni, Hanoviae typis Wechelianis A. 1604. in folio; & apud Magnum Voſſium in Opere incomparabili de Hiſtoricis Graecis Lib. 2. c. 2. Operae pretium de reliqvo fuerit, Exemplar

(2.) Ita in hoc Codice ſcriptum eſt, at vulgo legitur ἀνθρώπες.

(3.) Vide editionem Graeco-Latinam Francofurtenſem Wechelianam Laurentii Rhodomanni A. 1604. in fol. pag. 27. verſu ultimo.

(4.) Vide jam citatam editionem Rhodomannianam pag. 349.

plar hoc Bibliothecae Hiſtoricae Diodori Siculi Caeſareum Vindobonenſe qvamvis non valde antiqvum, â docti tamen & accurata manu profectum, cum jam memorata editione Rhodomanniana diligenter conferri, propter non paucas obſervatu dignas lectiones varias, qvae ſe mihi obiter ac curſim pervolventi jam obtulerunt. Vt exempli gratia, pagina nona ſupra memoratae editionis, ubi vulgo legitur: ἀδύνατον γὰρ τὴν ἔυρεσιν. . . . .

Plura typis exſcripta proh dolor! non ſunt.

V.

ANTIQVORVM
QVAE
AVGVSTAE VINDELICORVM
EXTANT
MONVMENTORVM
A
SVMMO VIRO
MARCO VELSERO
DVVMVIRO AVGVSTANO
AD CALCEM
RERVM AVGVSTA VINDELICARVM
EDITORVM
SVPPLEMENTVM
AB IPSO AVCTORE
COLLECTVM
AC
JAM PRIMVM
EX CODICE VELSERIANO
EDITVM
M. JACOBO BRVCKERO,
REV. MINIST. KAVFBVR.
ADJVNCTO.

PRAE-

PRAEFATIO.

QUæ conſpectui Tuo ſiſtuntur B. L. folia commendatione nulla egere puto, poſtquam ſummi Viri, MARCI VELSERI, Duum-Viri Auguſtani nomen illis præfixum eſt. Nemini enim, niſi plane rudis ſit in hiſtoria literarum, tantum nomen & inſignia in rem literariam merita, quibus æternam ſui memoriam fecit Velſerus, ignota eſſe exiſtimo, unde facile iſtorum elogiorum enarratione ſuperſederi poteſt, quæ in eum omnis eruditorum cohors cumulavit, præſertim, cum poſt Cl. CHRISTOPH. ARNOLDVM in diſſ. de vita ejus, Operibus junctim editis præmiſſa, THOMAS POPE-BLOVNT in cenſura celebrium auctorum, & PETRVS BAYLE in Dictionario hiſtorico-critico digna tanto viro honorum tropæa erexerint. De præſenti tantum Monumentorum Auguſtanorum, ab illuſtri Duum-Viro editorum ſupplemento pauca quædam dicenda ſunt. Collegit ſcilicet hæc monumenta, poſt alteram Mon. Aug. editionem, quæ Venetiis 1594.

fol. prodiit, & in qua multa editionis primæ, quæ Ven. 1690. 4. lucem aſpexit, mutavit, addidit, correxit; proprioque ea codici locis ſuis ipſe adſcripſit, quo conſilio tamen, incertum, niſi aliam adhuc editionem animo concepiſſe, morte tamen præventum conſilium exequi non potuiſſe Virum illuſtrem ſuſpiceris, id quod additæ hic inde breves in Comm. de rebus Auguſtanis emendationes tantum non ſuadent. Illa itaque λείψανα cum in Codice Velſeriano conſpicerem, vel ob illam ſolam cauſam luce publica non indigna putavi, quod Velſerus in his literis ſummum ſibi nomen famamque tum propria antiquitatum Romanarum inveſtigatione, tum benevole communicatis cum aliis, imprimis JANO GRVTERO divitiis ſuis comparavit, qua de re hic pluribus in Theſauri Inſcriptionum limine videndus eſt. Indignum itaque judicans, ſi quicquam, quod a tanto Viro profectum eſt, in tenebris lateret, ſupplementa iſta deſcribere, & quod in Norica quoque Operum ejus editione omiſſa erant, incognita ſine dubio, & in obſcuro delitescentia publicæ luci ſiſtere conſtitui, ut egregium antiquitatis vetuſtiſſimæ, qua Vindelica Auguſti colonia merito ſuperbit,

bit, monumentum, quod illi Velſeri ſui eruditio erexit, iſtis quoque acceſſionibus augeretur, & ſua quaſi conſtaret integritate: ſperans fore, ut profecta a Viro, qui in magno & priſco ævo magnus futurus LIPSIO audit, etſi pauca non ingrata fuerint harum literarum amantibus, cum & hic quædam deprehendi queant, quæ multam eruditioni lucem fœnerabuntur. De pauciſſimis quibusdam, quæ ſigno * adjecta ſunt, nihil monere neceſſe, niſi ea illuſtrandi quædam gratia, immo etiam augendi ex iis, quæ REINESIVS poſt Velſeri mortem attulit, addita fuiſſe, quæ ſecure, licet, deſpicias, modo Velſeriana, quorum quilibet apex cedro dignus eſt, benevolentiam Tuam, Lector, mereantur. Vtere itaque B. L. etiam hoc ſpicilegio, & Viri, quem omnium laude digniſſimum Muſa vetat mori, memoriam grato animo recolens Vale.

Jacobus Brukerus.

MARCI WELSERI ANTIQVORVM QVAE AVG. VIND. EXTANT MONVMENTORVM SVPPLEMENTVM.

Pag. 205. n. I.

JUl. Jacobonius appendice de priſca Cæſiorum gente p. 18. hæc verba habet: His tribus porro Numinibus ſacra conjunctim fieri apertius demonſtratur ex pervetuſta inſcriptione quam Auguſtæ (cognomen non addit) inventam marmore elegantiſſimo legimus, cujus verba hæc ſunt:

IOVI. JVNONI. MINER
ANTONIA. M. LIB.
APHRODISIA. SCYPHOS. H
VENEREVM. SPECVLVM
DONVM. DEDIT

In tertio verſu H manifeſte pro ET poſita.

In templo S. Vdalrici inventum anno MDCVI. Saxum quadratum prægrande pulcherrimis literis ſculptum

I. O. M.
M. TR. SECCO

Pag.

Pag. 211. * n. VIII.

In hortis M. Welſeri ſaxum quadrilaterum ab omni parte ſculptum. Frons inſcriptionem habet: dextrum latus Mercurium cum caduceo, crumena, gallo & hirco: Siniſtrum Martem cum haſta & clypeo: tergum victoriam cum palma & laurea.

AEL. MONT.
HAEDER. PRO
SALVTE. SVA. ET. P.
HISP. C. ANA. VILI
FILI. ET. AEL. MON,
FESTINAE. CON
IVGI. V. S. L. L. M
D. D. D. VII. KAL
SEPT. GETA. II. E
PLAVTIANO
II. COS

Omnes fauſtorum ſcriptores Conſulum iſtud par habent, nullo adſcripto numero; ſed Plautianum bis fuiſſe Conſulem, Herodianus diſerte prodit, & meminit

* Vid. BECKIVS in Mantiſſa Monumentorum Aug. Vindel. inſcr. I. ubi m. de errore in Coſſ. quædam.

ejus iterum Conſulis Vlpianus Dig. l. 37. tit. 17. l. B. de Geta hoc ſecundum Conſule nullum præterea exſtat teſtimonium. Vtrumque priorem Conſulatum inter ſuffectos geſſiſſe apparet, cum inter ordinarios nullus locus vacet. Getam vero Septimii Severi Imp. fratrem, non filium fuiſſe (quod quidam exiſtimaſſe videntur) aliis dudum obſervatum, non æque illud; hinc eorum errorem fluxiſſe, qui Antoninum & Getam Septimii filios utrumque II. Antonium & Getam utrumque III. Conſules comparaverunt, cum jungere deberent Antoninum II. & Getam, Antoninum III. & Getam II. uti in Panuinii marmoribus legitur, numerum enim a fratre Imperatoris in filium imperite continuarunt. Quæ labes non ſolum faſtos Græcos, Caſſiodorum alios, uerum Juſtinianeum etiam codicem uicies & quod excurrit, inſedit, tot correctorum opera nondum eluta. Antoninus enim & Geta uterque II. Coſſ. habentur Codicis l. 1. tit. 54. l. 1. lib. 2. tit. 12. l. 7. & l. 8. libr. 3. tit. 1. l. 1. tit. 28. l. 4. tit. 33. l. 2. lib. 5. tit. 69. l. unica lib. 6. tit. 3. l. 2. tit. 46. l. 2. tit. 54. l. 1. lib. 7. tit.

tit. 21. l. 2. lib. 8. tit. 14. l. 3. tit. 16. l. 2. tit. 26. l. 1. tit. 45. l. 2. lib. 9. tit. 12. l. 1. tit. 32. l. 1. Antonius & Geta uterque II. Coſſ. lib. 2. tit. 12. l. 9. & l. 10. lib. 6. tit. 35. l. 2. tit. 52. l. 4. lib. 8. tit. 14. l. 4. tit. 26. l. 2. tit. 41. l. 3. Quibus omnibus locis, ſi uerum amamus, unum Getæ Conſulatum detrahemus. Mirarer tot editores in re non obſcura parum vidiſſe, niſi fœdiora reliquiſſent; præteriere ſupra triginta leges Duobus & Aſpris Conſulibus datas, quod neque profecto ferri, neque adeo intelligi poteſt: & quantum erat ejecta inter media uocula *Duobus Aſpris* reſcribere, ſi Aſpros in Apros Siculorum faſtorum auctoritate mutare nolebant! Porro Geta Conſul tertium deſignatus non iniit, fratris ſcelere occiſus. Extat nummus apud Occonem, P. SEPT. GETA. PIVS. AVG. BRIT. PONTIF. TR. P. IIII. COS. II. DES. III. P. P. qui conficit, Getam, cum Auguſtus II. Conſul dicatur, Cæſarem III. Conſulem eſſe non potuiſſe. Plautiani nomen in lapide ſtudio eraſum apparet, poſt ejus nimirum mortem ſic tamen, ut legi adhuc poſſit.

In

In hortis Welſerianis

herCVLI STATVAM
CVM. BASE. AVRELIVS
MVCIANVS. V. P. P. PR
PRO. SALVTE. SVA. SVO
RVMQVE. OMNIVM
poSVIT. CVRANTE
. . . GERONTIO . . .
. . . . . .

Vir perfectiſſimus Præſes Prouinciæ an Provinciæ Rætiæ Aurelius Mucianus,* quis fuerit, porro licet quærere. Veſpaſiani, Septimii Seueri, aliorum Imperia Mucianos habuere, quos ego ad hunc lapidem alligare non auſim. Neque de Gerontio quidem quidquam præterea mihi compertum.

---

* Apud Reineſium VIII. 82. lapis Romanus occurrit hac inſcriptione,

D. M.
AVREL. MVCIANVS
VETER. EX. N. SING. AVG
N. VIX. ANN. XXXXV.
DOMO. THRACIA
IVL. VALENS. LEG. HE
RES. AMICO. ET. MVNICIP
OPTIM. B. M. F. C

Pag. 215. n. XIIII.

In domo Jo. Vdalrici Humpis, Canonici.

IVVENNIAE. PRISCae
VXORI. CARISSIMae
. . . . . .
. . . . . bene
DE. SE. MERItae
MALRINIVS. FE
DEC. MVN. QV . .
SACERDOTALIS. omni
bus. hONORIB. IN. rep.
SVA FVNCtus

Pag. 217. *ad vocem: Cleuphas.*

Cleophas videtur Scaligero Græcum nomen contractum ex κλεόφιλος κλεοφᾶς, ut κλεόπατρος, κλεοπᾶς.

Pag. 218. n. XIX.

In Suburbio Mariano, ad januam cauponæ.

L. VAL. RVSTICVS
LVGVDVNENS
VIXIT. ANN. LXX
TESTAMENTO. F. I.

L. Va-

L. Valerium Ruſticum mercaturæ etiam cauſa Auguſtæ egiſſe, ueroſimile eſt. Lugudunum & Lugdunum promiſcue habent: ſed annotavit Dio l. 46. hiſtoriarum, Luguduni nomen uetuſtius eſſe, quam Lugduni.

Pag. 222. *ad vocem: trochum* *

Scaliger putat trochum ingentem circulum fuiſſe, quem radio in triviis agitabant pueri, ut ſolent in urbibus Batavorum; qui hic ſpectatur, minutus fuiſſe pueris inſtar σόλε, quo in palæſtra adultiores ſe exercebant.

Pag. 227. *ad literas inſcript.* n. XXXIII.

N. I. F. L.

Joh. Scaliger literis K. Aug. An. MDIC. datis tentabat, an mutari poſſet N. ℔. L. hoc eſt nummis ſeſtertiis quinquaginta.

Pag.

---

* Vid. quæ monuit HIER. WELSCHIVS de Vena Medin. c. 12.

Pag. 230. n. XXXVII. *

Saxum grande effoſſum ad Vindonis alveum III. K. Febr. Ann. MDCIII. & in hortos Velſerianos translatum.

D. M.
C. SENILIO. PERVINCo
VETER. EXSIGNIFERO
LEG. III. ITALICAE. ET
SENILIO. INPETRA . . .
AVREL. SABINIANVS
INGENVI HERES. FECIT.

Pervincæ nomen ſupra extat XV. Inſcript. Imagines in alio licet ſaxo, eodem tamen loco effoſſæ, videntur una C. Senilii Pervinc. patris, altera Senilii Impetra † filii. Civili pater veſte, puta veteranus. & emeritus. Eo Cæſar apud Lucanum:

Ipſe ego privatæ cupidus me reddere vitæ
Plebejaque toga modicum componere civem.

Ibid.

* Exhibetur etiam a Grutero p. 1159. n. 14. & Beckio in Mantiſſa monum. Aug. Vind. Inſcr. II. qui aliter legit & interpretatur.

† Impetratum legiſſe Welſerum ex Inſcr. ſeq. patet, cui hæc interpretatio, non Grutero, adſcribenda.

Ibid. In hortis Welſerianis.

D. M. ET. P
ERPETVE. SECVR
ITA TI. VALERI
CATVLLINI. CO
EX. A/BDA A/
. . . . . .
QVI. VISSIT. AN
XXX. MES- IIII. D. VII.
VAL. SENILIA. COIVS
FECIT. TITVLVM
D. M. P.

Et character & orthographiæ ratio indicio ſunt, hæc ad ima rei Romanæ tempora referenda eſſe. VISSIT. MESES. COIVS pro Vixit, Menſes, Conjux, etiam alibi extat. Vide Celſum Cittadinium de origine linguæ vulgaris, & Gruteri indices. Val. Seniliam, Senilium Pervincum & Senilium Impetratum attigiſſe omnino credendum.

Pag. 233. n. XLIII.
In monaſterio S. Vdalrici fragmentum
. . ISSII

Ibid.

Ibid. In ædibus Jo. Drexelii

O SEC . .
. . I . R
C. SATVR ſ:

Ibid. In domo privata fragmentum

D . . . . . m.
EGI . . . . .
. . VM . . . .
IVS . . . . .
IN . . . . . .
Ϙ . . . . .

Item fragmentum

C . . . . . .
EX . . . . .
L. L . . . . .

Pag. 244. *ad Vocem EXORDIARIVS*

Vide Nic. Greg. l. 8. p. 158. de præstigiatore cum globo vitreo varie ludente.

And. Schottus Roma A. D. x̄. Kal. Jan. An. CIↃIↃXCV. ad Jacobum Pontanum Augustam.

Legi M. Welseri Annales pereruditos: multa de coloniis præclare. Inscriptionem

illam Romanam, quam ab amico & cive meo Ortelio accepit: VRSVS togatus vitrea qui primus pila, Romæ inſpeximus, fideliusque deſcripſimus: in extrema hic legitur rectius

CVIVS, NVNC LIBENTER DICOR EXODIARIVS

*Exodiarius, inquam, non ut editum doleo, exordiarius. Exodii meminit, & Juvenalis * Satyra, ni fallor III. & ibi ſchedæ antiquæ a Pithoeo editæ, Verſum Lucilii laudant,*

Principio ocauſis dignum exodioque ſequente.

Sed cui ego hæc? cum tibi his meliora domi ſuppetant: admonere tamen viſum, ſi, ut fit, humanitus, oculorum aciem præterfugiſſet, vel operarum eſſet ἁμάρτημα.

Abrahamus Ortelius Antuerpia K. Mart. An. MDXCVI. ad M. Velſerum, And. Schotti quadam epiſtola una miſſa.

Sub

* Vetus Scholiaſtes ad illud Juvenal. Satyr. III. v. 174. *Tandemque redit ad pulpita notum Exodium: Exodiarius* apud *Veteres in fine intrabat, quod ridiculus foret; ut quicquid lacrymarum ac triſtitiæ cepiſſent, ex Tragicis affectibus hujus ſpectaculi, riſus detergeret.* Conf. memorabilis locus LIVII l. VII. c. 2.

Sub finem literarum Schotti leges emendationem inscriptionis a me missæ, quod valde miror: a quo enim eam habui, aderat, cum ipsa effoderetur, & idem ipse exscribebat, vir harum delitiarum admodum peritus, qui idem quoque suis ad me literis, de verbo illo EXORDIARIVS se mirari significabat: locum itaque forma dubium, aut antiquitate erosum, fere mihi persuaserim: at nihil de re mihi non visa judico, sed judice me peritiore potius lis erit.

Ad antiqua agri Augustani monumenta.

Pag. 246. post voces: Apollini Granno & Sironæ Dis præsentibus.

Et Musselburgi in Scotia, ut habet Gruter. p. 37. n. 12. APOLLINI. GRANNO. Q. LVCIVS. SABINIANVS. PROCOS AVG. Item in Scotiæ pago Enderask, ut est apud eundem Grut. p. 3. 8. n. 4. APOLLINI. GRANNO. Q. VOLVSIVS. SABINIANVS.

Pag. 247. ad vocem MIRPA. n. III.

Scaligero Mirpa est μιρφᾶς ut Ciceroni Rupa ῥαφᾶς a Rufo.

Ibid. n. V.

IN. H. DD.
APOLL. GRANNO
BAIENIVS. VICTOR
ET. BAIENIVS. VICTO
RINVS. FILI. EIVS. EX
VISSV. SIGNVM. CVM
BASE

Eugip. c. 28. Biennium quendam nominat, qui huc tamen nihil pertinet. VISSV mendoſe eſt pro IVSSV, niſi EX VISSV pro VISV ſit.

Pag. 248. n. IX.

Altenbaindi in templo. Exſcripſit Jo. Jacobus Remboldus an. MDVC.

ELAVIO. VICTORI
CLAVDIA. MARITO
CONIVNX. F. CVRAVIT
VIXIT. ANNIS. LXV.

Lapis eſt inſertus altari, literis inverſis. Inter Inſcriptiones Auguſtanas extat Julii Victoris nomen n. XIX. Victorii Victoris n. XVIII. Victorinæ XX.

Pag.

Pag. 250. n. XII.

Gunzelhofiii
Imp. Cæſ. L. Septimius
Severus. Pius. Pertinax
Aug. Arabicus. Adiab. Parthicus
Maximus. Pont. Max. Trib.
Pot. VIIII. Imp. XII. Coſ. II. P. P. Procoſ Et
; MP. CAESAR. M. aurelius
ANTONINVS. PIVS. AVG. TR P
Pot. IIII. PROCOS. &. imp. p.
Septimius. geta. antoninus
VIAS. ET. PONTES. REST.
AB. AVG. M. P.
XXXI.

Pag. 254. *ad vocem ſcimpodium* n. XIII.

Scaligero non videtur lectus diſcubitorius, ſed potius ἀνάκλιθρον ex ſella & lecto, hoc eſt medium quid inter ſellam & lectum, in quo ſemiſupini recubabant, pedibus in ſcamillo ſuppedaneo quieſcentibus.

Pag. 257. *ad vocem PANNYC D*

Scaliger l. PANNICYDI, quod rectius erat, ait PANNYCHIDI; Παννυχίδι.

Ad monumenta peregrina.

Pag. 260. n. II.

Viennæ in Lazii ædibus, Grut. p. 524. n. 6.

D. M.
C. ATTIO ROM.
VLO. AVGVSA
MIL. LEG. X. G. EX
ALA. CVSTOD
. . . XIIII. H. F. C.

Scaliger, qui indices operis Gruteriani, etſi nomine non aſcripto, confecit, hæc indice X. ad Auguſtam Vind. refert.

Pag. 261. n. III. *ad vocem ER. LEG.*

Scaliger legit: Erogatorem legionis, de quo in codice Theodoſiano.

Pag. 263. n. V. ad vocem VEIN.

Scaliger negat ad Vindelicos pertinere, quia EI pro I. longa nunquam ponebatur, niſi ſequente vocali poſt N, ut ΑΑΤΕΙΝΟC, ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC & ſimilia. Contra Scaligeri obſervationem eſt Inſcript. Grut. p. 1046. n. 6. VEIXSIT.

* Albæ

* Albæ in Latio inſcriptionem extantem notat Reineſ. VIII. 557.

BASSVS. GERMANVS
GERMANICI. AN
DRVSI. CAES
NATIONE. VEIVS
VIXIT. ANN. XXX.

Vejum & Germanum ſimul ſtare non poſſe manifeſtum ; jubet itaque V mutare in N. ut legatur NATIONE. VEIND. EI. pro ſimplici I. poſita. •

Pag. 265. n. VII.

Tibure in baſe marm. Leon. Gueteniteinius Roma miſit anno MDC.

SeX. OPPIO. PRISCO.
V. C. X. VIR. STLIT. IVD.
ELECTO. INTER. ORDINAR. AB.
ACT. SENAT. AEDIL . . . . . .
ADLECT. INTER. PRAETOR . .
PROC. PROV. . . . . LYCIAE .
PROC.PROV.DACIAE.PROC.PROV.
RAETIAE. ET. VIND . . . . . .
QVAEST. PROV. MACEDONIAE.
IIII. VIR. VIAR. CVRANDAR.
PATRONO. INCOMPAR.
S. P. Q. TIBVRS
OB MERITA. EIVS

Pag. 267. n. X.

Romæ in cippo marmoreo. Habet Gruterus p. 529. n. 5.

D. D. M.
MERCATORI
NAT. RAETO
ANNOR. XIIII
SERVO. DE. SE
MERENTI
L. AVR. GENTILIS
DVPLICARIVS. DOMINVS.

Ibid. n. XI.

Romæ effoſſum via Labicana. Jac. Sirmondus miſit

D. M.
T. AVRELIO, AFRICANO
EQ. SING. AVG. EX TVR
GRMANI NAT
RAITVS. VIX. ANN. XXIII.
MIL. ANN. V. T. AVR.
FAVSTINIANVS
TRIBVNI HERES
AMICO OPTIMO. F. C.

Pag.

Pag. 270.

Ameriæ ad S. Secundi. Gruter. p. 1080. n. 7.

P. RAETIVS. RVFVS
IIII. VIR. ITR. MESSA . . .
MEL . . . . .

Idem Gruterus p. 1099. n. 9. Paullo aliter

RAETIVS. T. F. RVFVS.

In notis Tyronis & Senecæ a Grutero editis c. 5. p. 140.

Retus
Retia
Reticus

Eboræ in Reſendii ædibus.

L. VOCONIO. C. F. QVIR.
PAVLLO. AED. Q. II VIR.
VI. FLAM. ROM. DIVORVM
ET. AVGG. PRAEF. COH. I.
LVSIT. ET. COH. I. VETTO.
NVM . . . LEG. III. ITAL. OB
CAVSAS. VTILITATESQ. PV
BLICAS. APVT. ORDIN. AM
PLISS. FIDELITER. ET CON
STANTER. DEFENSAS. LE-

GATIONE. QVA GRATVI
TA. ROMAE. PRO. R. P. SVA
FVNCT. EST.
LIB. IVL. EBORA.
PVBLICE. IN. FORO.

Pag. 272. n. XXII.

In horto S. Joannis Arelate. Gruterus p. 550. n. 7.

D. M.
LICINIAE. MAGNAE. QVAI
MATRONAE. L. SEVERVS. T.
IVLIVS. VALENTINVS. T. IVLIA
VALENTINA. FRATRES. T. LICINIVS
RVSTICVS. 7. LEG. III. ITAL. MARITVS

---

pag. 273. n. XXIII.

Tarraconæ, ad D. Laurentii, juxta ſacrarium. Gruter. p. 555. n. I.

L. NVMERIO
L. F. FELICI
7. LEG. VII. G. P
7. LEG. XX. VICT
7. LEG. XXII. P. R
7. LEG. III. CYR

7. LEG.

7. LEG. III. ITAL
MAMILIA
PRISCA. MARITO
OPTIMO

Ibid. Arimini ad petram S. Andreæ. Grut. p. 1091. n. 12.

L. BETVTIO. L. F.
PAL. EVRIANO
P. P. LEG. III. ITAL. II VIR
QVINQ. II VIR. I. D. III VIR
AEDILI. CVR. PONTIF
FLAMINI. DIVI. NERVAE
PATRONO. COLON
COLLEG. CENTONARIOR
AMANTISSIMO. PATRIAE
L. D. D. D.

* Sub-

* Subnectere his, quæ apud TH. REINESIVM de Rhætis & leg. III. Italica occurrunt, inſtitutum Welſeri ſuadet

pag. 515. Gl. VIII. n. 13.

D. M.
T. AVRELIO
SPERATO. EQ. SING.
TVRMA. AERELI
SABINIANI. NATIONE
RAETO. VIX. A. XXXVII.
MILITAVIT. A. XVIIII.
AVRELIVS. QVINTVS.
DVPLICARIVS. HERES.
ET. AVRELIVS. AVRIANVS
SESQ. SECVNDVS. HERES
AMICO. OPTIMO. F. C.

Pag. 533. n. 54.

Albæ in pariete quodam fragmentum.

IIs . . . .
RAC. PR.
IC. RETVs
TRIB. LEG. XII.
V. L. S.

Pag. 213. Cl. I. n. 224.

Romæ in ruinis viæ Nomentanæ ara marmorea.

DIS. DEAB. PATR. SACR.
Q. ALERIVS. Q. F. CLAVD. SA
BINVS. EQ. ROM. TVRMAE
L. VALERI. SANQVINI. EL
PRAET. LEG. III. ITALICAE
SVA. PECVNIA

VI.

VI.

ANALECTA
AD HISTORIAM FRANCISCI JOSEPHI BURRHI.

FAmoſum eſt nomen FRANC. JOSEPHI BURRHI, Viri arrogantis & portentoſi, qui ſuperiori ſeculo non in Italia tantum ſua, ſed & in noſtra Germania atque alibi ſe magnifice jactavit, ac variis contentionibus anſam præbuit. Fata ejus diverſa, & monſtroſas ac abſonas plane, quas fovit, ſententias, nec non alia memorabilia poſt Italicum vitæ illius ſcriptorem Bælius in Diction. Hiſt. Crit. & Viri eruditi enarravere, quorum induſtriæ Lexicon Univerſale Germanicum (cujus duos priores Tomos non ſine augmento pronuper nobis recuſos, obſtetricante præcipue Celeberrimo Jac. Chriſtoph. Iſelio, dedit Baſilea) debemus. Hieron. quoque Aug. Groſchufius quædam de ipſo notatu digna novæ ſuæ librorum rariorum collectioni (*a*) inſeruit, quibus paralepomena adjecit D. Burc.

(*a*) Faſcic. I. p. 243. ſqq.

Burc. Goth. Struvius in Actis literariis e Manuſcriptis erutis (*b*). Heic igitur loci itidem aliqua, hiſtoriam ejus illuſtrantia, exhibere viſum eſt, quæ ingrata ſpero fore nemini. Benevole ea in MSto meis conceſſit uſibus Vir Clariſſimus, & amicitiæ ſanguinisque neceſſitudine mihi junctus, Balth. Ehrhartus, Medic. D. Notabilis præſertim eſt Bulla, quam vocant, ab Inquiſitionis Officio conſcripta, quæ num unquam typis excuſa fuerit, ignoro: minus certe obviam eſſe exinde auguror, quod, omni licet adhibito ſtudio, a me inveniri typis exſcripta nequierit. Cæterum de Burrho ſingularia etiam quædam leguntur in Thomæ Bartholini Epiſtol. Medicinalium Cent. III. p. 386. 403. 409. ſq. item in Epiſtolis familiaribus varii, theologici potiſſimum argumenti, quas edidit A. 1718. Wittebergæ, notisque illuſtravit J. Herm. ab Elswich, Faſcic. I. p. 85. ſqq. & p. 91. ſqq. nec non in Miſſonii Itinere Italico, Part. II. p. 628. ſqq. edit. Lipſ.

Aus

(*b*) Tom. II. Faſcic. I. p. 19. ſqq. & Faſcic. IV. p. 377. ſqq.

Aus Herrn D. J. Ph. *ſ. Schreiben* ſub d. $\frac{1}{11}$. Sept. 1660. *in Breßlau.*

ICh vernehme, daß Burrus *(ſo allenthalben ausgejaget worden) nunmehr in hoher Actim zu Dresden ſey: Ich förchte, daß nicht der Nachklang endlich folgen möchte, den er allenthalben (wo er geweſen) ſehr ſchlecht hinter ſich gelaſſen; Wie nicht allein ſolches des* P. Athan. Kircheri *Schreiben an den* Caſp. Schottum *bezeuget, ſondern auch Herr* D. Sebizius *von Straßburg aus, mir ein Schreiben zugeſendet, und unterſchiedene Worte* excerpiret *aus einem Brief von einem* Med. Candidato *an ihn aus Italien geſendet, da unter anderm gemeldter* Candidatus *alſo an Herrn* D. Sebizium *ſchreibet:*

DE B. non poſſum quin quædam addam. Iter una mecum fecit Auguſtam Gallus quidam de Nancy, is per omnia ſacra juravit, ſi iſtic locorum iterum deprehenderetur, eum certo flammæ deſtinatum fore. Dum itineris ſocios Auguſtæ Vindelicorum in diverſorio primario expectabam, Roma redierunt Electoris Trevirenſis ex ſorore Nepotes, qui, & ſubinde alii Roma reverſi, ingenue me mo-

monitum volebant, ne quid in Italia in laudes ejus dicerem. Incidi quoque in primis Italiæ terminis in Clericum quendam Mediolanenſem, virum (quantum ex comitatu & honore, qui ipſi deferebatur, colligere potueram) magnæ auctoritatis; qui (cum varios de ipſo ſermones miſcuiſſemus) in hæc erupit verba: Diabolus eſt cum ipſo, quicquid dicit & agit, ex inſpiratione diabolica facit. Patavii Dominus Carolus Offredi certiorem me fecit, Burium Patavii multa rumpendo & frangendo vaſa deſtillatoria ſatis declaraſſe, quantum noverit ignis regere gradus? & quantum excellat in Alchimia? Auguſtæ Vindelicorum ſemel atque iterum tranſivi in pagum quendam, ad Hebræum aliquem, qui Burium ex quatuor qui ſint in Europa Cabaliſtis maximum dicebat; atque majora jactabat, quam alii de ipſo vel ſcribunt, vel loquuntur. Hæc ille.

Wie es zu Dreßden mit ihme werde Beſtand haben? wird die Zeit lehren.

Aus

Aus Dresden d. 20. Nov. 1660.

ALlhier paſſiret anjetzo mehr nicht, denn daß Don Burro *am verſchienenen Sonnabend ſich von hinnen begeben, und weiß niemand wohin? es zweiffelt jedermann an ſeiner Wiederkunfft. Iſt von Churfürſtlicher Durchleucht und Dero Gemahlin ſtattlich (und über 3000. Thlr. hoch) beſchencket worden, ungeachtet er nicht groſſe Thaten davor gethan haben ſoll.* Burius *hat Churfürſtl. Durchl. vor ſeinem Abreiſen verehret ein Gläßlein voll Götter-Waſſer, und ein Büchslein von Diamanten; auch bey ſeinem Abreiſen* bene potatus *ſeinen Wanſt aufgeriſſen, Churfürſtl. Durchl. ſein bloſſes Hertz gewieſen, hinein zu ſehen.*

Clariſſimo & Doctiſſimo Viro Joh. Henr. Bœclero Academiæ Argentoratenſis Profeſſori Celeberrimo Lucas Holſteinius. S. P. D.

QUamprimum fama hic percrebuit, Burrhum impoſtorem, Catholicorum principum provinciis excedere coactum, Argentoratum ſe recepiſſe,

piſſe, ibique in ſenatus clientelam ſe dediſſe, facile judicarunt illi, quibus & civitatis illius ſtudium ad publicam honeſtatem conſervandam, & extrema nequiſſimi hominis improbitas cognita perſpectaque eſſet, commorationem iſtam haud fore diuturnam, abeſſe enim non poſſe, quin ſorex ille ſuo ſe indicio proderet. Id nunc factum video, doleoque virum bonum & eruditum in nominis famæque diſcrimen ab infami calumniatore adductum. Verum quamvis ea res moleſtiam aliquam tibi afferat, periculo tamen caret, Tua enim tibi fama in tuto poſita eſt, ut perditiſſimi nebulonis conatibus convelli nequeat: quin etiam diſcuſſo calumniarum fumo clarior illuſtriorque emicabit. Miror ſane principes Germanos noſtros toties eluſos iſtorum impoſtorum fraudes non perſentiſcere, qui promittendo aureos montes ipſos tandem ſeducunt, & naſo ſuſpenſo tenent. Veneficii quæſtio in Burrhum ante biennium inſtituta, quo in loco ſit, ex adjuncto Tabellionis publici teſtimonio cognoſces. Venena domi apud Palmam Burrhi famulum reperta, ſed muliercula & Palma, ejurata ejus rei notitia, & culpa in ipſum Burrhum rejecta libertati utcunque reſtituti:

tuti: Ita tamen ut domum pro carcere habeant, indicta ducentorum ſcutorum pœna, ſi pedem extra limen efferant, dataque cautione vicarii, ex cujus officio acta examinis depromi poſſunt, ubi opus fuerit. Interim gravior adverſus eum quæſtio de hæreſi & atheismo & infinitis aliis ſceleribus apud fidei quæſitores flagrat: & poſt menſem unum aut alterum ſententia in eum feretur cum digno hominis elogio. Affirmant mihi, qui cauſam hanc tractant, & ſingula criminum capita preſſius examinarunt, ſuperare fidem humanam, tot ſcelera & flagitia in unum hominem potuiſſe confluere. Ea ſententia, quæ nebulonem illum tot ſcelerum reum peraget, tuam aliorumque bonorum Virorum famam in integrum reſtituet. Hæc raptim ad te ſcripſi, Vir Clariſſime, ne deſiderium & expectationem tuam differrem. Ubi Pontifex cum comitatu ex ſuburbana ruſticatione ad urbem redierit, diſtinctius ad te perſcribam, quæ cauſæ tuæ præſidio eſſe poterunt adverſus malas iſtius impoſtoris artes. De Suecia & Sereniſſimæ Reginæ in te animo, quod calumniator ille ſpargere auſus fuit, meram fraudem & impoſturam eſſe mihi certiſſimo conſtat. Cum enim

mihi crebri ſermones fuerint cum maxima illa & Sapientiſſima Heroina de te tuisque ſtudiis & in Rempublicam Litterariam meritis, nunquam illam ſine ſingularis benevolentiæ ſignificatione de te locutam memini: adeo quidem ut diſcedentem ab urbe rogaverim, ſi ſecundo Rheno deſcenderet, quod nonnulli ob itineris facilitatem & compendium eam facturam exiſtimabant, teque ἐν παροδῳ videret, ut abſoluta Polybii recenſione ad Flavii Joſephi novam editionem ſua te auctoritate permoveret. Cum in diſſertationum tuarum volumine egregio ſpecimine oſtenderis, quanto cum bono publico iſtiusmodi labore defungi poſſis. Quocirca moneo te ut calumnias iſtas fortiter ſpernas, nec dubites, quin malæ artes in ſuum tibi autorem ſint redituræ. Ubi majus ſcribendi otium fuerit, de locis quibusdam Polybianis quid ſentiam, tibi aperiam.

Vale.

Romæ, X. Kal. Novembr.
CIↃ IↃCLX.

Nos

Nos Franciſcus N. N. N. N. ſupremæ & univerſalis inquiſitionis S. R. E. Cardinales.

JOſephus Franciſcus filius quondam Brandæ Burrhi Mediolanenſis ſpurciſſimus Romæ juvenis anno 1654. propter rixas in eccleſiæ aſylo impudicitiam ſuam in hypocriſin vertens a conſortio lubricæ juventutis abſtinere cœpit, templa frequentare, ſermones ſanctos miſcere; poſt continuatum duobus menſibus hujus vitæ tenorem, non nemini ſecretiſſime dixit: Inſtare tempus, ut unum in orbe fieret ovile, cujus caput futurus ſit Pontifex, hujus exercitibus omnes delendos vocationi refractarios: ſe fore imperatorem exercituum, ſumtus ſuppeditando a Philoſophico lapide, quem cum auri fœnore reperturus ſit propediem, victoriam non fore ſibi difficilem, quam Angeli & potiſſimum S. Michael ſit adjuturus. Ad perſuadenda hæc omnia finxit, ſibi in converſionis principio ſecundum quietem objectam fuiſſe palmam luminibus radiantem, cum qua prophetiæ donum acceperit. Inter hæc præparavit toxica potentiſſima ad parandam necem,

quæ reperta cum ſcriptis judici ſeculari contradita fuere. Ad anterioris vitæ notam abolendam narravit cuidam, ſibi relata eſſe nomina Angelorum & præcipue, qui ſortirentur nomina a cuſtodia inſtrumentorum patientis Chriſti, qui poſt reſurrectionem ad inferos deſcenderit, ut a diabolis adoraretur. S. Michael in ſuo corde reſidentem revelare ſibi ſecreta cœleſtia, & quicquid tunc in conclavi de creando pontifice tractaretur: quo electo rediit Mediolanum, & cum idiotis nocturnos inſtituit congreſſus, ideoque ſuſpectus apud inquiſitores delatus fuit. Simulata pietate ac Zelo honoris Dei, impenſo etiam nonnullo temporali ſubſidio varios allexiſſe idiotas, quibus in clandeſtina congregatione devotiſſima primum, mox venenum propinavit perſuadendo illis a Deo eos vocatos, & rebus maximis deſtinatos eſſe, aliquos urſiſſe ad remittenda vota, verbis ab Angelo ſibi dictatis, primum unionis fraternæ, ſecundum ſilentii & ſecreti inviolabilis cognitionum cœleſtium etiam apud confeſſarios: tertium erga Chriſtum & angelos: quartum paupertatis: quintum Zeli propagandi regni altiſſimi, ſubinde ſextum adjungere propoſiti fundendi ſanguinis. Hæc vo-

ta

ta edi coram S. S. Trinitate præſente humanitate Chriſti & B. Virgine, S. Michaele, Paulo, Joh. Baptiſta, Jacobo, Ludovico, Carolo, Alexandro. Ad hæc facilius inculcanda Sectatoribus ſuis venditaſſe ſomniati regni, quod vocavit altiſſimi, ſpatio viginti annorum occupationem, cujus ipſe ſit futurus imperator & caput cum aſſiſtentia S. Michaelis, ideoque appellaſſe ſemet Prochriſtum, id eſt, defenſorem Chriſti, quod regnum in diſcipulis initium jam ſumſerit, quia regnum Dei intra vos eſt, ipſos prædicatores futuros & vindices adverſus peccatores exterminandos, permiſſo tamen illis antea ſacramentorum uſu, e quibus omnes occidendi ſint usque ad Romanum Pontificem, ſi ſignum in fronte non præferrent: adjuturum in hoc S. Michaelem cum aſſeclis ſuis obices ſuperandas eſſe, fulminandas excommunicationes Dei juſſu contemnendas, ſtrages ingentes etiam Romæ edendas, quo deportanda ſint peſſimorum quorumcunque truncata capita in exemplum poſteritatis, poſtea Romam amplificandam eſſe, qua parte ſancta ſanctorum viſuntur, quæ aperienda ſint & ibi ſcripta de B. Virgine reperienda, Pontificem Moderni ſucceſſorem

omnia confirmaturum Cardinales accituſum, a tergo throni ſui crucem & paſſionis inſtrumenta collocaturum, etiam coronam auream inſtar ſpineæ Chriſti geſtaturum, pacem mille annis duraturam, diabolo apud inferos ope B. Virginis & S. Michaelis alligato & ſectatores ſuos in nova religione victuros, cujus habitus ſit ex pellibus agninis candidis, hyeme duplex, æſtate ſimplex cum cruce in capite & collari ferreo cum lemmate: Ovis mancipium paſtoris agni: Utenſilia fore terrea & ſtraminea calices & patinas. Ab his figmentis ad Myſteria fidei transgreſſus docuit, Deiparam eſſe Deam, quia Filius ipſius ſit Deus. Conceptum fuiſſe ſine hominis ſemine, Spiritu Sancto in ventre S. Annæ incarnato, cum quo eadem ſit Deipara quæ nata fuerit ex S. Anna Virgine appellaſſe Deiparam ſacratiſſimam Deam filiam unigenitam altiſſimi, ſacerdotibus ſectatoribus ſuis præcepiſſe in canone ut adjungerent Uniſpiratam filiam in Angelica ſalutatione gratia plena idem eſſe ac Spiritu Sancto plena: Sacra cantica ad adſtruendum hoc myſterium Spiritus Sancti incarnati ab ipſo Spiritu Sancto per Salomonem hujus inſcium dictata fuiſſe commentariis a ſe ſuper illa eden-

edendum, collectis omnium ſenſis,(*c*) quos ſui ſectatores exponerent variorum verſiculorum quos ex Canticis meditandos ipſi forte diſtribuebat: Nomine primi cœli patrem intelligi, ſecundi filium, tertii Sanctum Spiritum ad quem raptus fuerit Paulus, & arcana quæ vidiſſe ſe teſtatur fuiſſe hanc Spiritus S. incarnationem quam cum illi non licuerit manifeſtare, modo manifeſtari juſſam: in Euchariſtia non ſolum Chriſtum ſed & Mariam contineri, & adorari, particulam hoſtiæ a ſacerdotibus in calicem demitti ad ſignificandam unionem Chriſti & Mariæ in illo ſanguine pretioſiſſimo. Præter cœlum, infernum & purgatorium eſſe Limbum quartum locum, ad quem multi infideles deſcendant. Eccleſiaſtem ſcatere erroribus a Salomone compoſitum: In peccato mortali a religioſis ad ſuos errores tuendos uſurpari, corrigendum poſt adeptum altiſſimi regnum: hos errores non tantum inter ſectatores ſuos, ſed etiam cuidam nominato in proceſſu extra ditionem Mediolanenſem communicavit, imo in contuberniis ſuis etiam prædica-

(*c*) In hac periodo quædam vel corrupta vel omiſſa ſunt.

vit & dictavit, qui in manus inquiſitorum delati, juridice recogniti ſunt pro prædicatis & dictatis ab ipſo Burrho ex quibus hæreſes ſequentes colliguntur. Deitatem in tertia perſona eſſe quandam tertiam Deitatem: in filio principium eſſe omnipotentiæ amantis ipſi proprium, per quod ipſe ab æterno cooperatus cum intrinſeca omnipotentia amante & generante: filium ab æterno non contentum fuiſſe gloria ſua, ſed cupidiſſimum futuræ: Deitatem tertiæ perſonæ eſſe ſpiratam eſſentiam, verbi eſſe generatam & filiatam a filio ſtimulari patrem ad creandum. In tribus perſonis tres eſſe omnipotentias conſtitutivas unius omnipotentiæ, uti tres potentiæ unam animam conſtituant. Secundam & tertiam perſonam inferiores eſſe patre. His temporibus reſervatam fidelium & infidelium unionem, ut manifeſtentur prærogativæ Deiparæ filio ſuo æqualis, animam ſcilicet utriusque æqualem omnino fuiſſe. Luciferum a Deo juſſum adorare Mariam & JEſum in idea, quo recuſato ceciderit. Partem Angelorum in aëre hæſiſſe, qui Lucifero deſiderio ſolum non deliberata voluntate inhæſerint. Ante chaos materiale aliud productum a Deo qualitatum & potentiarum for-

formatricum compartes materiales. In creatione mundi elementaris Deum miniſterio angelorum uſum fuiſſe, permiſiſſe etiam ut ex ipſis crearentur variæ ſylveſtrium animalium ſpecies, pro gravitate culpæ ipſorum entitatem intellectualem Angelorum reproborum a Deo adhiberi ad animanda bruta. Homines vero animatos eſſe ex diviniſſima virtute vitæ generatæ & ſpiratæ, ideoque non annihilabiles. Sanctis in hoc mundo dominium in beſtias idem concedi, quod Adamo ante culpam: hanc doctrinam ex throno increatæ ſapientiæ deſumptam eſſe, & ideo inexpugnabilem. Creaturas ideales eſſe materiam primam Philoſophorum; infantes in peccato generatos, maculari in anima non originali ſolum culpa, ſed etiam actuali. Filios natos parentibus bonis faciliores eſſe ad virtutem quam natos malis. Voluntatem patris coactam fuiſſe ad creandum mundum. Ad hæc ſymbolo Apoſtolico inſeruit, quod Deipara exiviſſet ex gremio divinæ eſſentiæ, cum anim. ipſius identificata, velut ad quos Chriſtus aſcenderit eſſe tres perſonas, patrem cœlum increatum, Filium cœlum generatum, ſpiritum cœlum ſpiratum, dextra Patris intelligi humanitatem Chriſti

ſti velut arbitram omnipotentiæ exterioris promanantis a patre. Mariam DEI Filiam fuiſſe ante conceptionem verbi: propter animam identificatam cum eſſentia divina ideo dici: *ab initio & ante ſecula creata ſum*, ſicut de Chriſto *occiſum eſſe ab origine mundi.* In oratione Dominica, *adveniat regnum tuum* explicuit de commentitio ſuo regno altiſſimi; in ſalutatione Angelica nominavit Deiparam uniſpiratam filiam altiſſimi. Sancti Spiritus incarnationem decretam propter peccatum Evæ, Deum obligatum ex Juſtitia non ex miſericordia ad auxilia gratiæ, juſtis concedenda. Ad inculcanda hæc dogmata idiotis, aſſeruit patrem æternum ipſis iratum eſſe ob incredulitatem quam pellere deberent per internum inſtinctum, quem nonnemo jam ſenſiſſet in uſu Euchariſtiæ. Converſum ſe eſſe a diſſolutione vitæ ſuæ quam ficta demiſſione propalabat ad S. Mariam majorem, mox ſecutum terræ motum S. Paulum & Michaelem apparuiſſe alterum clamoribus validiſſimis ſibi loquutum, alterum vero dixiſſe: multa diſſonantia venient, omnia tamen ad majorem Dei gloriam. Jactavit ſibi facillimum eſſe propter donum cœleſtium revelationum penetrare fidei noſtræ myſteria altiſſima,

tiſſima, uti reſurrectionem mortuorum; eſſe ſe donatum mundo ad reducendos omnes homines ad Eccleſiam Catholicam. Habere S. Pauli autoritatem, cum qua reprehenderit ipſe S. Petrum, quæ auctoritas ſit eadem atque illa, quæ Pontifices creat, & cum hac illuminare ſe multos, imbuere etiam cognitionibus ac profundiſſimis ſacrarum literarum arcanis. Hanc non conferri omnibus æqualiter a Deo: ſingulos tamen ſuam communicare poſſe ſingulis. Se utpote copioſius dotatum plurimis, & communicaſſe jam nonnullis ſuorum aſſeclarum impoſitis capiti manibus, & invocata primum S. Trinitate, ut eos dignaretur accenſere inter nationaliſtas Evangelicos, cum S. Michaele, Gabriele, Raphaele & cæteris cœlo ſpiritibus ad implorandum a S. S. Trinitate hujus dignitatis uſum, qui conſiſteret in dono ſapientiæ & notitiæ rerum neceſſariarum ad acquirendum regnum altiſſimi; Hac dignitate habere ſe pariter poteſtatem ſalvandi multas animas quæ baptiſmo carent: Denique a Deo accenſam in ſe flammam interiorem, qua diſtinguat illuſtrationes divinas & veras a falſis; & ſuas pro divinis a perſona vitæ ſanctioris in proceſſu

nomi-

nominata probatas eſſe. Manu ſua elevata contineri res maximas, imo in digitis ſuis quoque totam omnipotentiam divinam reſtringi cum poteſtate totum orbem reducendi ad unum ovile & unum paſtorem. Alias vulgavit animas ſuorum ſectatorum ſibi comparuiſſe varia luce circumdatas pro virtutum varietate qua fulſerint in vita, in fronte videre ſe cujusque ſtatum interiorem & ſenſa, quia tutelarem angelum uniuscujusque in fronte videat in ſpecie lucis orbicularis; ideo ſectatores ſuos invicem in fronte ſe juſſit oſculari, quos elegiſſe ſe rudes dixit, ut opera eorum opera divina clarius haberentur, in tempore ſcientiis infuſis dotandos ex cognitione neceſſariæ ad adipiſcendum altiſſimi regnum. Sic feciſſe Chriſtum in Apoſtolis ſuis, unde libros vel erroribus ſcatentes qui haberent, defenderent ſuam doctrinam veram & confirmandam ab eccleſia, quæ in præſentia illa velut in nube teneat. Prævidens vero ſibi ſuisque imminentia pericula, hortatur omnes ad pœnarum & vitæ contemptum, juſſitque in novendiali pietate ad honorem Deiparæ inſtituta promittere ſanguinis pro amore Dei fundendi promptitudinem atque ab hoc holocau-

locauſto recta conduxit omnes ad locum ſupplicii publicum, in quo carnificis inſtrumenta reponuntur, ibique oſtio loci ab omnibus oſcula figi præcepit, aſſerens in ſpiritu vidiſſe ſe Deiparam ratificantem ipſorum oblationem, & nives benedicentem eo loci forte jacentes, quibus etiam implendum vas per ſuos curavit, quia in aquam reſolutæ multorum donorum futurum ſint inſtrumentum. Quendam prædictis pœnis hortatus fuit ad illas cum gaudio ſuſtinendas, promittens ſuum ſe tutelarem ei miſſurum auxiliatum. Alterum perſuaſum voluit omnino ſe occubiturum. Tertio imperavit quotidie profiteretur ſe credere, quod didiciſſet, usque ad vitam linquendam; ſingulos vero mos illi erat interrogare, quas pœnas ſufferre parati ſint pro tenendo articulo Spiritus S. incarnati? Quando denique ſuorum diſcipulorum duo capti fuere, dixit in præſentia non ſentire ſe impulſum inſpirationis divinæ, quo accedente paratus ſit in publicum proſilire, & in platea ante Cathedralem eccleſiam Mediolanenſem ad multitudinem concurſuram perorare de corporis animique neceſſitatibus oneribusque quibus premerentur alii, dixit id omnino ſe facturum

rum & concitato populo tumultuare domum archiepiſcopalem invaſurum miniſtros, quin ipſum Archiepiſcopum ad liberandos ſocios occiſurum. Verum retentus metu a violentis auſibus fuga ſibi potius conſulendum duxit, tamen nihilo melior imo impœnitens ſuorum ſcelerum perſuaſit inter hæc non nemini ſuorum, occaſionem ſi nanciſceretur abjurandi, ficte abjuraret, retinendo conſtanter data ſibi dogmata peccati immunem fore. Fuga demum elapſus in civitate nominata in proceſſu non erubuit quædam ſuorum dogmatum recenſitorum propalare, & quod amplius eſt, docere peccata occulta in confeſſione ſacramentali revelanda non eſſe. Quibus ita ſtantibus judicatum fuit, Jo. Fr. Burrhum fugitivum uti contumacem damnandum eſſe. Citatus itaque fuit 20. Martii 1659. ad comparendum infra 90. dies & purgandum ſe de objectis ſub pœna excommunicationis, ni pareat ipſo facto incurrente. Verum ſpretis omnibus, quantumvis oblato illo libero commeatu, & diſcurſis tandem quatuor terminis conſuetis citatus legitime fuit ad audiendam ſententiam excommunicationis majoris incurſæ, cujus declaratio Romæ & Mediolani

diolani affixa: ſed illo ad omnia obdurato, & ultra annum in cenſuris ſordeſcente, 2. demum Octobr. anno 1660. iterum citatus fuit ad audiendam in hac Eccleſia B. Virginis ſuper Minervam intra 90. dies alios ſententiam definitivam quæ ſequitur: Invocato S. S. nomine Jeſu Nos N. N. hujus ſupremæ & univerſalis inquiſitionis Cardinales in cauſa vertente inter Petrum Seriſtam Principem Fiſcalem noſtrum ex una parte, & Joſ. Fr. Burrhum inquiſitum proceſſatum contumacem & excommunicatum cauſa fidei & errorum, ex altera parte, pro tribunali ſedentes ex conſilio & ſententia Patrum conſultorum hujus univerſalis inquiſitionis dicimus, pronunciamus, Joſ. Fr. Burrhum prædictas ob cauſas, ut hæreticum puniendum eſſe cenſuras tam generales quam particulares incurriſſe, ideoque illum omni honore & prærogativa privamus, foro Eccleſiaſtico & S. Matre Eccleſia, cujus miſericordia ſe indignum præbuit, expellimus, atque ad deteſtandum illius delictum effigiem ejus Cardinali Progubernatori vel ipſius locum tenenti criminaliter tradimus ad pœnarum debitarum executionem: Præcipimus etiam omnia illius ſcripta hæretica com-

burenda eſſe omnia, bona mobilia & immobilia confiſcanda & applicanda, vetantes ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne quis cum illo tractet, recipiat, juvet & mandantes omnibus Patriarchis primatibus ut ipſum Burrhum arreſtent vel arreſtandum curent, teneant, certiores nos faciant, ut ſtatuamus quid ipſi faciendum, relaxantes ut non ſolum magiſtratus ſecularis ſed quilibet qui poſſit & velit in favorem fidei noſtræ ipſum capiat & teneat, ita dicimus, declaramus &c.

N. N. Cardinalis Barberinus.

N. N.

N. N.

Ex-

Excerpta ex Litteris *P. Athanaſii Kircherii datis Romæ 29. Jan. 1661.*

BUrrhus impoſtor & hæreſiarcha peſſimus hic Romæ 2. Jan. in publico theatro hæreſium inauditarum convictus rogo condemnatus fuit, & cum abſens eſſet, ejus ſtatua in acie campi Floræ primo per carnificem in patibulo ſuſpenſa, deinde in rogum conjecta fuit; aliud porro non occurrit.

VII.

TABVLÆ DONATIONIS,

QVIBVS

P. D. HVETIVS

EPISCOPVS QVONDAM ABRINCENSIS, SVAM BIBLIOTHECAM JESVITARVM DOMVI PROFESSÆ PARISIENSI ADDIXIT.

ACTES (*)

DE LA DONATION

QVE M. L'EVEQVE D'AVRANCHES a faite de ſa Bibliotheque à la Maiſon Profeſſe des Reverends Peres Jeſuites de Paris.

PAr devant Nous Conſeillers du Roy, Notaires Gardenotes au Châtelet de Paris ſouſſignés, Fut preſent Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Seigneur Meſ-

(*) Beſſarionis, Patriarchæ Conſtantinopolitani & Cardinalis Tuſculani, Epiſtolam ad Principem Senatumque Venetorum miſſam A. 1469. qua Bibliothecam ſuam omnis generis libris inſtructiſſimam eidem Senatui detulit ac donavit, dignam olim cenſuit Melch. Hai-

Meſſire Pierre Daniel Huet, nommé par le Roy à l'Evêché d'Avranches, demeurant à Paris, fauxbourg ſaint Jacques, cuide-ſac ſaint Dominique, Paroiſſe ſaint Jacques du Hautpas, lequel a par ces preſentes donné par donation entre vifs irrevocable, & en la meilleure forme que faire ſe peut, & que donation peut valoir, à la Maiſon Profeſſe des Reverends Peres Jeſuites de cette Ville de Paris, ſize ruë ſaint Antoine, & acceptant pour icelle par R. P. Iſaac Magnan, Prêtre de la

Haiminsfeldius Goldaſtus, quam cum Richardi de Buri Philobiblio Centuriæ Epiſtolarum Philologicarum ſubjungeret. Eandem quoque Venerabilis Abbas Jo. Andreas Schmidius in prima acceſſione Collectionis Maderianæ de Bibliothecis p. 67. ſqq. recudi curavit. Horum igitur Præſtantiſſimorum Virorum exemplum ſecutus heic exhibeo Tabulas donationis, quibus Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus P. D. Huetius Bibliothecam ſuam Pariſienſi Jeſuitarum Collegio, quod Domus Profeſſa appellatur, tum vivus adhuc ſpiransque addixit. Impreſſæ quidem eæ ſunt annis abhinc triginta, & quod excurrit, Lutetiæ Pariſiorum in forma octuplici, ſed inter paucos diſtributæ, atque adeo inventu difficillimæ. Neque enim Huetianis, nec Commentariis de rebus ad Huetium pertinentibus inſertæ conſpiciuntur. Parum vero abeſt, quin ex his Virum Summum, ac de literis immortaliter alias meritum inter Bibliotaphos referendum eſſe judicem, cum tam ſollicite caverit, ne vel unicus liber extra iſtud, quo ejus Bibliotheca adſervatur, ſacrarium aliorum commodis concederetur, ut adeo ejus uſus ad pauciſſimos ſe extendat.

Compagnie de JESUS, comme Procureur de R. P. Loüis Genevray, auſſi Prêtre de la Compagnie de JESUS, Provincial de la dite Compagnie en la Province de France, de luy fondé de procuration generales pour toutes les affaires de ladite Province, paſſée devant Thibert, l'un des Notaires ſouſſignés, & ſon Confrere, le deuxiéme Mars dernier, & par R. P. J. de Grieu Prêtre Religieux de la méme Compagnie, Superieur de ladite Maiſon, leſdits R. R. P. P. de Grieu & Magnan y demeurans à ce preſens & acceptans pour la dite Maiſon Profeſſe, la Bibliotheque dudit Seigneur Evêque d'Avranches, compoſée de pluſieurs livres contenus au Catalogue & inventaire d'iceux, contenant cent feuillets, qui eſt demeuré joint à la minute des preſentes, aprés avoir été paraphé dudit Seigneur Evêque, deſdits R. R. P. P. de Grieu & Magnan, & deſdits Notaires ſouſſignez, à leur requiſition; & generalement tous les livres qui appartien dront audit Seigneur Evêque au jour de ſon decez, en quelque lieu qu'ils ſe trouvent: méme les manuſcrits & écritures, qui ſe trouveront auſſi aprés le decez dudit Seigneur Evêque, ſoit en pacquets, ou dans des porte-

feüil-

feüilles, ſur leſquels ſe trouvera écrit en abregé de la main dudit Seigneur Evêque, & ſigné du luy, *Pour la Maiſon Profeſſe des Jeſuites de Paris.* Le tout à l'exception des livres doubles, qui ſe trouveront dans la dite Bibliotheque, leſquels pour être reputez tels, faudra qu'ils ſoient imprimés au méme lieu, par le méme Imprimeur, de la meſme impreſſion, & en la meſme année. Deſquels livres doubles ledit Seigneur Evéque fournira un état ſigné de luy dans ſix mois prochains, pour être auſſi joints à la minute des preſentes: leſquels livres doubles ne ſont compris en la preſente donation. Pour par leſdits R. R. P. P. Jeſuites Joüir de ladite Bibliotheque, ainſi qu'il ſera cy-aprés dit: ſe deſaiſiſſant des à preſent ledit Seigneur Evêque de la proprieté de tous leſdits livres au profit de ladite Maiſon: voulant iceluy Seigneur Evêque que du jour de ſon decez, ladite Maiſon ſon ſoit ſaiſie & miſe en poſſeſſion de tous leſdits livres, en quelques lieux qu'ils ſe trouvent. Cette donation faite à la charge de la joüiſſance deſdits livres, que ledit Seigneur Evêque ſe reſerve pendant ſa vie; ſe conſtituant les tenir dés à preſent à tiltre de precaire; ſans que le-

dit Seigneur Evêque puiſſe vendre ny engager aucuns deſdits livres, mais pourra en échanger, & en ſubſtituer d'autres de pareille valeur. A l'effet ne quoy ledit Seigneur fera un memoiré de ceux qu'il aura ſubſtituez en la place de ceux qu'il tirera de ladite Bibliotheque, ainſi que de ceux qu'il acquerra. Le double duquel memoire ſigné de luy, il envoira au Superieur de ladite Maiſon Profeſſe, pour être joint à la minute tous les ans. Icelle donation faite à la charge que leſdits R.R. P.P. Jeſuites ne pouront vendre, engager ny autrement diſpoſer deſdits livres pour quelque pretexte, & pour quelque raiſon que ce ſoit, ny meme les prêter aux Religieux des autres Maiſons de ladite Sociéte, tant de cette Ville, que d'ailleurs: ny auſſi ſouffrir que les Religieux de ladite Maiſon Profeſſe les tirent de la ſalle où ſera ladite Bibliotheque, pour les porter dans leurs chambres ou ailleurs. Et pour conſerver plus reguliérement leſdits livres, leſdits R.R. P.P. Jeſuites ſeront obligez de les tenir en un corps de Bibliotheque ſeparé, ſans être meſſez, ny en tout, ny en partie, avec les autres livres de leur Maiſon: & à cét effet ils la placeront dans le fond de la ſalie où

Gal-

Gallerie qu'on bâtit preſentement, pour ſervir de lieu de Bibliotheque, & ils ſepareront la Bibliotheque dudit Seigneur Evêque de la leur par deux ſaillies de menuiſerie qui avanceront de demy-pied de châque coſté, depuis la corniche des tablettes juſqu'en bas. Comme auſſi leſdits R. R. P. P. Jeſuites ſeront tenus, auſſitoſt qu'ils ſeront en poſſeſſion deſdits livres de les faire mettre dans des armoires fermantes à clef, garnies par defant de fil-d'archal, dont la clef demeurera au Superieur de ladite Maiſon, ou au Bibliothequaire qui ſera par luy choiſi. Sur la premiere pæge-imprimée de chacun deſquels livres ſera écrit, *Ex dono Petri Danielis Hues Epiſcopi Abrincenſis: nec extrà hanc Bibliothecam efferatur, ex obedientiâ.* Et il ne ſera loiſible au Superieur de ladite Maiſon Profeſſe, ny audit R. P. Provincial, de donner aucune permiſſion à ce contraire, dont leur conſcience demeurera chargée. Et afin que leſdites conditions, ſoient plus ponctuellement obſervées, leſdits R. R. P. P. Jeſuites promettent d'obtenir inceſſamment du R. P. General de leur Ordre l'approbation de ladite donation, laquelle portera defence de contrevenir à ce que deſſus, ſur peine

de déſo beiſſance. Et ſeront tenus leſdits R. R. P. P. Provinciaux de ladite province de France, lors qu'ils feront la viſite de ladite Maiſon, de viſiter ſpecialement ladite Bibliotheque, & de faire obſerver les choſes cydeſſus. Et pour faire connoître dans tous les ſiécles, que ladite Bibliotheque provient dudit Seigneur Evêque, leſdits P. P. Jeſuites promettent de faire graver ce qui ſuit en lettres d'or ſur une table de marbre noir, *Hanc Bibliothecam Domui Profeſſæ Pariſienſi Societatis JESU dono dedit Petrus Daniel Huet Epiſcopus Abrincenſis; eâ lege, ne quis unquam liber quamcumque ob cauſam ex eâ diſtrahatur, commodetur, vel omninò extrà hunc locum efferatur. Sin ſecùs fiat, irritam eſſe donationem hanc, & hæredibus ſuis hæredúmve poſteris Bibliothecæ hujus repetendæ jus auctoritatémque eſſe voluit.* Laquelle table ſera placée dans le lieu où ſera ladite Bibliotheque, à l'endroit le plus apparent, afin que ladite inſcription puiſſe être leuë avec facilité par ceux qui verront ladite Bibliotheque. Et en cas que les heritiers dudit Seigneur Evéque trouvent quelques uns deſdits livres, ſur leſquels ſoit l'inſcription cy deſſus, & qu'ils puiſſent prouver que leſdits R. R. P. P. Jeſui-

Jeſuites les ayent prêtés, vendus, ou changés, ladite donation demeurera nulle. Et pour, ſi beſoin eſt, faire inſinuer icelle au Greffe dudit Châtelet de Paris, & ailleurs ou beſoin ſera, leſdits Seigneur Evêque, & R. R. P. P. Jeſuites conſtituent pour leur Procureur irrevocable le porteur des preſentes, auquel ils en donnent pouvoir, & d'en requerir tous Actes que beſoin ſera. Promettant, &c. obligeant &c. renoncant &c. Fait & paſſé à Paris, en l'Hôtel dudit Seigneur Evêque le 18. jour d'Avril 1691. aprés midy; & ont ſigné la minute des preſentes demeurés audit Thibert, l'un des Notaires ſouſſignez.

L'An 1691. le vendredy 4. jour de May, le preſent Contrat de donation a été apporté au Greffe de Châtelet de Paris, & y a été inſinué, acceptè, & eu pour agreable, aux charges, clauſes, & conditions y appoſées, & ſelon le contenu en iceluy, par Maiſtre Salomon Pothoin, Procureur andit Châtelet de Paris, porteur dudit Contrat, & comme Procureur des parties y dénommées, lequel a été regiſtré an 172. volume des Inſinuations du Châ-

Châtelet, ſuivant l'Ordonnance. Ce requerant ledit Pothoin, pour ſervir & valloir auxdites parties en temps & lieu ce que de raiſon. Ce fut fait au Châtelet le jour & an que deſſus. Signé Foſſe & Saulnier, avec paraphes.

LE vingt-uniémei jour de May, mil ſix cens quatre-vingt-quinze, ſont comparûs devant les Notaires ſouſſignez, ledit Seigneur Evêque d'Avranches d'une part, & Reverends Peres Guillaume Ayrault Prêtre, de la Compagnie de JESUS, & Superieur de ladite Maiſon Profeſſe; & François de la Roche auſſi Prêtre Religieux de ladite Compagnie, & Procureur de ladite Maiſon Profeſſe d'autre, leſquels en ajoûtant à la donation faite par ledit Seigneur Evêque d'Avranches à la Maiſon Profeſſe cy-devant écrite, ſont convenus de ce qui ſuit; ſçavoir que non ſeulement l'on ne poura point prêter, aux religieux des autres Maiſons de ladite Compagnie de JESUS les livres de la Bibliotheque donnée par ledit Seigneur Evêque d'Avranches à ladite Maiſon Profeſſe, mais encore que l'onne poura les prêter à aucune

cune autre perſonne ; & auſſi que l'on ne ſouffrira point qu'aucune perſonne puiſſe tirer des livres de ladite Bibliotheque. Et en expliquant la condition portée par ladite donation concernunt la diſtraction de ladite Bibliotheque, ledit Seigneur Evêque declare que ſon intention a toûjours été, & eſt encore, que ſes heritiers ne puiſſent demander ladite Bibliotheque, qu'en cas qu'ils puiſſent prouver que les livres aliénez, ou prêtez, s'il s'en trouve aucun, l'ayent été par l'ordre, ou du conſentement du Reverend Pere Superieur de ladite Maiſon Profeſſe, ou du Bibliothequaire de ladite Maiſon. Et pour ſatisfaire à ce qui eſt porte par ladite donation, ledit Pere Superieur à aporté la ratification d'icelle, faite par le trés R. P. Thyrſo Gonzalez General de ladite Compagnie de JESUS, datée de Rome, le quatorze Mars dernier, étant en ſuite de la copie de ladite Donation, laquelle a été jointe à ces preſentes aprés avoir été paraphée dudit Reverend Pere Superieur & des Notaires ſouſſignez. Fait & paſſé à Paris en ladite Maiſon Profeſſe, en l'appartement dudit Seigneur Evêque d'Avranches, & ont ainſi ſigné. P. Daniel Huet Evêque d'Avranches.

ches. G. Ayrault, de la Roche, avec Duſart & Thibert Notaires.

Enſuit la ratification dudit Reverend Pere-General.

THYRSUS GONZALEZ

Præpoſitus Generalis Societatis JESU.

REtrò ſcriptam donationem Bibliothecæ Domui Profeſſæ noſtræ Pariſienſi factam acceptamus, conditionésque in eâ præſcriptas approbamus, & obſervari mandamus juxta mentem Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Domini Epiſcopi donatoris, & ejusdem contractûs formam & tenorem. In quorum fidem &c. Romæ 14. Martii 1695. ſignati, Thyrſus Gonzalez. Et au deſſous eſt écrit: Provincialis Franciæ Pariſiis 18. April. 1691. Donatio Bibliothecæ Illuſtriſſimi Domini Petri Danielis Huet Epiſcopi Abrincenſis, facta Domui Profeſſæ Pariſienſi Societatis JEſu.

Lettre

LEttre entiéme jour d'Aouſt, audit an 1695. ſunt comparûs devant les Notaires ſouſſignez ledit Seigneur Pierre Daniel Huet, Evêque d'Avranches d'une part, & leſdits Reverends Peres Ayrault & de la Roche, Superieur & Procureur de ladite Maiſon Profeſſe d'autre, leſquels attendu la difficulté qu'il y a de placer ladite Bibliotheque donnée a ladite Maiſon Profeſſe, par la donation cy-devant écrite, dans la Gallerie de ladite Maiſon, de la maniere qu'il eſt marqué en ladite Donation, ſont convenus que ladite Bibliotheque ſera toûjours dans un lieu ſeparé de ladite Bibliotheque de ladite Maiſon Profeſſe, dans lequel lieu ſera mis à l'endroit le plus apparent une table de marbre noir, ſur laquelle ſera gravé en lettres d'or ce qui eſt marque en ladite Donation, ſans au ſurplus déroger ny innover à icelle. Promettant &c. s'obligeant &c. chacun endroit ſoi, &c. renonçant &c. Fait & paſſé à Paris, en l'appartement dudit Seigneur Evêque d'Avranches, ſiz en ladite Maiſon Profeſſe. Et ont ſigné, Pierre Daniel Huet Evêque d'Aranches. G. Ayrault, François de la Roche, avec Duſart & Thibert Notaires.

Les

LEs clauſes contenües dans les Actes cy-deſſus ont été executées. Et ſpecialement l'inſcription, *Ne extrà hanc Bibliothecam efferatur, ex obedientiâ*, a été ajoûtée à la premiere page de châcun des livres de ladite Bibliotheque, ſuivant la ſtipulation exprimée dans le préſent Contrat, & la ratification du Reverend Pere General.

VIII.

Epiſtolæ quædam ineditæ. (a)

I.

JANUS GRUTERUS MICH. PICCARTO S.

SAlve, Virorum Amiciſſime, & ignoſce infelicitati meæ, quæ nusquam non mihi adhæret. Noſti, quomodo me in autumno dimiſerant Elſevirii, fore ſcilicet, ut aut ipſi Leydæ Albergatum tuum excuderent, aut Francofurtenſi alicui committerent. Nunc poſt aliquot meas epiſtolas, quibus ſilentium ipſorum interpolare cupiebam, iſtud demum mihi chartæ una cum lucubrationibus tuis remittunt, & quidem nundinis jam omnino mortuis, adeo ut alteri cui ingerere non potuerim. Opus eſt apud me. Quid

(a) Has Epiſtolas cum pluribus aliis, in poſterum a me vulgandis, deſcripſit olim, cum Altorfii literis operam daret, ex autographis Bibliothecæ præſertim Georg. Matthiæ Kœnigii, mihique pro eo, quo me complectitur, favore conceſſit in hujus opellæ ornamentum Vir Conſultiſſimus atque Ampliſſimus, JO. DANIEL HAAKIUS, Jur. utr. Doctor, & Reip. Kauffburenſis Syndicus.

de eo fieri velis, fac ſciam. DEUM teſtor, non ſtetiſſe per fidem meam, quin videret lucem publicam. Sed ſic nobiscum agunt typographi, ajunt, negant, promittunt, abnuunt; idque omne impune. Scio, neminem eſſe, qui liquidius teſtari poſſit de perfidia iſta, quam me, non ſemel ab eis falſum. Jam quadriennium eſt, quod me naſo ducunt Aubrii in edendo opere Hiſtoricorum Belgicorum omnium. Inveni rationem, qua Inſcriptiones recudi poſſent, quarta fere ſui parte auctiores, pretio florenorum trium; ſed neminem inveni, qui in ſe recipiat. Rhodius ſemel Catalogo titulum immiſerat, at, cum animadverteret, pauciores eſſe, a quibus ſuper illo libro compellaretur panegyri ſequente, rem omnem rejecit. Jam Cicero meus quartum annum laborat ſub incude talium hominum; adhuc cogor muſſare. Exemplo meo ſi te ſolaris, mi Piccarte, aliquid eſt. Sed quid? Verum venio ad Frawenburgerum tuum. Is apud me fuit per duas tres horas. Viſa Bibliotheca, unis alterisque literis perſecutus ſum ad Argentinenſes, ad Baſileenſes. In ſumma feci, quod potui: ſed ille reperit, quod ſolet, pro theſauro carbones; adeo nihil

ejus

ejus fuit in me, quod animo conceperat. Manus jam mihi callent a cultu hortenſi, quem tamen nunc intermiſi aliquot dies propter continuos imbres, quibus & vitium flores miſere diſperduntur. Libens intellexi, ſpem factam diei natalis emortualisque Eraſmi noſtri Neuſtetteri. Mortualis peti poterat vel ex lapide ſepulcrali, ubi quoque forſitan additus annorum numerus, quot vixit. Si ſic, diem & adſequar. Modius in Elegia XIII. adſignat ei ſeptimam menſis Novembris. Indignatus ſum profecto, illum unum non comparere in Chronico Bucholceri, adeoque ipſo item deſtitui Chronicon Chronicorum Aubrianum. Quare & tibi & Domino Höflichio multos habeo agoque gratias. Verſus meos in Virum illum incomparabilem ſubmittam vobis, quando vultis, poſeω; quidem a floſculis inanes, ſed non etiam ab affectu. Poſthius enim piæ memoriæ totam de eo mihi Iliada ſæpe narrare ſolitus, cum interim Meliſſus ne verbulum quidem de ipſo, quod puderet ſcilicet tenuitatis tantæ, ut ab eo ſublevandus &c. noſti vitium ſolenne omnium ſeculorum. Quare ego, qui muſas & Gratias amo propter ipſas tantum, effuſis quaſi quadrigis ivi in ipſius

præconia, nec pœnitere poteſt : quamvis hodie carminificibus impingatur paſſim morbus mentis motæ. Miror verba tua ſuper epicedio Gentilis. Ut tibi aliquid negem? Imo impera quodvis & impetras. Certe jam nunc tibi illud impingerem (ſoleo enim meæ conſcientiæ ſtatim aliquid accinere, cum inaudii fatum amici ac docti alicujus) niſi feſtinarent exhibitores harum nobiles Holkii e Dania, jam biennium auditores mei, quos ſpero Noriberga electuros Gymnaſium veſtrum. Venator hic præceptorem agit in Schola *zum Kloſter*, ubi & commenſalem agit Gebhardus noſter, qui vellet omnia eſſe cito & tuto, quod natura hujus negavit cæteris : itaque jam inibi eſt, ut det operam Jurisprudentiæ, viſo, nullum poſitum a Patronis ſuis pretium Crepundiis atque Poëmatis. Et bene profecto facit. Nihil enim ineptius, quam velle quaſi nepotem agere in re non admodum pingui. Non enim Criticæ & Muſicæ vacent, niſi qui rem ſuam negligunt, quive adeo rem nunquam habere volunt. Cæteri lucroſas artes ſectentur, & abſtineant ab iſtis mihi delicatis, venuſtis, gratioſis, qui alioquin ſunt ſuibus idem, quod Amaracus. Sed jam finiam,

finiam, melius eſt, ne ſugillem ævum noſtrum nullo bono. Vale igitur ac ſalve, mi Piccarte, norisque Gruterum famæ tuæ laudique faventiſſimum. Scrib. pridie Aſcenſionis CIↃ IↃCXVII.

2.

Ad Excellentiſſimum Virum Dn. G. M. Königium Græc. Ling. ac Poëſ. Prof. Altdorf.

LUbet ne, Clariſſime Königi, Verſificationem audire?

Νέσορα τῇ βιοῖῃ προσελαυνῆς ἔιποῖ' ἔσαο
Ποῖος Γαζοφύλαξ τοῖος ὑγενοφύλαξ.

Evax! eſt DEUS in nobis! Efferor ſuperbia facto poſt tot annos carmine regulari non ſecus ac qui oculo rubricam dirigit uno! Sed mittamus ludicra. Quantum antehac laudaveram eruditionem tuam, & paratam omnibus & omnium ſtudiis ſubſerviturам induſtriam, Vir Clariſſime, tantum nunc admiror humanitatem, qua incitante aliis tuis curis tantiſper ſepoſitis, me hominem ignotum tibi e vulgo eruditorum & quantivis pretii, tam

benigne, tam humanis & ut ita dicam, byſſinis litteris appellare voluiſti. Ego, quod mendici ſtipe donati, repono; DEUS Te ſervet! faciatque, ut congruentes ad mores tuos exacta ætate DEO & hominibus gratus & gratioſus in otio cum dignitate conſeneſcas & immortale tibi ac tuis poſt te nomen relinquas! id quod ego precor ex animo. Quæ de te Arnoldo affini tuo Viro optimo & te digniſſimo ſcripſi, haud muto: tuus ero quoad vivam, captus eruditione & probitate tua quam omnes litterarum tuarum apices ſpirant. Quod tu nuper ſcripſeras idem ego repeto, & meum facio: capior plurimum, Vir Clariſſime, Eruditorum ſocietate, virosque doctos & qui aliquod in literis nomen habent, impenſe amo & colo, ut prope Plautinum illud exclamem: Oh Regem me naſci oportuit! haberetis enimvero opes, honores, & ampliſſima creſcendi copia omnibus præberetur. Epitomen meam a te lectam id vero gaudeo ac triumpho. Quippe unicum ſcriptorum votum eſſe oportet, ab eruditis legi, & ſi placere non poſſim, vel inter mediocres & communes haberi. Hæretici nomen in Epitome lectum, ne te, quæſo offendat Vir Clariſſime,

jam

jam hæc vox apud nos prope aliud nihil quam nomen nudum, & appellationem neceſſariæ claritatis continet: univerſale omnium eorum nomen eſt, qui a noſtra fide ſunt alieni, niſi ſectarios dicamus, quod idem eſt: nam ſi Calvinianos dicam, Zuingliani non intelliguntur. Si diçam Zuinglianos, Ariani non ſunt nominati. Si uſitata omnibus voce Hæreticos dicam, omnes intelliguntur, qui noſtris dogmatis adverſantur. Quanquam quid Hæretici vox eſt, ſi cum Idololatria componatur, qua voce tertio quoque verbo nos appellant nonnulli? & eſſe credunt? Quoties Papiſtæ, quoties fatui, ſuperſtitioſi audimus? Joſephus Scaliger tantæ Vir eruditionis maledicentia ſeipſum ſuperavit: M. Antonium Delrio noſtrum, virum pereruditum & Philologum eximium, quibus non maledictis inceſſit? Non puduit appellare lutum Diaboli ſtercore maceratum, & alia hujusmodi quæ referre pudor eſt. Libellus hujusmodi appellationum plenus eſt, quas collegit & vulgavit tacito ſuo nomine Vir doctiſſimus ex noſtris Carolus Scribanius in argumentum modeſtiæ Scaligerianiæ, & periculum furiarum inſcripſit. At, optime Königi, quos ego in opere

illo meo Hæreticos præcipue appello? Taboritas videlicet Picardorum ſobolem ex ſanguine viperino quos ne vos quidem toleraveritis, qui belluas omnes immanitate ſuperarunt, qui, ut ait vetus Scriptor, Virtutes ipſas ſi cœlo deſcendiſſent, cupiiſſent occidere. Sed de his ſatis; redeamus ad noſtra, Miſcellanea mea formicino gradu prorepunt ad lucem; quatuor libri primum prodierunt, quintus & ſextus excudentur; ſi vitam longiorem conceſſerit DEUS, numero laborum Herculem bis ſuperabo. At quod tibi venit in mentem, Clariſſime Königi, prohibere prætorio quaſi edicto, ne quid tibi ſine pretio ex libris meis mittatur, & tamen cupidum te videndi Miſcellanea mea ſignificas: atque ego regium illud reclamo: *non mî aurum poſco, non mî pretium dederitis; Ingenio opus eſt: non Te peto, piſcem peto*, clamabat gladiator. Tali exemplo (ne quid te accepiſſe dicas) Miſcellaneorum libros quatuor non tibi ſed Bibliothecæ tuæ dono; ſi nondum acquieſces, commutabimus noſtra, Arnoldo noſtro arbitro & medium ſe litibus noſtris offerente; mitte ergo vel pagellam unicam ab te editam, & jam parva mecum feciſti. Magnitudo operis pre-

pretium ſola non facit, ſcitumque eſt illud Senecæ: *Plus patet unus dies eruditi, quam ſeculum imperiti.* De eruditis Bohemiæ viris inter Miſcellanea mea librum integrum leges, Deo dante, in quo etiam ago de Bibliothecis Bohemiæ; ſed jam converti non decet. Univerſum ſic habeto: Nullum eſſe ex Proceribus Regni (unico excepto) qui non Philoſophiam & Jura (pariter Humaniora ut vocamus) audierit, imo dicam officia regni omnia adminiſtrantur ab Eruditis; Nobilitas tota ex ſcholis prodiit, Latine loquuntur omnes: Præſes Appellationum Comes Franciſcus Khinsky maximam in Jure dicundo obtinet laudem, retulitque Lovanienſis Academiæ ante annos plurimos teſtimonium ſcriptum, poſſe eum cum laude de cathedra Jura docendo profiteri. Doctor Weingarten Appellationis Aſſeſſor edidit Jura Municipalia Bohemiæ diverſis quæſtionibus enodatis. Julius Henricus Baro de Blem itidem Aſſeſſor Appellationis Regis amicus meus & Jura callet, & omnem, ut ita dicam, Encyclopædiam, alii omnes in appellatione Doctores aut docti ſunt. Inter Profeſſores Juris Academicos D. Joannes Schambogen Glacenſis eminet editis pluribus libris Ju-

ridicis celebratus, nec alii Profeſſores Juris quicquam illi concedunt, ut Doctor Funck, Rector Univerſitatis. D. Malanotte &c. In Medicis magnum nomen eſt conſecutus Nicolaus Franchimont, qui edidit complures de re Medica libros. Facultatis illius Decanus, Profeſſores Celeberrimi ſunt: Jacobus Dobyzensky, in humanioribus diſcipulus meus Clariſſimus, & D. Leo Vir diſertiſſimus; prior Dobyzensky edidit de re Medica aliquot Tractatus, tum Joannis Marci Hypocratis Bohemiæ poſthuma opera: excellit in Matheſi quoque & in Chimia, quibus de rebus edidit, & plures parat Tractatus. Præclari Theologiæ Doctores habentur apud nos, qui nunc docent, P. Guilielmus Dworsky & P. Joannes Brok, uterque ſcientiæ noſtræ Profeſſores. Matheſin docet P. Caſparus Knittel libris editis Orbi notus. Quis omnes enumeret? Rhetores, Poëtas, Hiſtoricos, Græcos prætereo, cum uno memorato, alii decem occurrant. Jam ad Græcum illud quod tu vocaſti ſtratagema, (*b*) quod ego nec Patri meo, nec matri,

(*b*) In margine Epiſtolæ hæc verba appoſuit Balbinus: *Hoc meum inventum eſt, quod quatuor exceptis nulli communicavi.*

tri, ut eſt de Samſone, indicavi, ſed nunc vobis Arnoldo & Königio aperio. Favete linguis! Ante omnia ſcito, in hoc negotio plus eſſe jactantiæ quam ſcientiæ, luteam rem eſſe & plenam inanitatis: nonne legiſtis in Muſurgia Kircheri noſtri, inveniri poſſe rationem, qua is, qui nunquam Muſicen attigit, Symphonias concinnet, & modulos Muſicos conſtruere poſſit? Id fit per artificioſam exſcriptionem tabularum, quas ibi adduxit Kircherus; ego vero in inventione mea tabulis non egeo, ſed libris duobus tantummodo: Faciamus ante omnia codicem aliquem reperiri, qui omnes Græcas voces & vocabula ad verbum in ſuo caſu, genere, temporibus, numeris &c. Latine reddiderit. Tum alterum codicem habeamus, cujus adminiculo omnes eas voces Græce & Latine ſibi correſpondentes reperire poſſis. Primus ille liber rerum & verborum & omnium orationis partium (Grammatice loquor,) hic inquam liber aut libri potius, ſunt Regia Biblia quæ vocamus a Benedicto Aria Montano elaborata; is ex Hebræo Græca, ex Græco omnia vocabula Latine reddidit ad verbum ut dicere ſolemus, eodem numero, caſu, modo, tempore (imo etiam

etiam aliorum Theologorum & verſionum libri exſtant, qui idem præſtiterunt, Hebræa aut Græca ad verbum in Latina vertentes) habentur autem Biblia regia & verſiones ejusmodi paſſim etiam in omnibus Bibliothecis. Alter codex eſſe debet ad manum, quem dicunt Concordantiam Bibliorum; in eo libro quæro nomen vel verbum Latinum, quod Græce volo reddere, & invento eo Regia Biblia conſulo, ibique Græcum illud ſubjectum voci Latinæ invenio, quod deſcribo; idem facio in ſecunda, tertia & quarta voce &c. nulla prope vox eſt, quæ in Sacris Bibliis non reperiatur; quod ſi non reperiatur, eſſet ejus Synonymum quærendum, & deſcribendum atque ita progrediendum: quod ſi quis vel mediocriter Græcæ linguæ peritus ſit, mire adjuvabitur: poteritque non ſemel, ſed decies eoque amplius, eandem conſtructionem Græce reddere ex Latino. Fateor impropria quædam verba futura, regulas de accentibus & encliticis in periculum adduci &c. Ridebitis me Viri Clariſſimi, dentibus albis, ſed quid volumus? aliquid etiam dandum eſt inter ſeria voluptati, quæ ex inventionis rariſſimæ jactatione percipitur. At tu, Clariſſime

riſſime Königi, eas ineptias contemne! & quæ tibi ex penu divino memoriæ tuæ affluunt, deprome; ſucco ſcilicet tuo, non alieno vivis; ea tibi domi naſcuntur, quæ alii apud alios emendicant; tu ſufficis tibi. Jam, ni fallor, ad omnes Epiſtolæ tuæ partes reſpondi, atque etiam cum ita jufferis, ineptivi. Divinitas te, Vir optime, incolumem quam diutiſſime conſervet bono ſtudiorum ad facem bonis litteris præferendam! Ego vero nihil apud me reliquum eſſe volo, quod amicitiæ tuæ conſecrare & donare recuſem. Scis illam ex voce Caroli M. Mindenſis urbis appellationem & originem (*Myn, dyn*, meum, tuum,) hanc nos in poſterum amicitiæ communis urbem incolemus; admittemus tamen plures eruditos in civitatem noſtram, & præcipue Arnoldum tuum, doctiſſimum Sturmium, diſertiſſimum Græviuм & omnes Eruditionis ſine zelo cultores.

Vale eruditiſſime & Clariſſime Domine!

Pragæ, ult. Mart. 1683.

Tuus Scripſi
BOHUSLAUS BALBINUS, S. J.

3. AD

3.

AD EUNDEM KOENIGIUM.

Vir Nobiliſſime, Ampliſſime, atque Excellentiſſime, Domine Præceptor ac Patrone æternum memorande!

TAndem aliquando faventibus Diis lætisque auſpiciis portus me Amſtelodamenſis excepit, poſtquam varias Germaniæ ſuperioris urbes & Academias perluſtravi. Sed & vetus mea in te obſervantia, Tuusque, quo me proſequeris, amor, requirunt, ut peracti hactenus itineris mei rationem tibi reddam, quidque hic illic obſervaverim, prolixius ſignificem. Lipſia relicta Dresdam veni, ibidemque præter inſanientium aulicorum vanitates nihil memoratu dignum obſervare potui; Spenerum tamen ſemel iterumque adii, cujus quidem viri pietatem cum eruditione junctam laudo, id vero non probo, quod de litteratis univerſaque litteratura, tanquam vano & inani ſtudio, haud bene ſentiat. Has ob rationes ex hac barbarie iter meum Wittebergam maturavi, ibidemque a Clariſſimo

mo Schurzfleiſchio humaniſſime exceptus ſum, qui me eruditiſſimis ſuis ſermonibus fere per octiduum ſuſtinuit non ſolum, ſed & Bibliothecam ſuam rariſſimam certe & locupletiſſimam perluſtrandam mihi permiſit, in qua præter ingentem Græcorum auctorum numerum multos etiam libros inveni, manu doctorum virorum ad marginem illuſtratos, quos inter eminet Aratus, Joſephi Scaligeri manu illuſtratus & correctus, ex quo libro aliquot rariores obſervationes furtim excerpſi, & inter κειμήλια mea repoſui. Præterea etiam B. Stolbergii bibliothecam perluſtrandam mihi permiſit Clariſſimus Daſſovius, cui vidua Stolbergii nupſit. Deprehendi & in illa maximum Græcorum Scriptorum numerum; vidi etiam inibi Scapulæ Lexicon, ipſius B. Stolbergii manu innumeris locis locupletatum; modo deſideratur aliquis, qui ultimam quaſi manum operi imponat, & ita opus in ordinem redigat, ut editioni aptum reddatur. In Bibliotheca Academica Wittebergenſi præter tres codices Manuſcriptos Lycophronis, ſatis antiquos, nihil memoratu dignum inveni. Witteberga Magdeburgum & inde Helmſtadium curſum direxi; ubi ſingularem

plane

plane Meibomii erga me benevolentiam expertus ſum, qui per octiduum etiam ſecum me retinuit; & intra hoc tempus tum Bibliothecam ſuam, tum etiam rariſſimum ſuum rei nummariæ theſaurum mihi aperuit, ex cujus viri diſcurſibus multa didici ad penitiorem rei nummariæ notitiam ſpectantia, quæ antea ignoravi. Sed & Calixti & Heigelii itemque Mejeri amicitia non parum mihi profuit. In bibliotheca publica inter alia vidi Manuſcriptos codices Livii, Virgilii, Ovidii & Perſii, qui tamen omnes non adeo antiqui ſunt; melior tamen eſt Codex MS. qui aliquot Chryſoſtomi Homilias Græcas continet; dum enim literis grandioribus ſine ulla vocum & periodorum diſtributione & absque ullis accentibus & Spiritibus exaratus eſt hic liber, ſatis credo antiquitatem ſuam probat. Relicta quoque hac Academia Brunſwigam, inde Guelferbytum veni, ubi celeberrimam illam bibliothecam, quantum quidem unius diei ſpatio fieri potuit, perluſtravi. MStos Codices, quos ibi deprehendi, hos annotavi. Prudentii Membranaceum, ſcriptum anno 1442. Svetonii & Ruffi chartaceum. Quintiliani antiquum membranaceum, duos Virgilii, quorum

alter

alter anno 1497. ſcriptus eſt, alter vero antiquior videtur. Lactantii Membranaceum MS. Philippi Melanchthonis in Epiſtolam ad Corinthios. Syneſii de interpretatione ſomniorum elegantiſſimum latine verſum a Marſilio Ficino & Corvino Hungariæ Regi oblatum, membran. Luciani ſermonum & dialogorum membr. Genealogia Turcica a Chriſto ad Oſmannum S. Arabice membr. Quatuor Evangeliſtæ Græc. membr. Gregorii Nazianzeni ſermones membr. Xenophontis Idea Ageſilai membr. Ἐρωτήματα Βραχέα τῆ Χρυσολωρᾶ membr. elegantiſſima Scholia Anonymi in Terentium, de quibus Conringius judicat, non eſſe contemnenda, quamvis ætate inferiora ſint Donati ſcholiis membr. Marſilii Ficini epiſtolæ, membr. Corvino oblatæ. Xenophontis Græc. membr. Quatuor Evangeliſtæ Syriace a Kirchero donatus codex ante annos 743. ſcriptus membr. Saluſtii membr. Hieron. Epiſtolæ, membr. Boccacius de Caſibus illuſtrium virorum cum elegantiſſimis Picturis ſcript. A. 1409. æſtimatum hoc eſt MS. trecentis Imperialibus. Juſtini membranaceus Codex, de quo Conringius judicat: *hoc*, inquit, *Juſtini exemplum magni merito faciendum eſt*, con-

tinet enim Epitomen quoque Operis & Præfationem Juſtini, quæ raro ſolent reperiri. Nemo elegantius Bongarſio & Freinshemio Juſtinum emendavit, hoc noſtrum tamen videtur loca nonnulla intacta aliis corrigere poſſe. Hamburgum delatus inter alia vidi etiam Biblioth. publicam in æde majori vulgo *auf dem Dom*, ubi MSta aſſervantur ſequentia: duo MSta Juvenalis membr. duo Virgilii membr. Gloſſæ ineditæ ad Lucanum membr. ad Ovidii Triſtia Gloſſæ membr. Ovidii faſtorum libri membr. duo Ovidii metamorphoſeos membr. Commentarii in Priſcianum, Terentium & Prudentii Pſychomachiam membr. quatuor Lucani membr. Gualteri Alexandreis, cujus initium:

Geſta Ducis Macedum totum digeſta per orbem &c. membr. Scholia ad Ovidii Triſtia, membr. Manuale Auguſtini membr. Ibi quoque celeberrimi Ezardi amicitiam mihi conciliavi. Hamburgo quoque relicto Bremam perrexi, inde Emdam, Emda Groningam veni, quæ Academia hodie fere nulla eſt, nihilque relatu dignum ibi obſervavi. Franequerana vero Academia & docentium dexteritate & diſcentium numerō maxime floret. Satis laudare nequeo ſingularem plane benevolentiam

lentiam & humanitatem, quam ibidem mihi exhibuit Nicolaus Blancardus Gr. Linguæ & Hiſtor. Prof. quicquid habuit rari in ſua Bibliotheca, hoc mihi liberaliſſime oſtendit. Multos ibi vidi libros manu Scaligeri, Heinſii, Salmaſii, Caſauboni, & Oiſelii notatos. Nunc ſub prelo eſt ejus Thomas Magiſter, quem cum undecim MStis contulit & notis illuſtravit. In iterata quoque Flori editione nunc operæ ſudant. Poſthac expectandus erit ab eo integer Thucydides, in quo opere octodecim annos conſumſit, jam autem abſolutus & editioni deſtinatus eſt. Donavit mihi abeunti Panegyricum ſuum pro Jubilæo Academiæ Franequeranæ dictum, lectu certe digniſſimum. Nec minorem mihi benevolentiam exhibuit Jacobus Perizonius in eadem Academia Eloquent. & Hiſtor. Profeſſ. qui edidit Animadverſiones Hiſtoricas, nunc vero prodeunt ejus Diſſertationes de Prætorio contra Ulricum Huberum, ejusdem Academiæ Juriſconſultum celeberrimum. Prodibit quoque brevi ſingulare ejus opus de Monarchia Aſſyriorum, cujus operis rationem prolixe mihi narravit, inaudita hactenus fere omnia, ut mihi vero videtur, certiſſima omnia, in eo continentur

opere. Veni quoque in intimiorem amicitiam Jacobi Rhenferdii Ebrææ Ling. Prof. qui brevi librum de præfectis & ministris Synagogæ editurus est. Habes hic, Vir excellentissime, brevem delineationem eorum, quæ hactenus egi. Nunc aliquandiu Amstelodami commorabor & quid heic loci Musæ agant, videbo. Post Ultrajectum & Lugdunum pergam. Aveo scire, quid apud vos rerum agatur. Doleo eheu! fatum B. Sauberti vestri, quem diem obiisse, Helmstadii audivi. Paria narrata mihi sunt de Sagittario Jenensium. Magnos certe in ambobus Patronos amisi. Deus te mihi diu salvum & incolumem servet, Vir Excellentissime, ut habeant in patria mea Musæ meæ, quo se solentur, & a quo vitam haurire queant. Vale!

Amplissimæ Tuæ Excellentiæ

devotus Cliens

Amstelod. d. 8. Julii,
1688.

ANDREAS CHRISTIANUS
ESCHENBACH.

4. Fœ-

4.

Fœminæ Clariſſimæ

HELENÆ SIBYLLÆ WAGENSEILIÆ

S. P. D.

Theodor. Janſon. ab Almeloveen.

VAriis per totum ſemeſtre & quod excurrit, jactatus morbis, illam quam orſum me ſcripſeram, non potui pertexere telam, h. e. abſolvere tibi deſtinatum Fœminarum eruditarum a me undique corraſas epiſtolas verſiculosque ineditos complectens opuſculum; in quod a te, Sibylla elegantiſſima, breve quidem, ſed ingenioſum ac molle, ita me Dii ament, confictum quum acciperem carmen, exultavi præ lætitia, quod viderem plus te mihi conceſſiſſe ultro, quam ſæpiuſcule rogaram clariſſimum tuum maritum Dominum Mollerum, amicorum meorum nulli ſecundum: vellet nimirum mecum communicare ea Epigrammata, quæ vel animo ſerio vel jocoſo pepigiſſes aliquando haud infeliciter, uti ex uno aut altero exemplo, quid videre olim mihi contigit, affirmare poſ-

sum; atque hoc, ut verum fatear, eo scopo, ut edendis subjicerem, nomenque adderem ac honorem non parvum. Verum tua in me excellens humanitas & benevolentia eorum loco transmisit gratulatorium, quod gratius non posses, Carmen: quod cum inter alias tibi ea Miscellanea inscribere constitui, iis an audeam præmittere hæreo dubius, in hoc morem gesturus consiliis amicorum, quamquam longe malim id publico exhibere, quam intra privatos parietes servare, & tamen tuum ob hoc omittere nomen non putem consultum. Sed amici & dies nisi potius tu ipsa me, quid fieri velis, epistolio docebis. Interea pro insumpto labore, collatoque in me honore ingentes tibi ago gratias, acturus & semper. In recuperatam valetudinem meam quos lepidissimos politissimi ingenii Elisa Kolartii, Poëtria Harlemensis, hisce diebus mihi misit versiculos non potui non tecum communicare, ut exinde etiam tibi constet, me Musas viventes æque ac mortuas colere, imo in oculis ferre. Utinam mihi copia fieret omnium poëmatum, quæ & tu, HELENA eruditissima, & illa, condidistis egregia, profecto quovis ære, quovis labore vellem mihi

mihi ea comparare. Mox ac impreſſa fuerint promiſſa illa Carmina atque epiſtolæ, curabo ad Te, Patronam digniſſimam, quam maturrime deferantur. Vale, Helena Clariſſima, & me, quem limatiſſimis dignata es verſiculis, aliis, quæſo, in poſterum beato. Ego nunquam deſinam Mollerianum Wagenſeilianumque nomen celeberrimum meritis laudibus in cœlum pro virili evehere.

Dabam Goudæ in Batavis.
Anno 1696.

Ad Clarissimum Virum
THEODORVM JANSONIVM ab ALMELOVEEN.

De recuperata ejus sanitate
Ode gratulatoria.

NUnc juvat lætis resonare chordis
Vota dum solvit, vitulisque cæsis
ALMELOVEENVS pia thura fundit
Omnipotenti.
Ille, quem circum tenebrosa nuper
Mortis errabat facies, triumphis
Læta speratis, rabido solutus
dente resurgit.
Surgit ut Phœbus vitreis ab undis
Mane, post noctem nebulis opertam
Pulchrior, mœstum meliore cœlum
luce serenans.
Nunc piæ matris prope funeratum
Filium flentis fugiunt dolores:
Explicant frontem, redeunte amico
sospite, amici;
Certa spes, salvo medico, salutis
Fulget ægrotis: Recipit sodalem
Plausibus tantis operosa doctæ
Turba Minervæ.

Her-

Herculem quantis comites regreſſum
Ditis a furvis recepere regnis
Sive Lernæi capitum feracis
cuſpide monſtri.
Gaude Gaudanum decus, atque noſtri
Seculi Sydus, tibi quod precamur,
Adſit annorum ſeries, ſecunda
ſorte beata.
Dives, ut quondam, ingenium redundet
Priſca quod longa monumenta ſolvit
Nocte; clarorumque adimit virorum
Nomine letho.

ELISA KOLARTIA.

IX.

ELECTA EPISTOLICA. (a)

1. DUumviri noſtri, quorum mentionem injicis *(Carpzovius & Scherzerus)* reconciliati, continuant reciprocam inter ſe benevolentiam, magno quidem meo gaudio, nec habeo cur de perpetuitate dubitem. Utinam idem fieret in vicinia noſtra. *Alberti.*

2. Peto ut R. & Doctiſſimum Virum Dominum Danielem Caſtrenſium ex Inſula Pathmo, ſeu Palmoſa Hieromonachum Græcum & Monaſterii τῶν Ἰβέρων, ceu vocat Oeconomum, litteris teſtimonialibus a Patriarcha Conſtantinopolitano nec non Galliarum ac magnæ Britanniæ

(a) Frequentiſſimum cum Viris Celeberrimis aluit olim commercium literarium B. Theophilus Spizelius, magnum Auguſtæ ſuæ Decus. Plurimarum, ad eum ſcriptarum, epiſtolarum, quarum in Acceſſionibus ad Almelovenii Bibliothecam promiſſam & latentem p. 113. ſqq. meminit Rod. Mart. Meelführerus, autographa jam poſſidet Maxime Rever. Dominus RUPERTUS, Oraculorum divinorum in Eccleſia Auguſtana Interpres facundiſſimus, pietate & eruditione conſpicuus. Ex iis notabiliora in ſuos excerpere uſus, dum in patria ſua adhuc verſaretur, cœpit Optimus meus BRUKERUS, cui multum jam debeo, plusque debebo in poſterum. Huic igitur Viro Eruditiſſimo hæc electa epiſtolica accepta ferenda ſunt.

niæ Regum legatis in aula Ottomannica instructissimum benevole ac benigne tum in curia tum in ecclesia vestra excipiatis. - - Haud ingratus is erit, scio, ob varia antiquissimorum PP. manuscripta, queis monasteria illorum scatent. Quid ex illis in vestra superet Bibliotheca coram indicabis facile. E re profecto fuit Bibliotheca tua εὐκαιρῶς tunc mihi transmissa, ut Sereniſſimi Archiducis Florentini, qui urbem & Bibliothecam nostram inviserat, Secretarium Dominum Apollonium Bassetti edocerem de Manuscriptis ex ipsorum thesauro in vulgum emissis, ceu impressos etiam Ernestius ille Danus in Medicæa sua jam dudum vulgarat. Denique quod Balthasar Cordierius S. J. in Catalogo Manuscriptorum Bibliothecæ Scorialensis, quem Cyrilli homiliis in Jeremiam præfixit, in Hispania ipse egerit, probe nosti. *Christ. Arnoldus.*

3. Judicium ut tibi communicem meum de continuatione Bibliothecæ universalis rogas? dicam sane; nec comitatis certamen, quod te lacessente ingredior, ultro deseram. Res immensi laboris est, quæ quidem a nobis in Germania cumprimis confici nequit. Desunt enim bibliothecæ, desunt Catalogi exte-

exterorum, nescimus Codices Manuscriptos, quorum vel sola lemmata ab invidis supprimuntur. Præterea Judæorum, Syrorum, Arabum, Persarum cimelia, manu exarata, quis novit? Operam ludimus tanquam mox perdituri. De cætero vetus illud haud ignoras, cui bono? *C. Arnoldus.*

4. Hornii Historia naturalis & civilis opus imberbe. *idem.*

5. L. Abbadie (deceptor ille Gallicanus) nuper cum Anna Maria Schurmannia & aliis (numerabantur triginta circiter) clam se subduxit, & multum æris alieni, ad pedes nempe apostolorum depositi, corrasum abstulit secum. *Idem.*

6. Fuit Hackspanius brevioris staturæ, facies rosas æmulata, oculi subridentes, frons augusta quidem, sed aperta, capilli in vertice divisi, & post aures reflexi, barba mediocris, subruffa, & in acumen desinens. Corpore præditus erat agili, & per agros ac latifundia fere quovis mane alacriter discurrente: Vir sane jocosus ac suavis, nec rigore carens Academico; disciplinam enim cum sceptra teneret Academiæ, custodivit diligentissime, licet Ilia Codro rumperentur. In docendo non

non minus perſpicuus erat, (teſtem me habes diſcipulum illius annorum quinque) quam fidelis - - - Plura inedita adhuc ipſe poſſideo: Loca ſcilicet aliquot Theologica, in diverſis Collegiis, ceu vocant, privatis a me calamo excepta, juxta ſententias Rabbinorum imprimis & Targumiſtarum - - Loci ejus Theologici ſtatim poſt mortem publico duorum ſtudioſorum, quorum nec nomina nos latent, furto ſubtracta ſunt. Theologia Rabbinica typis quidem cœpta exſcribi, haud tamen abſoluta fuit. *Idem.*

7. Ipſe Sereniſſimus Princeps Rudolphus, Dux ac Dominus Brunſvicenſis ſententiam hanc, annum expugnatæ Brunopoleos exhibentem obſervavit, quoad ſenſum verborum (ut me docuit Acad. Jul. Profeſſor) ex I. Maccab. XV. 33. 34. VenDICata eſt a nobIs, Vrbs non aLIena, ſeD patrIbVS noſtrIs & nobIs Detenta. *Idem.*

8. Prædixiſſe memini Hackſpanium: Futuros eſſe vel tandem, qui textum Ebraicum prorſus ſint reformaturi. Id ipſum poſtea tentare auſus eſt Iſaacus Voſſius in ſuo de LXX. Interpretibus libro. Quod olim vel ante eum Sgambatus, qui teſte L. Allatio in apibus Urbanis emendare textum

tum Ebraicum sustinuit, & ea de re cum Pont. Max. contulit. *Idem.*

9. Sæpius quoque audivi dicentem: Multas Scholasticorum miras distinctiones ex ignorantia linguæ Ebrææ fuisse ortas, quæ prorsus concidunt, si textus origines penitius intueamur. *Idem.*

10. Divino favore in re tam ardua atque proprii ingenii summo opus est conamine. Secus ac illis placet, quibus inverecundum non est, aliena scripta nunc exscribere, nunc mutilare, & sic gratiam aliis debitam ad se rapere. Quo fit ut publicæ Musarum sedes inutili scriptorum pondere onerentur, quod quidem ad exenteranda marsupia accommodatius censueris, quam pectora solida eruditione imbuenda. Sufficit veteribus illis nova appensa ansa, & scripturientis vulgi judicio recoctis sæpius scriptis novus titulus, novaque methodus. *Thomas Bangius.*

11. Quaresmii dilucidationem Palæstinæ non solum non vidi, sed & ne nomine quidem apud nos (Jenenses) est nota, nisi quod illam Bosius citat in introductione generali in notitiam Rerumpublicarum orbis universi tractatu præclaro noviss imeque edito. Bibliotheca tamen ejus non

non habet hunc librum. *Matth. Frid. Beckius.* N.N. Homo pius & studiosissimus &c. &c. sed a scholasticorum subtilium magis quam utilium lectione, quæ ei a D. Musæo svadebatur, præpeditus. *Idem.*

12. Codicem Manuscriptum Erfurtensem, quem in Musæo Frischmuthiano oculis usurpavisti Tuis, evolvi, dumque diversam lectionem accentuum cum laudato Domino Frischmuthio & converso Judæo Zarvossio, perscrutor, ecce ingerit sese oculis nostris Targum in libros Paralipomenων, de quo nemo nostrum aliquid inaudivit aut legit, utrum tu vel Velschius nostras de eo aliquid resciveritis, proxima quæso occasione me edoceas. *Idem.*

13. Quod Schefferi Sveciam litteratam concernit, fatis præventus B. autor scriptis aliis non incelebris, ultimam eidem manum imponere non potuit, ut sic in abortum potius degenerarit. *Nicol. Bergius.*

14. E Reformatis Heideggerus Tigurinus nuper Anatomiam instituens Concilii Tridentini præter Chemnitiana pauca fere habet de suis, ipso etiam in præfatione (quantum memini) non diffitente. *Mich. Bohn.*

15. Do-

15. Dominus Lounojus (in scriptis notus) singulis hebdomadibus, quantum audio, conferentias, ut vocat, instituit publicas, ex quibus haud parum utilitatis mihi promitto. *Idem.*

16. In Schola Sorbonica aurum colligendum est ex scoriis, modo non scoriæ Scholasticæ, tricæque & apinæ aurum omne absorbeant in Sorbona. *Idem.*

17. Requiro inde a multo tempore *Fabiani Justiniani Indicem universalem Alphabeticum, in folio, a. 1612. Romæ, &*, ni fallor, *Mediolani* quoque editum. Eum si impetrare te autore ac proxeneta liceret, majorem in modum hoc nomine tibi me recente beneficio plurimum esses devincturus. Egoque illum quantocunque pretio redimere paratus sum. Vidi pridem mecumque habui diu, commodato olim sumtum. Est multæ bonæ frugis plenissimus liber, atque per etiam rarus. Scripsit idem autor libellum in 8. *de S. S. Scripturæ lectione usu & interpretibus*, quem proclivius est aliunde comparare, *B. Boineburg.*

18. Cæterum Italia haud ita pridem subministravit Epitomen Annalium Raynaldi

naldi (vid. præf.) non sine maxima tamen indignatione Nobb. Ord. Bav. Cancellarius (cum nuper ad me invisisset) in opere isto Ludov. IV. seu Bavari ex Imperatorum serie notavit exclusionem, tulitque ægerrime, quod Raynaldus nulla subnixus prorsus autoritate asserere non dubitaverit, a Carolo IV. Imp. leges Ludovici gestaque omnia rescissa, ac propterea quod hæreseos & schismatis crimine notatus esset, plane irrita fuisse pronuntiata; quin imo apprime mirabatur, summam Raynaldi impudentiam, quod Bzovii (idem plane de Ludov. Bavaro statuentis) periculo non cautior sit effectus, cum satis constet, illum maxime Elect. Bav. flagitante Romæ ad Palinodiam adactum, & ipsisso quodam volumine a J. G. Herwarto injuriarum postulatum fuisse, *qui scilicet* (sic in fronte operis hujus legitur) *eundem D. memoriæ Imp. contra jus fasque* &c. &c. ut proinde timendum sit Raynaldo idem plane fatum eandemque cum Bzovio subeundam aleam. *Spizel. ad Boineburg.*

19. Dicam & ingenue ac pace Italorum nec studio adulandi. Nunc solidæ literæ ultra montes degunt, ubique servant priscum nitorem. *Jo. Bornus. Veronæ.*

20. *In* Luthero *finde ich einen Göttlichen* Character *und Sendung, so in J. Arnd. Frid. Brekling.*

21. D. Morhofius Prof. Juris *zu Kiel* vir, cui DEUS interiora velaminis *geoffenbahret hat, darff noch in seinem* Polyhistor *auftretten, und* Jac. Böhm *mit mir vertheydigen. Idem.*

22. Vossius per me licet ut retineat suam sententiam, me non habebit ὁμοψηφον, & hæc ejus sententia magna ex parte innititur principiis Capellianæ Criticæ. *J. Buxtorf.*

23. Quod Abrahamus ille Ecchellensis mavult de Codicum Ebraicorum integritate Capelli, quam nostrum sequi judicium, miror, nec indignor; antea scivi, plerosque Pontificios ambabus manibus illam Criticam amplexuros, & ea in rem suam usuros. Ecchellensis ille est homo futilis, nullius solidæ eruditionis in propria lingua, ne dum Hebraica, Thraso glorioſus, vanus, adeoque improbus, uti eum depingunt editis scriptis Valerianus de Flavigny Doctor Sorbonicus, & Gabriel Sionita. Cum talibus litem inire, est cum muliere furiosa & impudica litigare. *Idem.*

24. Ego plus ſatis negotii reperio in ſolis libris Hebraicis, intra quorum fines ſubſiſto, vel ſaltem reliquarum linguarum Orientalium ſtudium, extra ſacras litteras extendere operoſius nec potui nec volui. *Idem.*

25. Quid de conſenſu eccleſiarum Orientalium in dogmaticis ſtatuendum ſit, ego non habeo dicere, qui pauciſſimos Chriſtianorum Orientalium libros vidi: quæ vidi, in illis deprehendi in nonnullis conſenſum cum noſtris eccleſiis, in aliis diſſenſum, & fermentum Pontificium redolentia. Neſcio etiam, cujus antiquitatis vel fidei ſint ſinguli. Animadverto enim ex verſionibus Biblicorum librorum, in quibusdam libris biblicis illos plerumque cum LXX. Interpretibus ſæpius quam cum textu Hebræo convenire. Non dubito ſi nimium de illorum conſenſu velimus gloriari, quin Ecchellenſis, & ejus ſimiles multum ſint nobis facturi negotii. Quantum illis tribuendum ſit fidei, etiam inde mihi ſuſpectum, quod a fide dignis acceperim, & qui illas regiones ex parte peragrarunt, incredibilis regnet ignorantia in rebus fidei. Fieri enim poteſt, ut Pontificii multum in illis regionibus invexerint ſuperſtitionis. Sed

hæc illis relinquo, qui & linguarum illarum & rerum Orientalium sunt peritiores. D. Hottingerus hic regnat, & sua tum peritia, tum diligentia, & indefatigabili φιλοπονια multum præstare posset. *Idem.*

26. Illud deplorandum, in publicum non prodiisse Bohlii Concordantias Bibliorum Hebraicorum, ubi particulas solum miro ingenii acumine collegit, quæ in Buxtorfianis omissæ sunt. Magnæ molis volumen. Certe jam nemini constat, ubi Manuscriptum lateat. *J. Bened. Carpzovius.*

27. Iniisse rursus amicitiam Scherzerum tecum cum gaudio cognovi, sed cave, cave canem. Nescio quid jam monstri alat. Nam prohibet magistris habere Collegia Hebraica ex hoc fundamento, quod ista Professio non ad Philosophiam pertineat, cum Facultas Philosophica concedere noluerit, ut ipse crearetur Licentiatus Theologiæ.

His ex unguibus cognosce hunc Leonem. *Id.* Plura in litteris sequentibus de hac litis materia.

28. Nudius tertius fasciculum etiam litterarium accepi, cum gratissimis libellis. Gaulmynum ipsa veritas (quæ rarior) commendat, Bangium mea exspectatio

&

& materia de Nephilinis, Schottanum novitas, & *Lecachtobh* elegantia. Hunc summe exosculor. Stilus facillimus est, nec mirum cum pro pueris conscriptus; res ipsa necessaria. Continet omnem doctrinam Judæorum, eorumque Theologiam, tanquam in compendio exhibet, non absimilis Lutheri Catechismo quoad scribendi modum. Abendanam non excultior solum linguæ Latinæ notitia, verum methodi longe facilioris inventio commendat: ille certe, quoscunque vellem, tractatus rabbinicos, pretio intercedente, civitate Latina donaret, imperiali videlicet pro folio impresso numerato. *Idem.*

29. Saubertianam Commentariorum Rabbinicorum versionem, quam miratus es, miratus sum & ego, magis tamen ipsius seu impudentiam dicam, seu malitiam, seu stultitiam, & ne quid magis dicam. Ut primum vidi cum stupore, ut facile conjicere potes, legi titulum satis speciosum, *Opus* vocat *Theologiæ, Philologiæ ac Philosophiæ studiosis apprime utile*, quod ipse solus affirmat: neminem adhuc idem dicentem aut scribentem audivi. - - Dicta Rabbinica,

quæ crepat, aut ex Buxtorfii florilegio desumta sunt, aut ex thesauro Hottingeri aut alibi compilata. *Idem.*

30. Quanta studiorum pestis sit, si adolescentes primis academicæ vitæ annis amore Philologiæ abripiantur, ipse magno meo cum malo sum expertus, nec velim alios idem suo experiri. *Idem.*

31. Germanico, quod edidit, scripto Steudnerum Cabbalam Judæorum utcunque exponente patet, virum esse in his litteris non proletarie versatum, qui si Latine illud scribere maluisset, plus gloriæ meruisset. *Idem.*

32. Egregia Edzardi apud nos est fama, sed præter inauguralem dissertationem quam Rostochii habuit exigui momenti, nihil unquam ab eo vidi. Sunt tamen plurimi, quo Buxtorfio non minorem velint, & versatissimum judicent in omni litteratura Talmudica Rabbinicaque. Sæpius eum mihi a Davide de Lara laudatum memini. *Idem.*

33. Beckii versionem ac notas in paraphrasin Chaldaicam prioris Paralipomenων probare nemo non eruditorum tenetur. *Idem.*

34. Scholæ hodie plus decrementi quam incrementi capiunt, omine pessimo,

mo, & certo redituræ iterum barbariei præſagio. Vetus eſt illud: Muſæ laudantur & algent; hodie & algent, & vix ac ne vix quidem laudantur. *Iſrael Clauderus.*

35. Baptiſtæ Mantuani opera edita habentur IV. Tomis Antwerpiæ, 1576. in 8. Sed titulus mentitur. Nec enim ibi ſunt edita, præter in fine Tomi I. III. & IV. dimidiam partem. Cætera prius fuerunt alibi (forte Coloniæ) excuſa: Poſt Francofurtenſes mutarunt titulos, ſcilicet primam & ultimam pagellas & tomum primum retinuerunt. Ex ſecundo fecerunt tertium, ex tertio ſecundum. Antwerpienſes autem multis additis, quæ nec olim in Aſcenſiana editione apparebant, ſed ni fallor Mantuæ poſt prodiere, ex primæ editionis 1. Tomo fecerunt ſecundum. Ex ſecundo fecerunt tertium, ex tertio primum. Et ſic una editio mutatis titulis ut dixi, ter prodiit. *Chriſt. Daumius.*

36. Bibliothecam univerſalem ſcio eſſe rem maximi arduique laboris multique temporis neque unius fere hominis. *Id.* Bernardi Geyſtenſis Palponiſtam olim a me editum meus Grævius cum membranis Trajectinis contulit, variasque ſubmi-

sit unde lacunas explere & multa emendare possum. *Idem.*

37. In Comenii obitum.

Orbis hic est pictus: nunquam pigmenta placebant,
Quid juvat in mundi degere vestibulo?
Janua Comeni, tibi jam patet aurea linguæ
Angelicæ: cœlum, dum licet, ingredere.

* * * * * *
* * *

Quam bona versura est! AMOS, nunc SOMA revertit
Ad terram: ad cœlum Spiritus unde venit.

* * * *
* * * * *

Vixit Comenius: non erro: Camenius: unum
Inde Camœnarum turba novena gemit.

J. Fabricius.

38. Fer-

38. Ferrarius is eſt, qui proluſiones & epiſtolas, duos quoque tractatus de re veſtiaria unumque de Lucernis Veterum & noviſſime Panegyricum ſcripſit, Regi Galliæ dicatum: Vir tanti ab Rege iſto æſtimatus, ut fere ſolus ac præter ordinem donum quingentorum Imperialium, aliis viris doctis jam ſubtractum, accipiat, imo a Sereniſſima hac Republica, (Veneta) in tanto pretio habitus, ut ei pro Eloquentiæ profeſſione, qua Patavii defungitur, annuatim ſolvat ſtipendium bis mille ducatorum Venetorum. Et ſane, ſi ſcripta ejus (quæ forte jam habes) legeris, fateberis mecum, dignum eſſe illum, qui in Prytaneo, hoc eſt, tam bene alatur. *Idem.*

39. Neque ego, mihi crede, ſatis mirari poſſum, tantam in celeberrima hac urbe (Veneta) eſſe penuriam librorum præſtantiorum, niſi oculatus, non credidiſſem. In Italica lingua extant ſane egregia ſcripta: Sed quod Latina attinet, illa aut ſunt Commentarii nugaces aut tricæ Scholaſticorum obſcuriorum aut verſiones Græcorum autorum. Alibi, libros veteres excutiens incidi in librum quendam (ſi quid judicii in me eſt) optimum, eumque mihi ſtatim emi. Titu-

lus hic est: *Synopsis veterum religiosorum rituum atque legum. Antonius Caracciolus, Cler. Reg. ex antiquitate eruit, notisque ad sui ordinis constitutiones comprehendit. Romæ, 1612. fol. Idem.*

40. Quæris qui agant Clerici nostri (Venetiis)? uno verbo: Nihil; otio indulgent, cuticulam curant, veneri dant operam, in theatris plus videas quam in Musæis, atque illorum, qui veræ eruditioni invigilant, vix sunt totidem, quot Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili. Hinc illa meliorum auctorum raritas sive illa (ut ficum ficum appellem) barbaries. *Idem.*

41. Helena Cornelia Piscopia, virgo Veneta ἐπταγλωττος esse perhibetur. Callens nimirum Hebraicam, Græcam Eruditam & Vulgarem, Latinam & Italicam, Gallicam & Hispanicam. Sane in omnibus hisce nonnunquam specimen aliquod edit, peritiaque canendi etiam excellit, uti ipse nuper magno cum stupore audivi in præsentia Principis Germani, qui Philippi Sulzbacensis, Marte Svecico clari, frater est. *Idem.*

42. Si

42. Si ſvavitatem illam oris (Ferrarii), ſenilem illam gravitatem, a ſuperbia alienam, illum denique actionis geſtuumque, in quibus orationis anima conſiſtit, leporem pariter videre atque audire poſſes, diceres profecto juxta mecum: *O perfectum Oratorem.*

Propter ingruentem in Italia barbariem aureus Ferrarius noſter ſæpius ingemiſcit: imo hisce diebus mihi dixit, lætari ſe, quoties inter auditores ſuos videat Germanos, hos enim ex iis aliquem percipere poſſe fructum, reliquos autem nempe Italos, ſæpe ne quidem intelligere ea, quæ propinantur. Idque tam verum eſt, quam quod veriſſimum. *Idem.*

43. Kircheri muſeum quidem perluſtravi, ſed colloquium ejus non adeo ambivi, quod non de aliis rebus quam novis, ſtatum magis quam rem litterariam attinentibus; diſcurrit. *Idem.*

44. Reiſeri Catalogus Manuſcriptorum Bibliothecæ Auguſtanæ in manus venit virorum Principum, Magni Etruriæ Ducis & Cardinalis Medicæi, ab iisque utroque probatus fuit pollice. *Idem.*

45. Tua quoque (*Spizelii*) ſcripta in Florentina Bibliotheca aſſervari, atque a Pa-

Patrono non minus quam Bibliothecario inter optima censeri, oculatus testis sum atque auritus. Mercurius ei *(Ferrario)* ut os apertum eloquentissimumque, ita crumenam dedit clausam. Præterea Italus est, aut magis Hispanus senex, qui omnes plus æquo ad rem sunt attenti. *Idem.*

46. In D. Niemanni locum successit Dominus L. Bajerus, Norimbergensis D. Musæi futurus gener, qui si DEUS studiis porro adspiraverit, ejus spartam summo cum applausu ornabit. Ebraicæ & Græcæ linguarum apprime gnarus, ita quoque Philosophiæ adyta penetravit, ut adversariis par esse possit, & eorum strophas solvere. *Frischmuth.*

47. Quæ de propaganda vera & sincera pietate consilia nonnulli eruditi & pio zelo flagrantes viri agitant, ejusmodi sunt, ut nemo veri nominis Christianus improbare queat. Dolui sane tot retro annis, eos, qui pro umbone populum aliquando docere debent, non modo in scholis de vera pietate haud ita multum percipere, sed etiam postmodum academica libertate tam turpiter abuti, ut sibi persuadeant, parum referre, quomodocunque vivant, quoad extra officium sint constituti. *Idem.*

X.

Oratio in laudem Bartholomæi Bertlini Eccleſiaſtæ Memmingenſis conſcripta Anno 1563. (a)

PRincipio gratias ago Deo æterno patri Domini noſtri JESU Chriſti, conditori & conſervatori rerum omnium, quod filium ſibi coæternum nobis miſit, & lucem Evangelii ſui tam clementer inter nos accendit, totoque pectore & ardentiſſ. votis oro, ne eam extingui ſinat, ſed immenſa miſericordia propter filium crucifixum & reſuſcitatum coetus Eccleſiaſticos, veram doctrinam ſonantes protegat, & nos Spiritu ſuo ſancto gubernet, ut ipſum non modo in hac vita ſed etiam in omni æternitate celebremus Amen.

No-

(a) Hanc orationem hactenus ineditam, inſerere placuit, quod memoriam Viri de Memminga mea optime meriti conſervet, ac quædam hiſtoriæ Eccleſiaſticæ patriæ capita illuſtret. Benevole eam mecum communicavit Vir Doctiſſimus mihique Amiciſſimus Jo. Jac. Laminitus, Miniſterii Candidatus digniſſimus. Cæterum de Bertlino conf. Mart. Cruſii Annales Suevic. ad an. 1551. & 1562. nec non Sleidanum, quamvis hujus locus jam non ſuccurrat.

Notum eſt vobis omnibus illud Græcorum Reverendi patres, fratresque in Domino chariſſimi; ὅπᾳ τις ἀλγεῖ, ἐκείσε χρὴ τὴν χεῖρ' ἔχει.

Idem mihi nunc in hoc noſtro triſtiſſimo caſu uſu venire ſolet. Quocunque enim me vertam, quicquid vel verbis vel facto inſtituam, imago integerrimi viri paſtoris noſtri D. Bartholomæi aſſidue mihi ob oculos verſatur, & ingenti ejus deſiderio non ſolum propter nos, qui patre privati ſumus, ſed etiam propter orbitatem Eccleſiæ noſtræ afficior. Proinde ſtatui in hunc locum non quidem panegyricam laudationem, ſed brevem totius vitæ ſtudiorum & virtutum ejus commemorationem adferre. Primum, ut meo ipſius dolori non nihil indulgeam. Deinde ut manes præſtantiſſimi viri debita laude proſequar. Æquiſſimum enim eſt eos, qui vel de Republica, vel Eccleſia bene meriti ſunt, digna celebratione ornare. Poſtremo volui & vobis Collegæ humaniſſimi hac quamvis involuta oratione gratificari. Sic enim natura comparati ſumus, ut quos vivos ſummopere amavimus, eosdem vita defunctos libenter celebremus & ipſi & ab aliis quoque & candide celebrari audiamus.

Quam-

Quamobrem plane mihi perſuadeo, me breviter de re grata dicentem benigne, & attente a vobis auditum iri. Recitabo autem bona fide, hiſtoriam integram, ſumptam partim ex ſcriptis, partim ex ſermonibus ipſius. Ordiar autem, ſicut uſitatum eſt, hanc meam narrationem à patria & parentibus. Natum ita- 1497.
que eum accepimus honeſtis parentibus Bartholomæo Bertlino & Magdalena Krafftin, municipibus Oppidi Faucenſis, quod quidam conjecturas ſequuti Abuſiacum nominant, & ad radices & in ipſo quaſi ingreſſu, & faucibus Alpium ſitum eſt. Atque hanc paſtoris noſtri patriam celebrem reddidit Clementiſſ. Imperator Maximilianus, qui cum ſæpenumero eò ventitare ſóleret, civesque omnes ſingulari benevolentia complecteretur, etiam patre D. Bartholomæi uſus eſt familiariſſime, eumque quia opificio Lanius erat, frequenter ad mactanda pro ſe & aulicis ſuis pecora adhibuit. Habet autem idem oppidum adjunctum Cœnobium & ſcholam, ad quam filius à parentibus miſſus prima latinæ linguæ rudimenta avide percepit. Inde ad noſtram ſcholam Memmingenſem venit, ubi pro ratione & conſuetudine illorum temporum victum

victum ostiatim emendicando in exercitio latinæ linguæ & Grammatices gnaviter perrexit. Ac possem vel hodie, si velis ædes commonstrare, in quibus nidulum suum habuit. Idem autem, quod in hac nostra urbe fecit, etiam postea Lindavii factitasse dicitur. Cum autem & in patria & alibi quoque in hisce puerilibus studiis Ἡλικιώτας suos facile superaret, & spes fieret parentibus fore, ut non citra fructum adolescens in bonis literis progrederetur, tenui admodum duorum florenorum videlicet Viatico instructus ab eis ad cele-
An. 1515. berrimam tum temporis Academiam Erdphordiensem missus est. Nec ibi more quorundam, qui tantum libertatem istis in locis captant, tempus rem precios[illegible]imam inutiliter collocando pravis sodalitiis, & comessationibus consumsit, sed laudabiles, ut tunc erant tempora, in literis progressus fecit, ut primum honoris in Academia gradum qui à lauri bacca denominationem habet, consequeretur. Cæterum hinc ingenii ipsius felicitas, & naturæ solertia colligenda est, cui in tantis tenebris & barbarie lucernula tamen aliqua purioris elegantiorisque literaturæ fulsit. Non solum autem ingenii promptitudine, sed etiam morum hone-

honeſtate præſtabat. Quod cum ii, qui præ cæteris docti habebantur animadverterent, amore ſingulari juvenem proſequi cœperunt. Refloreſcentibus enim aliquo modo bonis literis, Heobani Heſſi Poëtæ celeberrimi auditor fuit. Inſuper etiam Micyllo, ſicut ipſum aliquoties referentem audivimus, uſus eſt familiariter. Eſſent quidem jam plura de ſtudiis juventutis dicenda, ſed properat oratio ad altiora. Domum igitur ex Academia reverſus, pro more tum temporis uſitato ſacris eſt initiatus, & in patriâ, aliquandiu ſacra illa Pontificia procuravit. Deinceps verò conſenſu & ſuffragio ſuorum Collegarum ad populum docendum, in Eccleſia Waltenhofenſi emiſſus eſt. Eodem tempore doctrina Evangelii, cui pontificii jam diu caliginem obduxerant, Luthero authore, in lucem proferri, & purgari cœpit. Scribebat is libros optimos, quos hic novus paſtor præter moram reliquorum Sacrificulorum diligentiſſime evolvebat, ad trutinam Propheticorum & Apoſtolicorum ſcriptorum, tanquam ad Lydium ut dicitur, lapidem adhibebat, & pulchrè cum eis conſentire deprehendebat: nec non gregem ſibi commiſſum juxta hanc normam

in verâ fide & pietate inſtituebat. Quin, & in moribus multum à cæteris Baalitis degenerabat. Erant enim caſti, manſueti, placidi, quales ſunt in optimâ naturâ. Erat quidem illi animus maturè ſatis jugum pontificium abjicere, & ad nos transire: ſed aliud ex alio objiciebatur impedimentum. Nunc ſeditio ruſticorum interveniebat, nunc infœlix Euchariſticum certamen, pium inſtitutum remorabatur, nunc inſana Anabaptiſtarum colluvies ancipitem eum reddebat, nunc cognati proprii, ſui emolumenti gratiâ, obganniebant. Nihilominùs tamen, ut antè dixi, errores in Eccleſiâ ſuâ ſpargebat nullos: ſed veritatem Evangelii, quam ex fontibus Iſraël, & libris D. Lutheri, aliorúmque doctorum virorum hauſerat, conſtanter populo proponebat. Sed ut Pontificiorum examen, rectè docentibus & pie in Chriſto viventibus ſemper infeſtum eſt, eósque Vatiniano quodam odio proſequitur, qui illorum ſuperſtitiones non ſequuntur, & per omnia probant, cœpere nunc clam vellicare hominem, nonnunquàm palàm ipſius doctrinam, tanquàm erroneam, & hæreticam traducere, ita ut tandem res ad D. Chriſtophorum, Epiſcopum Auguſtanum, qui ex

Stadio-

Stadionum familiâ, originem ducebat, delata ſit, quaſi hæreſin in ipſius Epiſcopatu, paſtor Waltenhofenſis ſereret, & populum falſâ doctrina imbueret. Vocatur igitur, non ſemel ſed iterùm, atque iterùm, ad Epiſcopum. Ille nullius erroris vel hæreſeos ſibi conſcius, lubens ſe ſiſtit. Proponuntur ei accuſationes adverſariorum, qui ſperant ipſum capitis periculum incurſurum: ſed hi ſpe fruſtrantur, & ille ſententiam fert longe mitiorem. Cùm enim ſe intrepidè excuſaret, crimen hæreſeos à ſe derivaret, ſuámque doctrinam authoritate S. Scripturæ muniret: præſul ut erat homo literatus, & propemodùm dixerim, occultus JESU Chriſti diſcipulus, non minaciter cum eo agere, nec ſilentium mandare, ſed duntaxat, ut quæ ſciret vera, cautiùs populo proponeret ſuadere voluit. At diſplicebat his Harpyis Epiſcopi manſuetudo & clementia, quam cum in ejus perſona carpere non liceret, cœperunt hunc ſuum collegam, quem propter eruditam ſyncericatem amare debebant, magis odiſſe. Hoc enim plerique Pontificiorum cum Phariſæis commune habent, ut ſuæ gloriæ & lucri gratia non modo ipſi lucem Evangelicam clauſis oculis averſentur, ſed

etiam alios ſecum in tenebris detinere ſtudeant. Cum ergo bonus hic paſtor noſter ſua quotidie pericula augeri videret, nec liberum ipſi eſſet divinam veritatem in tanta ſuſurronum & proditorum copia palam profiteri, tandem poſthabitis omnibus obſtaculis de ſolo mutando, & Babilone relinquenda conſilium iniit, memor mandati cœleſtis: Exite de illa populus meus ne participes ſitis delictorum ejus. Apo. 18. Dum autem hujusmodi cogitationes in animo ſuo verſaret, quonam potiſſimum proficiſceretur, commodum non tamen ſine divina providentia Scholaſtica illi conditio in hac noſtra urbe offertur, ubi & adoleſcens nonnulla literarum fundamenta, ut ſupra commemoravi, jecerat. Hanc functionem quamvis ætati ſuæ minus commodam ambabus manibus amplexus eſt. Noluit enim temere in cathedram proſilire, ſed prius ritibus Eccleſiæ noſtræ aſvefieri, ut poſtea & ipſe in ea omnia juxta præceptum 1. Cor. 14. Apoſtolicum εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν perageret. Reliquit igitur ſolum patrium, & venit in locum peregrinum, reliquit propinquos, & conceſſit ad alienos, reli- Anno 1542. quit honores mundi, & Chriſti ſtigmata ſuſcepit, reliquit omnium rerum abun-

abundantiam, & paupertati ſeſe conſecravit, & ut breviter dicam, omnia quæ hic mundus admiratur & ſuſpicit, veræ religioni poſthabuit. An non putas ipſum verè cum divo Paulo gloriari & dicere potuiſſe: Omnia damnum eſſe arbi- Phil. 3.
tror propter excellentiam cognitionis Chriſti JESU Domini mei &c.

Cæterum hic Ludi magiſter non diu in ſchola detentus eſt, præſertim cum ætas ipſius & divinarum literarum cognitio ampliorem & minus moleſtam provinciam requireret. Proinde ab am- 1543.
pliſſimo Senatu noſtro Eccleſiæ Woringenſi, non ita procul hinc diſſitæ paſtor præficitur, cui doctrinæ ſanitate & honeſtate vitæ ita præluxit, ut omnibus piis ibidem eſſet acceptiſſimus. Armabat ſe tum temporis contra Status Impe- 1546.
rii Imperator ipſe, cui bellum inferenti illi reſiſtebant. Pendente autem in æquilibrio victoria, mittitur Eccleſiaſtes noſter ad aliam quandam in agro Eccleſiam inſtituendam, cujus Magiſtratus noſter Collationem, ut vocant, habet: Abbas autem quidam vicinus acerrimus Evangelii hoſtis, Politicam jurisdictionem obtinet. Adlubeſcit popello doctrina illis hactenus nunquam audita: Abbas vero

crudeli furore incenditur, & missis lictoribus suis Concionatorem Evangelicum
An 1547. comprehendit, vincit, ligat, & in carcerem squalidum includit, inclusum alit sordidissime usque ad diem quintum, quo precibus, ac intercessione Magistratus nostri, aliorumque piorum, certis quibusdam conditionibus liber dimittitur. Recensui jam aliquot certamina humanissimi Auditores, ex quibus pia constantia pastoris nostri colligenda est, sed nondum omnia audivistis. Plura enim adhuc, & longe atrociora propter nomen Christi pericula subiit. Nam vincit in bello pars adversa, & ut victoria natura insolens est, oboritur persecutio Christianorum sævis-
An. 1548. sima, quæ multorum cordium cogitationes detexit, ac manifestavit. Nonnulli enim officio docendi Evangelii relicto aliis artibus minus periculosis, magis vero quæstuosis studebant, quidam Protheo mutabiliores nonnihil doctrinam consuetam mitigabant, & ad Magnatum libidinem inflectebant, alii Christi jugum prorsus abjiciebant, & cum Pontificiis faciebant. Pauci Spiritu Dei confirmati in hac fœda ac misera veræ Ecclesiæ facie professionem Christianam libere fatebantur, & corruptelis aperto ore reclamabant.

mabant. Inter quos Reverendus paſtor noſter non fuit poſtremus. Etſi enim ob ſævitiam adverſariorum Eccleſiam ſuæ curæ commiſſam deſerere cogeretur: tamen munus prædicandi non abjecit, multo minus Eceboli mere confeſſionem mutavit & ad hoſtium caſtra tranſiit, ſed ex agro in urbem noſtram receptus An. 1549. frementibus interim adverſariis verbum veritatis toto triennio docuit con- An. 1550. ſtantiſſime & fideiiſſime, donec tandem furor adverſariorum eo progrederetur, ut piis ac ſalutaribus Doctoribus non modo ſilentium mandarent, ſed An. 1551. etiam urbibus dato jurejurando interdicerent expellerentque. Didicerant credo hoc artificium à Juliano Apoſtata, de quo Sozomenus hiſtoricus Eccleſiaſticus ſic ſcribit: Julianus clericos & Eccleſiarum præſules à Civitatibus ſubmovere feſtinabat, ſtudens, ut eorum abſentia paulatim Eccleſia, neque ſacrorum miniſtri nec qui docerent, vel qui miniſteriis participarentur, exiſterent, & per hoc longo tempore paterentur propriæ religionis oblivionem. Expulſio autem iſta hoc pacto fiebat. Comitia tum Imperii Auguſtæ Vindelicorum celebraban- An. 1551. tur, quo & paſtor noſter unà cum aliis vo-

catur, ut coram Imperatore doctrinæ ſuæ rationem reddat. Non poſſum mihi hic temperare, quin piiſſimam uxoris ejus vocem commemorem, qua maritum abiturientem dimittebat. Non enim ut illa Saturi Confeſſoris uxor, ut apud Victorem legitur, maritum à Confeſſione lachrimis mulieribus retrahebat, ſed potius ad eam animabat, & cohortabatur, dicens: Vale dilectiſſime Conjunx,& cave, ne propter me & parvulos noſtros liberos veritatis patrocinium deſeras. Hac fœminea multo autem magis divina conſolatione corroboratus Auguſtam abit, coram Imperatoris Conſiliariis ad præſcriptum diem ac horam ſe ſiſtit, quæritur ab eis de genere doctrinæ ipſius, & ſolicitatur, ut Reformationem animas Interimentem ſuo ſuffragio approbet, & in poſterum ſuam Eccleſiam juxta hanc normam erudiat. At ille Evangelium JESU Chriſti ſe hactenus docuiſſe nec poſſe ſe aliud doctrinæ genus diverſum, ab eo, ſalvâ conſcientiâ recipere reſpondet. Ob hanc piam & liberam Confeſſionem divino nomine invocato jurare cogitur, ſe neque urbem neque agrum noſtrum ampliùs ingreſſurum. Supplex autem petebat

Sabatho ante Bartholomæi 23. Auguſti.

bat concedi ſibi bidui, aut tridui ſpatium, quo res ſuas priùs domi diſponeret, quàm in exilium iret: præſertim quia uxorem haberet jam partui vicinam. Id, non modo, ſancto viro negabatur, ſed inſuper etiam convicium audiebat; quaſi prolem ex illicito & meretricio concubinatu genuiſſet: cùm tamen etiam in regno pontificio caſtiſſime vixerit, & à vitio ſcortationis fuerit alieniſſimus. Juris-jurandi ergò religionem veritus ab urbe & agro noſtro dehinc abſtinet. Qua in re, quæſo ipſius tolerantiam, conſtantiam multasque alias virtutes quæ hic ſimul concurrunt, perpendite. Vir jam grandævus in exilium ire jubetur, quod quam miſerum ſit, norunt ii, qui experimento cognoverunt, relinquit conjugem gravidam, abjicit curam ſobolis, rerum familiarium rationem nullam habet, integri anni ſpacio incertis ſedibus vagatur, ferens nunc imbrem, nunc ſolem, nunc frigus, nunc æſtum, & omnia alia incommoda, quæ viatoribus evenire ſolent. Has omnes difficultates divino auxilio adjutùs ſuperavit, & meditatione divini verbi lenivit, id quod vel hinc colligi poteſt, quia inter oberrandum Pſalmum Davidis 121. cujus initium

eſt, Levabo oculos meos in montem &c. dulciſſima explicatione illuſtravit, quam egomet unà cum multis aliis piis vidi, & ſummo animi deſiderio legi. Non dubito quin aſſiduè in animo ſuo volverit ſuaviſſimam promiſſionem Chriſti, quâ illis qui propter nomen ſuum uxores, filios, domûs relinquunt centupli reſtitutionem & vitæ æternæ hæreditatem pollicetur. Fuit & familiare ipſi dictum Cypriani conſolatione plenum: *Exul non eſt qui Chriſtum in mente habet, quia Domini eſt terra & plenitudo ejus.* Merito igitur ſi non in album martyrum eum retulerimus, at in confeſſorum numero propter tot pericula, locum non infimum tribuemus. Etſi vero in hac ſæviſſima tempeſtate humanitus portum nullum videre, neque finem calamitatum ullum ſperare potuit: An. 1552. tamen omnipotens pater, præter omnium hominum opinionem nubeculam, ut Athanaſius vocat, depulit, & aliquam ſerenitatem conceſſit. Nam poſtquam aliquandiu Auguſtæ in Xenodochio docuiſſet, vinculum juramenti ſolvitur, & ad nos in hanc urbem revertitur, à vere piis, ſummo cum gaudio & congratulatione excipitur, ad munus prædicandi redit. Chriſtum & ejus beneficia ob

ocu-

oculos nobis pingit, ad fraternam charitatem hortatur, & ut paucis rem abſolvam, id unum dies noctesque ſedulo ſatagit, ut cives regni cœlorum nos faciat. Quo quidem in curriculo illud vel præcipue commendandum mihi occurrit, quod piæ pacis & concordiæ fuit ſtudioſiſſimus, ad quam fovendam nos ſuos ſymmiſtas, ut meminiſtis, nunquam non hortatus eſt, & è contra veris gemitibus deploravit diſtractiones Eccleſiarum, quæ fiunt per eos, qui aut ingenii ſui oſtentandi cauſa, aut honorum & ambitionis ſtimulis exagitati, aut avaritiæ furiis impulſi movent certamina non neceſſaria, dogmata excogitant nova, ac mox quemvis non jurantem in verba magiſtris diris devovent, excommunicationis fulmine feriunt, pro cathedra damnant. Horum ille nihil ſimile, ſed controverſias ſumma animi manſuetudine conſopivit, ſedavit, diremit. Hujus igitur tanti tamque pacifici viri opera, & miniſterio Eccleſia noſtra placida quiete per aliquot annos uſa eſt. Vixit enim à ſui exilii tempore per decennium, donec tandem vitæ ipſius inſtaret terminus, cujus præſagium in animo ſuo eum habuiſſe vere affirmare poſſumus. Nam paulo

ante-

antequam in morbum letalem incidiſſet, Conciones aliquot publicas de præparatione ad mortem habuit, in quibus populum ſerio hortabatur, ut quicquid à Domino DEO immitteretur, fortiter ferat, nec jugum Chriſti, etiamſi ducat ad mortem excutiat. Hanc cygneam cantionem populo præcinens, etiam ſibi ipſi cecinit, ſeque ea ad mortem, quæ paulo poſt ſubſequuta eſt ita inſtruxit, ut magno animo illam adiret. Corripitur ergo ejusmodi morbo, unde nulla recuperandæ valetudinis ſpes ſupererat, de-
An. 1562. cumbit per octiduum, graviſſimos corporis cruciatus absque omni fremitu & indignatione fert, ſeipſum exercitio verbi DEI ſubinde conſolando. Sæpe enim filio, qui ipſi ægroto miniſtrabat, ſelectiora S. Scripturæ dicta recitanda proponebat, quibus ipſe piam enarrationem addebat. Nec vero excidiſſe vobis arbitror, quoties nos illis diebus ad invocationem invitaverit, cui ipſe ſuos gemitus, & vota pro Eccleſia, pro ſe ipſo, & pro orphanis ſuis ſemper miſcebat. Cum autem octava demum die, quæ erat Stephani protomartyris, naturam vi morbi ſuperatam ſentiret, & vox jam nunc ipſum deficeret, poſtulata charta vacillanti quam-

vis

vis dextra quaſi teſtamentum exarabat, cujus duo ſunt capita, primo enim orphanos ſuos nobis inprimis, deinde omnibus piis commendat, rogans, ut eos poſt obitum ſuum in vera religione & pietate curemus educari. Secundo ſui teſtamenti capite fidei ſuæ confeſſionem repetit, in eaquè ſe ad tribunal JESU Chriſti venturum adfirmat. Paucis poſt horis ſpiritu ſuo in manus cœleſtis patris commendato placide obdormit, annos natus 65. menſes duos cum totidem diebus. Dignum etiam memoria eſt, quod retulerunt nobis ii, qui morienti adſtiterunt. Teſtantur enim illum in extremo agone, & in ipſo vitæ exitu, dextram aliquo modo in altum ſublevaſſe. Quo geſtu procul dubio ſignificare voluit, ſe cum Divo Stephano videre gloriam DEI & JESUM ſtantem à dextris DEI, qui finem jam dolorum ſuorum ſit facturus, & ipſum ex hac miſera ac ærumnoſa peregrinatione in cœleſtem patriam ſuſcepturus. Proinde ſine dubio anima ipſius æterno jam fruitur gaudio. Juxta dictum Apocal. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Corpus vero poſtero die, quo Johannis Apoſtoli memoria celebratur, honorifice multo cum luctu & lachrymis totius Eccleſiæ, ſicuti

ſicuti ſcitis omnes, ſepulchro commiſſum eſt, ubi glorioſam Salvatoris apparitionem, & reſuſcitationem expectat, ut fiat σύμμορφον τῳ σώματι τῆς δόξης Ἰησῦ Χριστῦ, ſicut Paulus loquitur. Audiviſtis breviter Reverendi viri fratresque in Chriſto dilecti, curſum totius vitæ optimi viri Bartholomæi paſtoris noſtri vigilantiſſimi. Qui cum fruatur dulciſſimo conſpectu & conſuetudine DEI, Filii ejus Domini noſtri JESU Chriſti, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum adeoque omnium, qui à condito mundo ex hac vita diſceſſerunt, electorum, ipſi quidem gratulamur tam fœlicem migrationem, ſed noſtra cauſa dolemus. Nos enim magno ornamento privati ſumus. Verum cum divinæ voluntati reſiſtere nefas ſit, nos memores ejus teſtamenti orphanos commendatos nobis habeamus, & patris mores, pietatem, ſtudia, Vigilantiam, patientiam, inprimis vero amorem piæ concordiæ imitemur, quem cum ipſo inter nos hactenus multis annis ſua authoritate retinuerit, quæſo, ne inteſtinis rixis rumpamus, ſed inviolatum ad poſteros conſervemus. Quo officio, nullum vel illi emortuo gratius, vel Eccleſiæ utilius fecerimus.

Dixi.

XI.

XI.

DISSERTATIONIS DE LIBRIS RARIORIBVS CONTINVATIO.

IN ſecunda noſtræ opellæ parte p. 321. ſqq. extat diſſertatio de libris rarioribus variisque raritatis eorum cauſis: ſed tenue duntaxat ſpecimen nos ibi exhibituros eſſe profeſſi ſumus, ſenſim ſenſimque adaugendum; quo minus mirandum eſt, multa ab aliis ei adjici poſſe, ſicuti & nos haud pauca, ab aliis, qui idem argumentum tractarunt, omiſſa annotavimus. In Memorabilibus quoque Bibliothecæ Perilluſtris Domini RAYMVNDI DE KRAFFT cum rariores & præſtantiores editiones Biblicas (*a*), tum libros chartæ pergamenæ impreſſos (*b*), nec non opera ab artis typographicæ primordiis ad annum usque CIↃ IↃ. typis exſcripta (*c*), & alia rarius obvia (*d*), quæ in iſto theſauro adſervantur, enarravimus. Nunc

(*a*) Amœnit. lit. Tom. III. p. 24. ſqq.
(*b*) l. c. p. 119.
(*c*) p. 121. ſqq.
(*d*) p. 144. ſqq.

Nunc jucundum hoc, nec minus utile, argumentum continuatum dabimus, obſervatis, ſicubi nobis cognitæ fuerint, raritatis cauſis, de ordine non adeo ſolliciti.

1. Libros omnium rariſſimos eſſe eos, qui primis typographicæ artis rudimentis annumerandi veniunt, in confeſſo eſt. Eorum quosdam alibi jam recenſuimus (*e*). Nunc addimus, aliquot etiam ornare Auguſtam Bibliothecam Guelpherbytanam, quæ præterea omnis generis cimeliis literariis inſtructiſſima eſt. Eleganter, uti ſolet, de iis diſſeruit Janus Gregorius Betulius, vel potius Celeberrimus Burkardus in Epiſtola, qua C. H. E. D. Relationem de Itinere ſuo Anglico & Batavo examinavit p. 69. ſqq. Ibi inter hujus generis libros retulit etiam unum, Auguſtæ Vindelicorum excuſum, cujus inſcriptio hæc eſt: *Das nach geſchrieben Buch von der Hand hatt zu Teutſch gemacht Doctor Hartlieb durch Bett und Heiſſung der durchleichtigen hochgebornen Furſtin Frow Anna gebobren von Praunſchweigg Gemahel dem tugentreichen hochgelopten Furſten Hertzog Albrecht Hertzog zu Bairen und Graff zu*

(*e*) Tom. I. p. 1. II. p. 327. IV. p. 293.

zu Voburg: Das iſt geſchehen am Fritag nach conceptionis Maria virginis glorioſis: 1448. fol. In fine verò, & in extremo plane paginæ legi: *Irog Scapff zu Augſpurg*, meminit Vir doctiſſimus; verum, quod ejus pace dixerim, anni 1448. nota haud indigitare mihi videtur impreſſionis, ſed ſcriptionis tempus, quo ſcilicet ad finem perductum fuerit & Germanica veſte indutum opus ab Hartliebio, cujus curæ illud Anna, Bavariæ Ducis Conjux, demandaverat. Neque enim veriſimile eſt, tam cito translatam eſſe Auguſtam auream artem, quæ tum adhuc vel Argentorati, vel, quod magis placet, Moguntiæ in cunis vagiebat. Præterea contra tantam vetuſtatem pugnat, quod, ipſo obſervante Cel. Burckardo, utrique paginæ, ut hodie fieri ſolet, typi ſint impreſſi; quum in reliquis altera ſemper vacua relicta ſit, cui tamen alterius folii impreſſa pagina plerumque eſt agglutinata. Ipſa inſuper verba editoris meæ ſententiæ patrocinantur: *hatt zu Teutſch gemacht Doctor Hartlieb — — Das iſt geſchehen* — 1448. Idem fere de Leonardi de Ubino Sermonibus notavit Mich. Maittaire (*f*). Cæterum quem ibidem p. 72.

(*f*) Annal. Typogr. Tom. I. p. 25.

laudatus Burckardus memorat librum, typos & antitypos Vet. & Nov. T. pertractantem, idque Germanico sermone, plurimis adjectis figuris, ex latino illo opere, cujus vetustissimum exemplum, inter ipsa typographiæ initia impressum, Bibliothecam Krafftianam ornat (*g*), in vernaculum idioma translatum esse suspicor.

2. Diximus quædam Part. III. p. 145. sqq. de Rituum Ecclesiasticorum Romanæ Ecclesiæ libris, jam nonnulla, eorum historiam concernentia, adjicienda sunt. Petrus Paulus Vergerius (*b*) hæc de iis refert: *Quoniam scio — Ceremoniale non esse adeo multis notum, audi pauca de eo. Titulus est: Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ rituum seu sacrarum cæremoniarum Libri sex. Semel tantum fuit typis excusus Venetiis, curante quodam prædivite ex Capellorum familia, avaritiæ causa, mercatore, cui nomen fuerat Sylvano, Anno M. D. XXVI. Quod Clemens Papa*

(*g*) Vid. Tom. IV. p. 293. sqq. ubi ejus notitiam & specimen exhibui.

(*b*) In Præfat. libelli, hac inscriptione insigniti: Cur & quomodo Christianum Concilium debeat esse liberum.

Papa VII. cum (ut erat aſtutus) valde iniquo tuliſſet animo, ſupprimenda ea exemplaria, ac ne deinceps excuderentur, ſeveriſſime imperavit. Et propterea rarus inventu eſt. Bis hic erraſſe mihi videtur Vergerius: primo, quod ſex libris opus abſolvi ſcribat, cum tres tantum ſint, ni forte ei, quam memorat, editioni acceſſerint etiam Paridis Craſſi de ceremoniis ad Epiſcopum Cardinalem ſpectantibus libri, quorum tamen duo duntaxat ſunt: deinde quod prima vice eos libros Anno MDXXVI. prodiiſſe in lucem exiſtimet, cum aliter ſe rem habere ex hujus opellæ parte III. p. 145. pateat. Ait vero l. c. Vergerius, ſe Tubingæ recudendam curaſſe primam ejus libri partem, in qua de Paparum electione agitur, ſperatque fore, ut propediem reliquæ etiam partes a cavernis ac tenebris in lucem protrahantur. Cum libellus mihi ad manum ſit, rariusque occurrat, ut omnia Vergeriana, integrum ejus titulum exhibere haud piget. *Ordo eligendi Pontificis & Ratio. De Ordinatione & Conſecratione ejusdem. De Proceſſione ad Eccleſiam Lateranenſem. De ſolenni*

convivio, quo Cardinales, Episcopos atque alios excipit. Tum de Pallio de corpore beati Petri sumpto, in quo est plenitudo pontificialis officii. Omnia excerpta verbum verbo ex libro, cui titulus: S. Ro. Ecclesiæ Ceremoniarum libri sex, qui in Vaticana secretiore Bibliotheca magna religione & reverentia conservatur. Reliqua etiam quæ illic in hoc genere latebant brevi evulgabuntur. Tubingæ Anno M. D. LVI. in forma quadruplici. In epistola dedicatoria ad Albertum Marchionem Brandenburgensem seniorem ac Ducem Prussiæ, pauciſſimos scribit quid in hoc Ceremoniali contineatur nosse, vix enim alibi quam Romæ reperiri; quin Romæ quoque paucos esse, qui norint, quod nimirum ejus pudeat, ac proinde celare quantum possint conentur. Post dedicationem operi præfixa est figura æri incisa, Joannæ Papissæ inter Cardinalium brachia parientis, fortassis eadem, quam cum Cardinalis Veneti libello de laudibus Sodomiæ (*i*) fasciculo literarum,

(*i*) Vel potius Capitolo di M. Giovanni della Casa sopra il forno, recuso in Obsevat. Select. Illustr. Nic. Hieron.

rum, Cardinali Borbonio inſcriptarum, incluſit Vergerius, de qua re ſingularia quædam comemorat Clar. Fiſchlinus (*k*). Integrum iſtud opus ceremoniale Venetiis quoque per Juntas A. M D LXXXII. in quarti ordinis forma recuſum fuiſſe, ex Catalogo Bibliothecæ Cardinalis Imperialis f. 312. didici. Cæterum Paridem Craſſum, vel de Graſſis, quem adeo ægre primam hujusce operis editionem tuliſſet. l. c. oſtendi, minus recte in Lexico Univerſali Hiſtorico Lipſienſi *Pariſienſem* vocari, erroris anſa ex Viri prænomine accepta, obſervavit Vir Celeberrimus, Jac. Chriſtoph. Iſelius. (*l*)

3. *Concilium non modo Tridentinum, ſed omne Papiſticum perpetuo fugiendum eſſe omnibus piis. Autore Vergerio.* Anno M.D.LIII. in 4. Hoc in

Hieron. Gundlingii Tom. I. ex rariſſimo libro, cui hic titulus eſt: *Il primo libro dell' opere Burleſche di M. Franceſco Berni, di Meſſer Gio. della Caſa, del Varchi, del Mauro* &c. Venet. A. 1564. Peculiari ſimul obſervatione p. 120. ſqq. Vir celebratiſſimus infamiæ notam a Caſa, quod ſcilicet παιδεραστιας crimen defenderit, feliciter abſterſit.

(*k*) In Supplementis ad Memorias Theologorum Wirtembergenſium. p. 117. ſq.

(*l*) In Præfatione Lexici Univerſalis Baſileenſis. fol. 13.

libello continentur 1. Receſſus Comitiorum Auguſtanorum An. 1548. quo præſcribitur forma, juxta quam celebrandum fuiſſet Concilium Tridentinum. 2. Receſſus Comitiorum Auguſtanorum An. 1551. de eadem re. 3. Bulla Indictionis Julii III. tota inſidioſa. 4. Prior ſalvus Conductus Concilii Tridentini. 5. Salvus Conductus Baſilienſis Concilii. 6. Alter ſalvus conductus Tridentini. 7. Duæ Cæſaris literæ de Concilio Tridentino. 8. Canon ex veteribus paparum libris, quinam habeant vocem deliberativam in Conciliis. 9. Juramentum Epiſcoporum. 10. Juramentum Paparum. 11. Canon, quod Concilia fiant ſingulis decem annis. 12. Canon, quod non ſervetur fides hæreticis. 13. Hiſtoria de Hieronymi Pragenſis ſupplicio a Poggio Florentino ſcripta. 14. Indictio a Paulo Papa III. facta, qua Germanos diſerte appellat Hæreticos & infideles. 15. Catalogus hæreticorum C. Joannis Della Caſa legati papalis, qua idem agitur. 16. Punctum Bullæ Julii III. Papæ, qua prohibet Epiſcopis (nempe judicibus Concilii) lectionem librorum hæreticorum. 17. Punctum ex libro Mutii a Julio Papa III. approbato, qui affirmavit Papam ipſum habere Germanos non ſolum pro hæreticis

cis & infidelibus, ſed pro ſceleratiſſimis, ebrioſisque hominibus, & nullo modo eos auditurum eſſe in Concilio, ſed illis inauditis comprobaturum omnes ſuas regulas & conſuetudines hactenus obſervatas. 18. Proteſtatio Henrici II. Regis Gallorum Concilio Trid. facta, qua affirmat nolle illud agnoſcere pro legitimo & univerſali. *Hæc ita erant ſparſa*, verba ſunt editoris, *ut ea boni viri non facile poſſent habere in promptu, & cavere a captionibus & inſidiis Paparum & Conciliorum eorum. Itaque ob hanc cauſam Petrus Paulus Vergerius, JESU Chriſti ſervus, putavit colligenda, ſcholiis illuſtranda, & in hunc libellum redigenda ad gloriam DEI.* Locus impreſſionis indicatus haud eſt, at Tubingæ prodiiſſe, typi evincunt. Alibi (*m*) Vergerius opuſculum hoc Bernæ apud Helvetios primum, poſtea & Tubingæ excuſum eſſe, ſeque de eo cum aliis quibusdam recudendo cogitare ſcribit.

4. *Cur & quomodo Chriſtianum Concilium debeat eſſe liberum, & de Conjuratione Papiſtarum. Cum Præfatione P. P. Vergerii. Impreſſum*

(*m*) In Præf. opuſculi, cujus num. 4. mentionem facio.

Vitebergæ primum A. 1537. ac denuo Regiomonti per Joannem Daubmannum A. 1557. in 8. In Dedicatione ad Jo. Aurifabrum ita fatur Vergerius : *Cum me videres solicite indagantem, quinam libelli hoc tempore essent recudendi, qui in conventu Varsoviensi promovere causam D. N. JESU Christi contra furentissimos ipsius hostes nonnihil possent: istum tu ad me misisti, cui titulus est, De Conjuratione Papistarum, & adjecta schedula sciscitatus es, viderimnè eum libellum antea, nec ne. Quare historiolam accipe pro responso, & num viderim intelliges. Ego ille ipse Saulus fui, ille inquam Pauli Papæ III. præclarus internuncius, qui concilium Mantuanum per totam Germaniam magno supercilio jactabam. In me igitur, atque adversus meam legationem, immissus fuerat libellus, a quo sentiebam non mediocriter turbari atque impediri rationes meas. Cum enim Sacri Romani Imperii Principibus, cæterisque Ordinibus anxie promitterem, Paulum III. Concilium propediem celebraturum, ut scilicet eos a nationali (quod tunc valde timebatur) celebrando abducerem, sæpius in illis actionibus audiebam quasdam subobscuras voces, quæ mihi nescio quæ juramenta, præsertim Episcoporum, objiciebant. Quare, cum*

cum id, quod res erat, metuerem, diligentiſſimeque inveſtigarem, tandem deprehendi libellum, ac veluti catellum quendam, qui me allatrabat atque prodebat. Tacebam enim ego aſtute, neque qualis futura eſſet Concilii forma indicabam. At hic libellus videbatur clamare, cave credas iſti Legato ullisve Papiſtis, Germania. Fecerunt enim conjurationem contra veram DEI Eccleſiam, quæ tibi tantopere cordi eſt. Quid quæris Aurifaber? Feci quod in Schola Paparum didiceram. Nempe juſſi conquiri & colligi quotquot inveniri potuerunt ejus libelli exempla, atque in ignem conjici, conjecturus multo libentius autorem ipſum (qui nimium mihi in dicendo vehemens fuiſſe, ipſumque jugulum cauſæ petiiſſe videbatur) ſi licuiſſet. Ita eram amaro zelo & perſecutor Eccleſiæ Chriſti peſſimus. Habes hiſtoriam. Audis me noviſſime, atque etiam bellum geſſiſſe cum libello.——— Cæterum permitto tuo, cui merito permultum tribuo, judicio, num interea hic libellus Regiomonti videatur recudendus. Mihi quidem videtur omnino. Habet enim & is ſuas utilitates. Deinde cum ego, ut dixi, multa ejus exempla flammis aliquando abſumenda tradi curaverim, atque ita multos pios homines ejus lectione fraudaverim, decet me ſaltem totidem de meo inſtaurare,

atque Ecclesiis reddere. Talis satisfactio prorsus pia ac debita est.

5. Itidem curante Vergerio typis exscriptum esse libellum arbitror, cujus titulus est: *Vide quid Papatus sentiat de Illustrissimis Germaniæ Principibus, ac de liberis Civitatibus, quæ Evangelio nomen dederunt. Inprimis quid de tota nostra doctrina & de ministris Ecclesiarum. Vix fuere unquam scripti ulli famosi libelli atrociores & truculentiores.* Anno M. D. LVI. in 8. Excerpta heic exhibentur e libro Italice scripto, cujus

Verba velut tinctum singula virus habent:

Qu. scilicet Jacobo Moronessæ, Monachi Cælestini Typo Martini Lutheri, cum privilegio Papæ & Reip. Venetæ edito Venetiis apud Gabrielem Jolitum de Ferrariis & Fratres A. M. D. LV. En tibi speciminis gratia quosdam ex eo flosculos! Pag. 3. ita Moronessa maledicentissimus: *Dicturus sum in hoc libro de moribus, de vita, de doctrina & de morte Martini Lutheri, monstri horribilis Saxoniæ, fugiendum non solum a nobis Christianis, sed etiam ab omnibus Barbaris & Scythis, imo etiam a dæmonibus inferni, tanquam hostem naturæ, proditorem patriæ*

patriæ, peſtem proprii ſanguinis, inimicum totius humani generis, æternam mortem ſui ipſius, & omnium qui illum ſequuntur. Pag. 77. *Quid eſt Lutherus niſi idolum abominationis, manifeſtus infidelis, beſtialiſſimus belial, caliginoſa nox errorum, nequitia abſoluta, via non minus perniciosa quam nova, domus certiſſimæ mortis, verus ſpermologus, hoc eſt, novorum verborum & legum ſomniator, fictus & novitius Chriſtianus, Apoſtata, Sacrilegus, Adulter atque ambitioſiſſimus, qui tandem repentina & ſubitanea morte ſublatus eſt.* Pag. 290. audit ipſi beatus Lutherus inſtrumentum diabolicum, vas damnationis, arca ignorantiæ, ſcandalum orbis notabile: pag. 305. templum ſuperbiæ, fornax avaritiæ, ſentina luxuriæ, fluxus & refluxus gulæ: pag. 313. animal brutum, beſtia ſilveſtris, monſtrum ingens & horrendum, ſuperans omnes mortales omni magno ſcelere: pag. 332. apoſtata, ambitioſus, ſacrilegus, indoctus, adulter, impius, homicida, proditor ſui ipſius & ſuorum omnium, perfidus, invidus, irreligioſus, ſentina omnis turpitudinis, mulus, equus, ſerpens mortiferus, monſtrum cornutum, horrendum, immenſum: pag. 337. peſtis Germaniæ, damnatio ſuæ ſectæ, hæreſiarcha ſeculi ſui, corruptor men-

mentium Catholicarum, initium bellorum civilium, susscitator sepultarum hæresium, idolum abominationis, præcursor Antichristi, & paulo minus quam Antichristus: pag. 339. nequam, sceleratus, reprobus, barbarus & crudelissimus homuncio, indoctissimus, bestia insensatissima, draco venenatissimus, pestis mundi, insidiæ animarum, latrocinium vitarum: pag. 362. fumus omnium sepultarum hæresium, generalis præfectus locustarum, princeps abyssi: pag. 394. servus Satanæ, organum diaboli, tenebræ divinarum literarum, fructus pernicioſissimus, pestis Christianismi, damnatio infinitarum animarum, venenum consanguineorum & vicinorum suorum: pag. 395. apostata nequam, verus partus diaboli, singulariſſimum idolum abominationis, stans in loco sancto. Pag. 400. his utitur verbis: *Lutherus constanter persuasit incestum & sacrilegium, non solum laicis, sed etiam religiosis: & confisus latibulis Germaniæ, clamabat contra vicarium Christi, vixitque in gratia omnium Herodum & impudicarum Meretricum Germaniæ.* Pag. 431. *Conversatio Lutheri fuit summe hæretica: in conclavi, ubi mortuus est, neminem voluit præsentem*

nisi

niſi ferociores, & magis maledictos hæreticos, qui ſint in Germania, Jonam & Michaëlem, veros ſecretarios ſuæ diabolicæ doctrinæ. Voluit illic etiam adeſſe duos filios, veluti hæredes ejusdem doctrinæ, & Comitem ſuum Dominum, & Comitiſſam ſuam Dominam, veluti defenſores ejusdem diabolicæ doctrinæ. O quæ familia, quam fideles ſocii, quam ſuavis conſuetudo! Talis fuit Macarii, Benedicti, Franciſci Seraphici? Tandem mortuus eſt hæretice, nam illud verbum, quo uſus fuit: Sic Deus dilexit mundum! in fœtida latrina oris ſui horribiliter putebat pravitatem hæreticam: nam voluit inferre, quod Chriſtus datus fuit mundo, ut ſolus pateretur pro peccatoribus, qui ſalvarentur ſolis meritis & paſſione Chriſti, non autem per ulla propria merita, ſicut ipſe fecit, qui nullum verbum dixit de pœnitentia &c. Scilicet commune fatum habuit Megalander noſter cum divo Paulo, de ſeipſo ſuisque συνεργοις teſtante: ὡς περικαθαρματα τε κοσμε ἐγενηθημεν, παντων περιψημα ἑως ἀρτι. 1. Cor. IV. 13. & cum primis Chriſtianis, tot conviciis, tot morſibus a gentilibus laceratis, quibus teſte Tertulliano (*n*) *Chriſtianus*

(*n*) Apologet. Cap. II. De calumniis Paganorum in veteres Chriſtianos ſparſis integro tractatu, Kilonii A. 1668. in 4. edito, egit Chriſtianus Kortholtus.

nus homo erat *omnium scelerum reus, Deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicus.*

6. De editione prima *Canonum Concilii Tridentini*, quæ Bibliothecam Perillustris Dni. de Krafft decorat (*o*) hæc habentur in Sagittarii Introductione ad Historiam Ecclesiasticam (*p*): *Canones ac Decreta hujus Concilii primum Romæ* CIↃ IↃLXIV. *in fol. a Paulo Manutio publica cum autoritate & complete prodierunt, — — — Editio hæc rarissima, & charo olim pretio in Gallia vendita. Et quanquam additum sit Pontificis privilegium, gratiam tamen apud plures hac editione non iniit Manutius, utpote intempestiva. Differt hæc sæpe ab aliis, typosque præfert majusculos ac nitidissimos, atque extat in Bibliotheca Guelphica.*

7. *Andreæ Dudithtii de Horehoviza, quondam Episcopi Quinque-ecclesiensis, Oratoris & Consiliarii Cæsarei, Orationes in Concil. Trident. habitæ, Apologia ad D. Maximil. II. Imp. Commentarius pro conjugii libertate. Cum appendice Epistolarum DD. Impp. & PP.*

(*o*) Vid. Tom. III. p. 154.
(*p*) Tom. II. p. 1444. edit. D. J. A. Schmidii.

PP. German. orationum ac ſcriptorum aliquot de communione ſub utraque ſpecie, connubio ſacerdotum, eccleſiæ reformatione, Synodique Trident. potiſſ. actionibus. Edita ſtudio ac opera D. Quirini Reuteri Palatini, Profeſſ. in Academia Heidelbergenſi. Offenbachi. A. CIↃ IↃCX. in 4. Hic liber in Sagittario-Schmidiana Introd. ad Hiſt. Eccleſ. T. II. pag. 1442. rarioribus annumeratur. Dilucidius ejus contenta exhiberem, cum mihi ſit ad manus, niſi id factum jam eſſet a ſummo Viro J. A. Fabricio (*q*).

8. *Victorii Siri Hiſtoria annorum 1640. ſqq.* in laudata Introductione (*r*) rariſſimum opus vocatur.

9. *Jo. Cochlæi Hiſtoria Huſſitarum,* Moguntiæ A. 1549. in fol. excuſa ibidem (*s*) dicitur rarum at virulentum ſcriptum.

10. De *Petri Martyris Anglerii Epiſtolis* ita Bœclerus (*ſſ*) ad Bar. de Boineburg.

(*q*) In Bibliothecæ Græcæ Volum. XI. p. 706.

(*r*) Tom. II. p. 131.

(*s*) l. c. p. 265.

(*ſſ*) In epiſtola, Argentor. A. 1670. d. 12. Maji data, e qua excerpta exhibet Cel. Struvius in Actis literariis Tom. I. Faſc. VI. p. 23.

neburg. *P. M. A. M. Epistolæ multæ frugis sunt, sed intelligentibus. Displicet autem editorum consilium tam pauca exemplaria & parca manu publicantium, ut semper rarus maneat liber. Patinus Medicus Parisiensis exul hic excudi curavit numismatum antiquorum Tomum. Videtur vir valde bonus esse, & in re numaria vetere promptus, medicus quoque eruditus, cui debetur etiam editio novissima P. M. A. M. epistolarum. Illæ notæ singulis epistolis præfixæ notant Petrum Martyrem Anglerium Mediolanensem. Epistolarum ipsarum tria tantum exemplaria ad nundinas Francofurtenses allata, & unum statim te occupasse retulit Simon Pauli.*

11. Idem in Bibliographia Critica (*t*) *Huc pertinent Navigationes,* ait, *in Indiam Orientalem omnes, ad 40. vel 50. hodie rarissime omnes simul haberi possunt, &* (*u*)*: Navigationes Americanæ plurimæ cum figuris æneis seorsim editæ; sed raro haberi possunt.*

12. Idem l. c. p. 767. *Hanc laudem (quod sint optimæ) habent omnes editiones Latinæ Patrum ab Erasmo procuratæ, quæ propterea in Gallia etiam & Italia ambiuntur, & magno ære redimuntur.*

13. *Missale*

(*t*) Edit. Krausianæ p. 394.
(*u*) l. c. p. 396.

13. *Miſſale ſecundum ritum Eccleſiæ Bremenſis*, Argentorati A. MDXI. fol. auſpiciis Joannis, Archiepiſcopi Bremenſis editum adeo rarum eſſe ſcribit Cel. J. H. von Seelen (*x*), ut teſtetur Dietericus a Stade, quod per 42. annos, quibus eo tempore Secretarii in Conſiſtorio Stadenſi munere functus erat, unum tantum ejus exemplar videre ſibi licuerit. De hoc Miſſali laudatus Stadenius in præfatione Manuali Eccleſiaſtico, *Kirchen-Hand-Buch*, Stad. 1710. 8. Maj. edito, præfixa conſulendus eſt.

14. *Otfridi, Monachi Weiſſenburgenſis, Evangeliorum librum: veterum Germanorum Grammaticæ, poëſeos, theologiæ præclarum monumentum*, de quo Tom. III. p. 19. diſſerui, *a Flacio Baſileæ* M. D. LXXI. *in 8. vulgatum*, inter rariores libros rariſſimum nuncupat Seelenius (*y*), eumque ex hac editione totum ſuos in uſus deſcripſiſſe Stadenium memorat. Exemplar Otfridi edit. Flac. quod fuit in Bibliotheca Gudiana, magno pretio redemiſſe C. S. Schurzfleiſchium, in Vinarienſem Bibliothecam inferendum,

(*x*) In Memoria Stadeniana p. 129.
(*y*) l. c. p. 62.

idem refert (z). Qua occasione Lectoribus meis nunciandum est, prelum jam Ulmæ strenue exerceri in excudendo B. Schilteri Thesauro Antiquitatum Teutonicarum, in quo Otfridus agmen ducet.

15. Codicem Biblicum, dialecto Saxoniæ inferioris Lubecæ MDXXXIII. fol. typis exscriptum valde rarum appellat Seelenius (*a*), dataque opera de eo in Selector. Literar. Specim. V. egisse se ait.

16. *Merici Casauboni Commentatio de quatuor Linguis, Pars I. Londini* 1650. in 8. *Ut rarus hic liber*, verba sunt sæpe laudati Selenii (*b*), *in quo de Hebraica & Saxonica Linguis (pars enim posterior de Græc. & Lat. Ling. nunquam edita est) docte differitur, aliquando cum accessionibus quibusdam recudatur, dabo operam, si vitam dederit & vires Numen benignissimum.*

17. *Bonaventuræ Vulcanii Opus*, quo *de Literis & Lingua Gothorum* agit, & variarum Linguarum specimina exhibet, Lugd. Bat. 1597. in 8. editum, rarissimum idem appellat (*c*).

18. De

(z) l. c. p. 68.
(*a*) l. c. p. 70.
(*b*) l. c. p. 77.
(*c*) l. c. p. 84. de hoc libro conf. omnino l. c. p. 322. sqq.

18. De *Gudmundi Andreæ Lexico Islandico*, ſive Gothicæ Runæ vel Linguæ ſeptentrionalis Dictionario, quod in lucem produxit Pet. Jo. Reſenius, Hafn. 1683. in 4. maj. idem vir eruditiſſimus conferatur (*d*).

19. *Paræneticorum veterum Pars I. cum notis Melchioris Haiminsfeldii Goldaſti.* Adjectæ Cunradi Rittershuſii JC. conjecturæ in Panegyricos veteres. Inſul. ad Lac. Acron. 1604. in 4. Secunda pars lucem haud vidit. De hoc libro ita Jo. Riddarſtierna Hamb. d. 19. Dec. 1694. ad Stadenium (*e*): *Verlange von dem Hn. Secretario einige Nachricht, wo doch des Goldaſti Parænetici Veteres zu finden, und wann ſie getrukt, qua forma, an ſeparatim, an vero junctim cum aliis Goldaſti operibus. Denn ich ſie tauſendmal geſucht in Bibliotheken und nachgefragt, aber niemals können zu ſehen bekommen.* Cui Stadenius A. 1694. d. 24. Dec. præter alia reſpondit (*f*): *Nactus ego ſum hanc partem primam ex Bibliotheca*

(*d*) l. c. p. 85. ſqq.
(*e*) l. c. p. 188.
(*f*) l. c. p. 191.

Conringiana, & profecto non vili pretio, quia in bibliopolis non reperitur, nec nisi semel separatim est edita.

20. *Simonis Pauli Miscella Lectionis antiquæ* Argentor. 1670. in 8. impressa rarissimum librum nominat Seelenius (*g*).

21. *Gysbert Japix Friesche Rymlerye, in trye dielen forschaet*, librum Lowardiæ 1681. in 4. publicatum, rarissimum tum alibi, tum in ipsa Frisia esse testatur idem (*h*).

22. *Das Helden-Buch mit synen figuren.* Hagen. A. M. D. IX. fol. Raro obvius liber eidem audit (*i*).

23. *Joannis Cotovici*, Ultrajectini, militis Hierosolymitani, *Itinerarium Hierosolymitanum & Syriacum*, Antverpiæ 1619. in 4. maj. editum, rarum hodie monumentum vocat Jo. Oldermannus (*k*). Ex epistolis Thomæ Reinesii, summi

(*g*) l. c. p. 95.
(*h*) l. c. p. 98.
(*i*) l. c. p. 99. ibidem in sequentibus alii quoque hujus generis libri rariores memorantur.
(*k*) In Programm. de Geographiæ Græcæ lumine in veterum autorum monumentis legendis, p. 9.

ſummi Polyhiſtoris, ad J. A. Boſium cognovi, illum avide quæſiviſſe ac deſideraſſe hunc librum, tandemque ab hoc obtinuiſſe. Nuper & ego potitus ſum.

24. *Martini Buceri ſcripta*, ipſo auctore curante *in Germania*, ſenſim ſenſimque *excuſa*, haud facile obvia ſunt, magni merito æſtimanda. De iis ita Gerh. Jo. Voſſius (*l*) ad Hugonem Grotium Amſtelod. 1642. d. 17. Junii inter alia ſcripſit: *Conſulendæ ſunt editiones illæ, quas nobis Germania produxit: non quæ ex ſententia Calvini caſtratæ prodierunt Genevæ. — — Cum vero omnia fere Buceri ſint moderatiſſima, tum imprimis præfatio in Commentarios ſuper quatuor Evangeliſtas in editione Argentoratenſi* Anno M.D.XXX. *quæ & ipſa præterita in editione Rob. Stephani Anni* CIↃIↃXLIII. Exempli gratia ibidem Voſſius producit locum e Buceri Commentar. in Pſalmum II. qui in editione Rob. Stephani A. CIↃIↃXLIV. caſtratus ac interpolatus legitur. Scripta quoque ejus Anglicana, quæ ſingulari volumine Conradus Hubertus, Buceri quondam per annos XVIII. adminiſter,

(*l*) In Epiſtolis, Auguſtæ Vindel. recuſis A. 1691. fol. 447.

evulgavit Argentorati A. MDLXXVII. rariora esse testatur Summe Rever. D. Alb. Meno Verpoortenius (*m*).

25. *Classicum belli sacri adversus Hugonem Grotium Papistam ab omnibus Lutheranis suscipiendi decantatum a Jo. Seyfferto Ulmensi*, & secunda vice impensis auctoris A. 1643. in 8. editum ita disparuit, ut rarissime conspiciendum se præbeat. Libellus est exiguus, tribus tantum plagulis constans, Axelio Oxenstirnæ, tum Sueciæ Archicancellario inscriptus, ex meris convitiis, iisque atrocissimis in Grotium, Virum sui nominis & vere magnum, & forte etiam nugis consutus. Non equidem ignoro, esse, quæ jure in Grotio Theologi puriores desiderent: interim haud quaquam meo probare possum calculo istum adversarios, tantis alias meritis conspicuos, confellendi modum, quo usus est Seyffertus. Accipe quædam ejus maledicentiæ specimina, e quibus de reliquis judicare facile poteris. Pag. 5. ipsi Grotius vocatur lupus, Cupido inve-

(*m*) In Commentatione historica de Martino Bucero. p. 50.

inverecundiſſimus & propudioſiſſimus, Babelicæ Veneris conciliator. p. 7. Abaddon, furioſus Satanæ Apoſtolus, Rex locuſtarum infernalium, cujus ſanguinem canes linĉturi ſint, id eſt, ſatyricorum feſtiviſſimorum exquiſitiſſimi, cantilenis & emblematibus Grotio parentaturi, cujus arma lotrices cauponæ loturæ ſint, hoc eſt, cujus libri adverſus orthodoxiam diſſeminati, detergendis Analyticis poſterioribus Ariſtotelis adhibendi, aut ſeplaſiariis inſervituri ſint: p. 9. molitoris animalculum, leonina pelle, tragico faſtu ſuperbiens, aurium prominentia & vocis ruditu proditum: p. 11. canis: p. 15. aſinus pollentiſſimo onere gravatus, nugator magnus, major, maximus: p. 25. androgynus, proditor execrandus &c. p. 40. literas ad Hengerum datas his verbis obſignat: *Vale, & Papiſtæ Grotio maturam mortem mecum imprecare.* De hoc libello ejusque auctore ita Gerh. Joh. Voſſius (*n*) Amſtelod. 1642. 3. Non. Novembr. ad Andream Rivetum: *Neſcio, an videris Ulmenſis illius maledicentiſſimum ac omnis violentiæ pleniſſimum ſcriptum, quod hic adverſus Grotium prodiit. Homo is docentem me audivit, ut*

(*n*) In Epiſt. CCCCLXV. f. 456. Part. I.

ajunt, qui norunt. Atque aliquis, qui a pluribus novit annis, mira mihi narrat de vita hominis anteacta. Liberalissimus est in donando quæ scripsit, sed hactenus me ne compellavit quidem, καὶ ὁ Φρονῖς Ἱπποκλείδη. *Vellem non abusus esset parte litterarum tuarum, quam opusculo præmisit, quasi patrocineris tot mendaciis, quæ nihil ad Ecclesiæ negotium. Tales magis causæ obsunt, quam juvant. Et video hominem fanaticum nec assis hic fieri, nec ab aliis, ni qui similes amant labris lactucas. Egone istud probarem dicendi genus, qui (quod hic promere liceat) ne in amicissimo quidem, & multis partibus ut doctiore, sic modestiore, probare potui quod tam multa insperssisset, quæ nihil ad causam pertinerent? Quale illud* περὶ ἀποστασιας *non ecclesiasticæ, sed civilis.*

26. *Jo. Baptistæ Crispi Gallipolitani Quinarius primus de Ethnicis Philosophis caute legendis.* Romæ. 1594. fol. Summe rarum esse hunc librum, pauciſſimisque, imo ne maximis quidem librorum helluonibus, visum ostendit πολυμαθεστάτος Heumannus, qui eum quoque copiose & curate recensuit (o), tantæ raritatis causam esse judicans,

(o) Act. Philos. Volum. II. p. 922. sqq.

cans, quod confuſe admodum atque invenuſte ſcriptus paucos emtores repererit. Poſſidet hoc opus amiciſſimus meus Bruckerus, qui raritatis originem ex odio eorum, qui conciliationes Scripturæ S. & philoſophiæ gentilis inſtituerunt, præſertim Ficini & Steuchi, in quos ſæpe inſurgit Criſpus, facilius derivandam eſſe in literis ad me datis cenſet.

27. *Comitis Scipionis Agnelli Diſceptationes de ideis in tres libros diſtributæ, Venetiis.* 1615. in 4. Librum hunc rariorem eſſe & in paucorum manibus ait Morhofius (*p*). Recenſet eum eleganter, uti ſolet, Clar. Brukerus (*q*).

28. *Auguſtini Steuchi Eugubini opus de perenni philoſophia,* Baſileæ A. 1542. in 4. editum libris rarioribus accenſet laudatus modo Bruckerus (*r*). Quanti iſtud fecerit Julius Cæſar Scaliger, ex vita ejus, a filio Joſepho deſcripta, cumque aliis biographiis a Guilielmo Bateſio

(*p*) Polyhiſt. liter. Tom. II. L. I. C. 7. p. 41.

(*q*) In Hiſtoria philoſophica doctrinæ de Ideis p. 74. ſqq.

(*r*) In Præfat. Hiſtoriæ Philoſ. doctr. de Ideis præmiſſa.

Londini A. 1681. vulgata, patet, ubi p. 413. hæc inter cætera leguntur: „In A„theos, quorum illud seculum feraciſſi„mum erat, inexpiabili odio flagrabat. „Petrus Rufus Consiliarius Aginnensis, „qui illi ob doctrinam chariſſimus erat, ut „qui & summus Peripateticus & juris ci„vilis Romani consultiſſimus esset, hoc „morbo animi laborabat. Nunquam ceſ„savit, donec amicum sæpe convivio ad„hibitum, ut disputationibus confectum, „aut precibus delinitum, ad meliorem „mentem revocasset, tradito illi Auguſti„ni Eugubini de perenni philoſophia ope„re, quod illi viam ad veri Dei cognitio„nem muniret, quandoquidem a Rufo „nunquam exprimere posset, ut sacra Bi„blia consuleret, a quibus Rufi animus „abhorreret. Et sane ea lectio Rufo sa„livam movit adeo, ut totum se protinus „ad theologiæ studium converteret: in „quo tantum profecit, ut nemo acrius „aut veram pietatem defenderet, aut „atheismum oppugnaret. Erat enim acer„rimus & acutiſſimus disputator. In hoc ipsum opus digitum intendere mihi videtur C. S. Schurzfleiſchius, ad fratrem (*s*) scri-

(*s*) In Epiſtol. Arcan. Tom. I. p. 567. in quo opere passim libri rariores memorantur.

ſcribens: *Dic, quæſo, ubi nanciſci queas Plotinum Steuchumque Eugubinum, in quo tantopere ſibi quidam hic placet?* Cæterum ex eo Paulum Scalichium librum de juſtitia æterna fere totum enormi plagio exſcripſiſſe alibi (*t*) indicavi: qua occaſione ſimul annoto, ejus Scalichii opera junctim Baſileæ cura Jo. Oporini A. 1559. in 4. publicata (*u*) itidem rarius comparere.

29. De *Roberti Parkeri* libro *de deſcenſu Chriſti ad inferos*, Amſtelod. 1611. excuſo, ita ad me memoratus ſæpe Bruckerus, qui illum poſſidet: *Rariſſimum eſſe vel inde patet, quod in nullis ferme Bibliothecarum catalogis, imo nec in Ittigiano & Carpzoviano, appareat, multoque pretio olim quæſitum eſſe, ex ore Celeb. Syrbii audivi haud ſemel. Cauſam raritatis vel in paucitatem exemplarium, vel in odium auctoris ab Epiſcopalibus, Presbyterianos (quorum tubam & facem noſtrum fuiſſe Pearſonius in Vindic. Ignat. ait) tum ex Inſula exturbantibus, illi conflatum, quod eum quoque exulem fecit, conjicio. Scriptum enim librum hunc contra Bilſonum, Wintonienſem*

(*t*) In Commentatione de vita & ſcriptis Pauli Scalichii, inſerta Bibliothecæ Bremenſ. Claſſi VII. p. 1049.

(*u*) Quorum recenſum dedi. l. c.

nienſem Epiſcopum, doctrinam ipſam cum reliquis Epiſcopo-Satrapis labefactantem, non negat in præf. Parkerus, in qua plura notatu admodum digna deprehendere eſt.

30. *Jo. Peſſeratii de litterarum inter ſe cognatione ac permutatione libellum*, Pariſiis MDCVI. editum, qui in Illuſtris Uffenbachii Bibliotheca inſtructiſſima extat, rariſſimum non minus quam eruditiſſimum vocat, paucisque etiam noſtro ævo doctis hominibus conſpectum Celeb. J. H. Majus, Fil. Gieſſenſis, Academiæ ornamentum (*x*).

31. Epiſtolarum Rabbinicarum libellum, cujus titulus eſt אגרות שלומים ſive *Epiſtolæ ſalutationum*, Baſileæ An. 1603. impreſſum, inventu eſſe perquam rarum, & corvo rariorem albo, diſtractis dudum & inter ipſos Judæos exemplaribus, ſcribit Jo. Buxtorfius, trium Buxtorfiorum in Profeſſ. Linguæ Hebrææ in Acad. Baſil. Succeſſor, avitam gloriam ſtrenue propagans (*y*).

32. Q.

(*x*) In Specimine Linguæ Punicæ in hodierna Melitenſium ſuperſtitis p. 19. ſq.

(*y*) In Catalectis Philologico-Theologicis p. 276.

32. *Q. Sectanii Satyræ, Editio novissima cum notis Anonymi, concinnante P. Antoniano. Liber primus* (z). *Amstelodami apud Elsevirios* (uti titulus fert, sed verius Romæ) MDCC. in 4. Librum hunc apud nos rariſſimum nominat Cel. Heumannus (*a*), addita ejus deſcriptione, & quibusdam inde excerptis.

33. *Illuſtriſſimi ac Potentiſſimi Regis, Senatus Populique Angliæ ſententia, & de eo Concilio, quod Paulus Epiſcopus Romanus Mantuæ futurum ſimulavit, & de ea bulla, quæ ad Calendas Novembres id prorogavit*, Declarata A. cIↃ IↃ xxxvii. eodemque anno Wittebergæ per Joannem Lufft in 8. impreſſa. De hac, quam inter reculas meas ſervo, Celeb. Theod. Haſæus (*b*): *Ejus exempla ita evanuere, ut mihi quidem neque vel unicum uſurpare oculis, vel, ubi aliquod lateat, indagare licuerit.* Hanc declarationem, oppido commemorabilem, a me cum ipſo communicatam, in Bibliotheca Bremenſi Vir modo

(z) Poſteriorem librum pariter editum eſſe, ſed ſibi nondum viſum ait Heumannus.

(*a*) in Schediaſmate de Libris Anonymis & Pſeudon. p. 48. ſqq.

(*b*) in Biblioth. Brem. Claſſ. V. p. 508.

do laudatus recudi curavit, atque ita Viro doctissimo diligentissimoque, qui hactenus sub Irenæi Bibliophili nomine latere voluit, eruditam illam dissertationem, eidem Bibliothecæ (*c*) insertam, elicuit, qua historia Concilii, quod Sec. XVI. Mantuam primum, dein Vincentiam indictum erat, illustratur. Ibi Vir hic præstantissimus in notis (*d*) de hoc Anglorum scripto ita fatur: *Raritatem exempli, quod Wittebergæ MDXXXVII. apud Jo. Lufft procusum perhibetur, ipse nunc agnoscere necessum habeo, quando ea mihi nondum contigit felicitas, ut vel unicum potuissem indagare.*

34. *Joannis Rosini Vitas trium Saxoniæ Electorum Friderici, Joannis & Joannis Friderici*, Jenæ 1602. in 4. editas inter rariores libros refert Christianus Junkerus (*e*).

35. Eisdem annumerat idem (*f*) *Selectiores vereque theologicas Clarorum Virorum, Martini Lntheri, D. Phil. Melanchthonis,*

(*c*) Class. VIII. p. 164. sqq. in ea dissert. aliorum quoque hujus generis rariorum scriptorum notitia exhibetur.

(*d*) p. 166.

(*e*) in dem guldenen und silbernen Ehren-Gedächtniss Lutheri. p. 439.

(*f*) l. c. p. 156.

thonis, D. Baſilii Monneri, Juſti Menii, Jo. Marcelli, D. Matthæi Razenbergeri, D. Caſp. Crucigeri, D. Jo. Langi, Ægidii Mechleri, ad D. Fridericum Myconium, magni nominis Theologum conſcriptas quondam Epiſtolas, in communem Eccleſiæ uſum evulgatas a M. Cyriaco Snegaſſio, Paſt. ac Sup. Vin. Adjuncto, Schmalkaldiæ in 4. absque anni indicio. Libellus hic, tres tantum philyras cum dimidia implens, ob molis exilitatem oculis ſe noſtris rapidiſſime ſubduxiſſe videtur.

36. *Georgius Ederus*, J. U. Doctor & Maximiliani II. Imp. Conſiliarius aulicus A. 1573. Dillingæ *evulgavit librum quendam, quo acerbiſſime inſectatus eſt Proteſtantes.* Hunc peculiari decreto, immortalitate digniſſimo, Auguſtiſſimus ille Imperator mox prohibuit, atque ſupprimendum curavit. Exhibet iſtud ex Goldaſto (*g*) exquiſitæ eruditionis Vir Jo. Chriſtophorus Colerus in Anthologia, ſive Epiſtolis varii argumenti ad illuſtrandam potiſſimum Hiſtoriam eccleſiaſticam & literariam comparatis (*h*), bonæ frugis pleniſſimis, ibidemque ſpem nobis facit, fore,

(*g*) Tom. III. Conſtitut. Imper. f. 575.
(*h*) Tom. I. Faſcic. I. p. 2. ſqq.

fore, ut alio tempore de Edero ejusque libro pluribus differat, quod avide expectabunt mecum omnes rei literariæ amantes.

37. *Gabrielis Antonii Erdôdy, Episcopi Agriensis in Hungaria, Opusculum theologicum, in quo quæritur: an & qualiter possit Princeps, magistratus, dominus Catholicus in ditione sua retinere hæreticos; vel contra pœnis, eos aut exilio ad fidem catholicam amplectendam cogere?* Carolum VI. Imperatorem nostrum Glorioſissimum, quem DEUS servet! damnasse, fiscoque adjudicavisse, ex eodem (*i*) didici.

38. *Jongelini Notitia Abbatiarum Cistercienſium*, Coloniæ Agrippinæ apud Jo. Henningium A. MDCXXXX. forma ordinis maximi edita, opus rariſſimum a laudato Colero l. c. (*k*) recenſetur.

39. *Quéſtion Royale, où eſt montré, en quelle extremité principalement en tems de paix, le ſujet pourroit être obligé de conſerver la vie du Prince aux dépens de la ſienne. a Paris. 1609. chez Touſſaint du Bray, avec*

(*i*) p. 7.
(*k*) p. 9. ſqq.

avec privilege du Roy. in 12. Libelli hujus, ab Abbate de S. Cyrano de αὐτοχειρίᾳ ſcripti, inque ipſis Galliis rariſſimi, notitiam dat Præſtantiſſimus Colerus (*l*) e Commentariis, qui inſcripti ſunt: *Memoires Chronologiques & dogmatiques pour ſervir à l'hiſtoire eccleſiaſtique* &c. (*m*)

40. *Vita & mors Juvenis ornatiſſimi Heliæ Putſchii Antwerpiani, per Cunradum Rittershuſium JC. & Anteceſſorem Acad. Norimb. amicitiæ ſummæ ergo deſcripta. Multis egregiarum virtutum exemplis referta narratiuncula, ad imitandum juventuti propoſita editaque. Acceſſere* Θρῆνοι φιλικοὶ, *a variis conſecrati honori memoriæque ejusdem Putſchii.* Hamb. 1608. in 4. raro hodie occurrere dicitur Cel. J. H. von Seelen (*n*).

41. *Ægydii Gelenii*, Archiepiſcopi Colonienſis Conſiliarii Eccleſiaſtici & Hiſtoriographi *Liber de admiranda ſacra & civili magnitudine Coloniæ,*

(*l*) p. 29. ſqq.

(*m*) Tom. II. ad A. 1638. p. 111. ſqq.

(*n*) In Orat. de Præcocibus Eruditis p. 57. ibidem p. 39. Franciſci Grudei Crucimanii Bibliotheca Galliæ, Pariſiis A. 1584. fol. vulgata inter rariſſimos libros refertur.

editus Coloniæ Agrippinæ 1645. in 4. hodie rarior eidem (*o*) vocatur.

42. *Andreæ du Saussay Librum de mysticis Galliæ Scriptoribus*, qui lucem vidit Parisiis A. 1639. in 4. idem hodie parum obvium nominat. (*p*)

43. *Historia Apollonii Tyrii*, liber eroticus, Græco-barbara lingua exaratus, ad modum rhythmorum nostrorum, Venetiis A. 1563. in 4. excusus, rarissimus audit Theod. Hasæo (*q*), qui ejus exemplar possidet.

44. *Melchioris Goldasti Politica Imperialia*, Francof. ad Mœn. MDCXIV. fol. Inter Goldastianas collectiones hanc & raritate & præstantia commendabilem esse, observatur in Biblioth. Brem. (*r*) Ejus *Suevicarum rerum Scriptores*, ibidem A. MDCI. in 4. impressos raritate reliqua Goldastiana opera superare asserit Illustris Jo. Burk. Menkenius (*s*). Exemplum illius

(*o*) In Commentat. de Festo Lanceæ & Clavorum &c. p. 19.

(*p*) l. c. p. 27.

(*q*) Vid. Cel. Heumanni præfat. Lactantii Symposio præmissam, p. 17.

(*r*) Class. VIII. p. 182.

(*s*) In Catalogo Historicorum Langleti du Fresnoy. p. 188.

lius Bibliotheca noſtra publica ex ipſius collectoris dono poſſidet, qui ei manu ſua hæc inſcripſit: *Quod ſalutare ſit Eccleſiæ Scholæque Memminganæ! Hos Suevicarum rerum Scriptores Bibliothecæ publicæ deſtinat atque conſecrat in perpetuam grati ſui animi memoriam Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus Helvetius U. J. D. gratiſſimus quondam alumnus.*

45. *Andreæ Eudæmon-Joannis Cydonii, e Societate Jeſu, ad actionem proditoriam Edouardi Coqui Apologia pro R. P. Henrico Garneto Anglo, ejusdem Societatis Sacerdote. Coloniæ Agrippinæ.* A. MDCX. in 8. Agitur hic cauſſa Henrici Garneti, ob pulverariam, quam vocant, conjurationem in Anglia extremo ſupplicio affecti, isque impudenter in ſanctiſſimorum martyrum numerum refertur. Cum liber haud facile inveniatur, ex eo huc transſcribam teſtimonium Joannis Wilkinſoni Angli, Seminarii Audomaropolitani alumni, de ſpica (ſi Diis placet) miraculoſa: cujus & effigies æri

inciſa ibi conſpicitur, ex autographo deſumptum. (*t*)

„Ego Joannes Wilkinſonus gravi morbo laborans, & a medicis ſine ſpe vitæ derelictus, Deo & ſanctis ejus faciam utcunque ſatis. Exponam (ut hac me religione exolvam) modum, quo ſpicam inveni, in qua imago B. P. Garneti conſpicitur. Pridie ejus diei, quo P. Garnetus extremo affectus eſt ſupplicio, ingens animo quaſi extrinſecus injecta cupido ſpectandæ cædis inceſſit, ut reliquiarum ejus aliquid inde domum referrem. Spem vero ita certam concepi fore omnino, ut voti compos fierem, ut dubitare non potuerim, quin aliquid per id tempus eſſem viſurus, quo Sancti ſui Deus innocentiam teſtaretur; cumque mihi ſubinde ejusmodi cogitatio recurſaret, eam iterum atque iterum conabar abigere, ne miraculum ibi expectans, ubi neceſſario expectandum non erat, Deum tentando irritarem; poſtero vero die eo me ſummo mane contuli, reliquosque omnes antevertens proximum carnificinæ locum occupavi. In eodem ibi veſtigio hærebam, dum adeſſet Garnetus,

(*t*) Quod extat p. 354. ſqq.

netus, tantus vero ab adventu Patris, concurſus equitum fieri cœptus eſt, populi numerus tantus utique fuit, ut captum antea locum tenendi poteſtas non eſſet. Itaque rejectus eo ſum, unde loquentem exaudirem ægerrime, notavi tamen quædam, quæ mihi non parum ſolatii attulerunt. Illud primum fuit, induſium Pater ſic aptarat, ut illud amictu omni per carnificem de more detracto nullus cœli ſpiritus eventilare poſſet, & caſta illi membra detegere, quod mihi magnum modeſtiæ & puritatis argumentum eſt viſum. Alterum fuit, quod cum ſcalæ jam eſſent amovendæ, manibus in crucem compoſitis ante pectus, quamvis aliquantulum illæ demitterentur, crucis tamen effigiem ſupra cor Patris eousque expreſſerunt, donec ille extremum Deo ſpiritum redderet. Atque hoc eo mihi majorem admirandi materiam dedit, quod divinitus mihi conceſſum Patri videretur. Ipſe enim moriens orarat Deum, ut ſibi a corde dominicam crucem nunquam avelli pateretur. Adverti præterea cum beati Martyris deciſum caput populo ſpectandum proponeretur, vultum omnino eundem fuiſſe, eundem colorem, qui vivo fue-

„rat, spirantique. Denique hoc etiam „memoria & cognitione dignum putavi, „quod faustas populi acclamationes, qui„bus ille diuturnam Regi salutem tali in „re ac tempore solitus est comprecari, „audivi sane nullas, quod mihi indicio „non levi fuit, populo jam tum Patris in„nocentiam fuisse & perspectam videli„cet & probatam.

„Membris quatuor in partes dissectis, „& una cum capite corbi impositis (ut de „more gentis suo quæque loco affigeren„tur) secessit paulatim turba: ego pro„pius accedens, medius inter currum & „locum supplicii constiti, cumque ibi diu„tius persisterem, nec minori quam an„tea studio flagrarem, nonnihil mecum „reliquiarum asportandi, in manus mihi „devenit, nescio quo pacto, illa nunc adeo „celebris & mirabilis spica. De carnifi„cina quidem in corbem, quo Garneti „caput ac membra demittebantur, arida „simul stramenta conjecta sunt non pau„ca, utrum tamen spica hæc mihi de car„nificina, an vero de corbe accesserit, „nunquam ausim affirmare, id unum ve„re dixerim, hujusmodi spicam haudqua„quam humo missam in me prosiluisse, „cum antea humi non jaceret. Hanc ego spi-

ſpicam eodem die Dominæ N. matronæ, ob catholicam pietatem ſpectatiſſimæ, tradidi. Illa Cryſtallinæ incluſit thecæ, quæ cum brevior eſſet, factum eſt, ut ſpica levius inflecteretur. Paucis poſt diebus Domina N. nobili cuidam viro ſibi perneceſſario obtulit contemplandam, qui attentius intuitus, præter vultum, inquit, hominis aſpicio nihil. Novitate vocis inexpectatæ ego pariter & D. N. defixi, etiam ſpectaculo inhæremus, & quod ante minus adverteramus, humanum & ipſi vultum adſpicimus, quem alii præterea novæ hujusce rei momento temporis vel ſpectatores, vel teſtes advocati conſpexere. Atque hæc eſt veriſſima (uti Deus novit) Garnetanæ ſpicæ hiſtoria, cujus ipſe cognitionem divini honoris & gloriæ incrementum putavi, ſi minus in tenebris abdita deliteſceret, quin & illud in divinæ ſpem gratiæ nihil de me vel confitendum eſſe duxi, vel prædicandum, quod per triduum ejusmodi poſt ſpicam mihi divinitus comparatam, animo ſenſi me ſolito vehementius æſtuari, & cœleſti quadam luce non vulgariter impleri. Quem novum animum tenerem, nonniſi a Deo peculiariter manaſſe, conſtantiſſime cre-

„debam, singulari videlicet B. martyris „merito ac beneficio, quem ego in cœlis „videbar intueri, ut non infimis sancto- „rum virorum ordinibus adscriptum, sic „meritissima gloriæ laurea mirifice resul- „gentem: quo tempore contigit, ut P. „Hollando Societ. Jesu sacerdoti, qui cum „per id tempus forte versabar, de rebus „piis, beatique Patris Garneti morte Dis- „serenti omnino statuerim Beatissimæ „Deiparæ Virginis opem ac preces (quas „P. Garnet. fugiente jam spiritu supplici- „ter imploravit) artem esse unicam ad „Numen humano scelere graviter com- „motum dicto citius tranquillandum. Po- „stero vero die iisdem animi sensibus in- „flammatus, magna quædam de divina „gratia cogitare cœpi. Alias enim visus „sum Dei justitiam intueri adeo sinceram „& incorruptam, ut nemo ejus posset „nutui refragari, alias mirificam ejusdem „potestatem, charitatem & bonitatem „tantam erga res creatas omnes, ut u- „tramque fortunam subire unusquisque, „si ita Deo videretur, animo non forti so- „lum, sed æqno deberet. Ad hæc sensi „peculiares quosdam in me motus exi- „stere, adeo ardentes atque efficaces, ut „ne minimum quidem ex humanis omni-

bus

bus alio complecti ſtudio viderer, quam „
quo ipſe me diligebam, de me vero qua- „
ſi de viliſſimo capite humiliter omnino „
abjecteque ſentire, neque unum omnium „
eſſe, cui poſſem ſalvis legibus anteferri. „
Si quos forte pueros aliosve ludibrio „
eſſe cernerem, tantum divina in ipſis „
imagine capiebar, ut humi procumbens „
finem nullum, ſi liceret, feciſſem illo- „
rum pedes oſculandi. Catholicæ Ec- „
cleſiæ veritas efficax admodum, & quæ „
Deo niteretur, longe clariſſima mihi „
videbatur; honorem Sanctorum reli- „
quiis & imaginibus habitum, nec non ce- „
remonias, quæ inter Catholicos uſur- „
pantur, & prodeſſe plurimum, & pieta- „
tem non leviter ſtimulare judicabam. „
His addidi, hæreſim eſſe ſatanæ illece- „
bram ac laqueum, quo incautæ morta- „
lium mentes miſere capiuntur. Alia „
permulta, quæ mihi in mentem venie- „
bant, ſilentio prætereo, quod valetudi- „
nis vitio adempta poteſtas eſt eorum „
memoriam repetendi. Hoc non omit- „
tam, quod cum antea non ſemel & ite- „
rum divino me obſequio penitus totum- „
que tradere deſtinaſſem, per id maxime „
tempus religioſi famulatus conſilium, „
quippe ratum magis ac firmum, matu- „

„ reſcere viſum eſt: cum autem dubita-
„ rem, quem potius eligerem, nunc ob
„ oculos ponens Carthuſianorum ordi-
„ nem, nunc alios diverſos: Societatem
„ Jeſu cæteris prætuli, in eaque ſtatui co-
„ adjutoris munus exequi, de doctrina ve-
„ ritus, ne non ad ſacerdotium ſatis eſſet:
„ verum deinde, cum ex nonnullis didi-
„ ciſſem, doctrinam me cum ſtudio &
„ exercitatione aſſequi poſſe, huc ſerio ani-
„ mum appuli, unde protinus expeditis,
„ quibus in Anglia implicitus eram, nego-
„ tiis, quicquid mihi forte evenerat, in
„ pecuniæ ſummam coëgi, mecumque
„ has in partes comportavi, ut ſtudiis ope-
„ ram navarem, quæ velim, fratri meo
„ ad hoc vitæ inſtitutum conferatur, qui
„ tamen, ſi id nolit, erogetur eis, quibus
„ hæc vivendi ratio in animo eſt, qua meo
„ judicio nulla Deo acceptior excogitari
„ poteſt.

„ Equidem (immortales Deo gratias
„ habeo) jam inde propoſitum ſtrenue
„ urſi, unas ſolum accepi literas, quibus
„ ſcriptum erat matrem, niſi eam reviſe-
„ rem, dolori ſuccumbentem brevi eſſe
„ morituram, quibus lectis ambigere ali-
„ quantum cœpi, quid agendum eſſet:
„ cum autem perendie Miſſæ ſacrificio in-

tereſ-

tereſſem, in Evangelio lectum eſt: Qui „ reliquerit patrem aut matrem &c. pro- „ pter me, centuplum accipiet in hoc „ mundo, & vitam æternam poſſidebit. „ Quo factum eſt, quæ Dei benignitas „ eſt, ut initum jam conſilium magis ac „ magis in dies ſingulos firmaretur. „

Mendaciorum, e quibus totus hisce liber conſtipatus eſt, indignitate motus Iſaacus Caſaubonus, mitiſſimi alias ingenii, & maximæ moderationis Vir (*u*), auctorem mendaciſſimum nebulonem, portentoſiſſimum falſarum rerum hamaxarium, certum & germanum Cretenſem, ὁ το σομα ἀρας καὶ πικριας γεμει, vocare veritus non eſt, qui & hujusce operis guſtum aliquem Frontoni Ducæo, ejusdem Ignatianæ ſocietatis ſodali, exhibet (*x*), mendacitatis & impudentiæ vela hic pandi, obtrectationi, maledicentiæ, virulentiæ & harum virtutum matri calumniæ egregie hic litari aſſerens. Ipſa quoque, contra quam Cretenſis ille ſpicula ſua direxit, actio in Henricum Garnetum, cæterosque, qui Jacobum Britanniæ Regem & Regni ordines pulvere fulminali e medio tollere con-

(*u*) In Epiſtolis, a Grævio Magdeburgi editis in 4. p. 747.

(*x*) l. c. p. 786. ſqq.

conjurarunt, ex Anglico a G. Camdeno Latine versa, editaque Londini, 1607. in 4. ad manus mihi est, rarius itidem obvia.

46. *Vita & Martyrium Edmundi Campiani Martyris Angli e Societate Jesu. Auctore Paulo Bombino ex eadem Societate. Editio posterior ab Auctore multis aucta partibus & emendata. Mantuæ, apud fratres Osannas Ducales Impressores.* CIↃ IↃCXX. in 8. Raritatem hujus libri vel inde conjicies, quod in instructissimarum Bibliothecarum catalogis plerumque frustra eum quæras, pauciſſimisque (*xx*) citatum videas. Hanc solum editionem pro suo partu agnoscere Auctor in præfatione indicat, lectorem ita compellans: *paucis te monitum volo, quæ ab hac Mantuana dissentiant Campiani mei editiones a me pro meis non tolli. Fluxerunt illæ ab Antverpiensi prima, quæ a nimis benevolo curatore, inter imprimendum, me absente, faciem alicui, quam pro mea neutiquam agnoscerem, accepit. Et vero exempli non optimi res est, alienos libros ab arbitrariis quibusdam judicibus, quasi liberos, pa-*

(*xx*) Nec in Lexico Universali Basileensi, ubi Tom. I. f. 722. Campiani vita summatim enarratur, ejus fit mentio.

parentibus inauditis, indefenſos mutilari, aut peregrinis quibusdam notis inuri. Sub calcem operis hoc ſuæ ſuperſtitionis monumentum auctor poſuit: *Deo Laus B. Q. V. M. M. & Beatiſſimo noſtrorum Martyrum Anglorum Principi Edmundo Campiano.*

Una ſit merces operi, beate o
Martyrum princeps mihi, Campiane,
Pectus intactum. Titulis id unum
Inſere noſtris.

47. *Cautio criminalis, ſeu de proceſſibus contra ſagas liber. Ad magiſtratus Germaniæ hoc tempore neceſſarius, tum autem Conſiliariis, & Confeſſionariis Principum, Inquiſitoribus, Judicibus, Advocatis, Confeſſariis reorum, Concionatoribus, cæterisque lectu utiliſſimus. Auctore incerto Theologo orthod. Rinthelii, typis exſcripſit Petrus Lucius typograph. Academ.* MDCXXXI. Hanc libri editionem rariorem eſſe ſcribit Celeb. Fr. Gu. Bierlingius (*y*), auctoremque ejus Fridericum Spee, Paderbornenſem, e Societate Jeſu, nominat.

48. *Far-*

(*y*) In Comment. de Pyrrhonismo hiſtorico. p. 238.

48. *Farrago poëmatum Hasisteynii cum appendice epistolarum ejus per Thomam Mitem, Nymburgenum. Pragæ.* 1570. in 8. De hoc libro laudatus modo Bierlingius (z) conferri meretur.

49. *Inscriptiones sacrosanctæ vetustatis: non illæ quidem Romanæ, sed totius fere orbis summo studio ac maximis impensis terra marique conquisitæ, editæque per Petrum Apianum Mathematicum & Bartholomæum Amantium Poëtam Ingolstadii* A. MDXXXIII. in fol. ex ea ratione minus obviæ mihi videntur, quod in ædibus Apiani, ejusque sumtibus typis exscriptæ fuerint. Privatam enim is typographiam domi habuit.

50. *Memoires pour servir a l'histoire des Animaux.* Paris. 1671. in fol. maj. cum splendidissimis figuris. Opus idcirco rarissimum, quod perpauca exempla sint excusa, eaque maximam partem inter optimates aulæ Gallicanæ distributa. Nescio an partem hujus operis vel ipsum opus efficiat *Representation de quelques animaux, avec leurs anatomies, en 38. pieces, gravées par le Clerc & autres*, quod

(z) l. c. p. 112. sqq.

quod volumen in Bibliotheca Du Boiſiana extitit (*a*).

51. *Exactiſſima Infantium in limbo clauſorum Querela adverſus divinum judicium apud æquum judicem propoſita. Apologia divini judicii contra Querelam Infantium. Infantium ad Apologiam divini judicii Reſponſio. Æqui Judicis ſuper hac re ſententia. Autore Antonio Cornellio Juris utriusque Licentiato doctiſſ. Lutetiæ apud Chriſtianum Wechelum in via Jacobæa ſub ſcuto Baſilienſi, anno* M. D. XXXI. *menſe Januario.* in forma quadruplici. De libro hoc rariſſimo conſulendus omnino eſt Vir ſummus P. Bælius (*b*).

52. *Emanuelis Chryſoloræ Erotemata Linguæ Græcæ, in compendium redacta a Guarino Veronenſi, & cum notis Pontici Virunii Ferrariæ apud Joannem Mazochum* A. 1509. in 8. impreſſa, tantæ ſunt raritatis, ut Bern. Moneta unicum duntaxat eorum exemplar Pariſiis, idque in Bibliotheca Mazariniana, extare autumet (*c*).

53. *L'Hi-*

(*a*) Vid. ejús Catalog. P. I. p. 250.
(*b*) In Diction. Art. *Wechel.* f. 2862. ſq.
(*c*) In Menagian. Tom. III. p. 38.

53. *L'Histoire & plaisante Chronique du Petit-Jean de Saintre.* An. 1523. d. 20. Junii apud Philippum le Noir, literis Gothicis in 4. Libellus exiguæ quidem molis, sed ob raritatem magno pretio vix parabilis, de quo differit Bern. Moneta in Menag. Tom. III. p. 185. sqq.

54. *Jacques Leschassier Observation de la Renunciation au Vellejan.* Paris. 1598. in 8. *de la Representation.* ibid. 1598. in 8. *Observation de la Digamie.* ibid. 1601. Libros satis raros appellat Vinc. Placcius (*d*).

55. *Pauli V. P. M. Excommunicationis sententia adversus Serenissimum Ducem ac Senatum & universum Dominium Venetum ob decreta sua &c. Et pro iisdem diversorum gravissimorum Sereniss. Reip. Venetæ cum Theologorum tum JCtorum responsiones. Francof.* 1607. in 4. Hunc librum rarioribus annumerat, ejusque contenta recenset idem Placcius. (*e*)

56. *Consilium Gregorio XV. exhibitum, cum præfatione & censura J. G. V.* 1623.

(*d*) In Theatro Anonym. fol. 103.
(*e*) l. c.

1623. in 4. Leidæ. *Joannem Gerhardum Voſſium*, verba ſunt Placcii (*f*) *elicit fultus etiam ipſius Voſſii filii Iſaaci autoritate Colomiez Melanges Hiſtoriques pag. 34. rarum librum aſſerens. Quod expertus adeo ſum, in nullo Bibliographorum, quos bene multos evolvi, eundem vel nominatum reperiens.*

57. *Adr. Baillet des Satyres perſonnelles ou des Anti. à Paris.* 1689. in 8. Raritatem hujus operis agnoſcunt Junckerus (*g*), Placcius (*h*) & Serpilius (*i*).

58. *Jo. Trithemii Liber octo quæſtionum ad glorioſiſſimum Imp. Maximilianum I.* qui nec inter opera ejus hiſtorica 1601. Francofurti edita, nec inter opera ejus ſpiritualia a P. Jo. Buſæo Soc. Jeſu Moguntiæ 1604. in f. impreſſa extat; ſed tantum inter Paralipomena Opuſculorum Petri Bleſenſis & Jo. Trithemii a jam laudato P. Buſæo Moguntiæ typis Balthaſaris Lippii A. 1605. in 8. edita, ideoque ob raritatem ſuam minus eſt cognitus,

(*f*) l. c. f. 122.

(*g*) Im Guldenen und Silbernen Ehren-Gedächtniſs Lutheri p. 5.

(*h*) In Theatro Anonym. f. 182.

(*i*) In Epitaphiis Theologorum Suevorum p. 20.

gnitus, judice P. Lambecio, in Lib. II. de Bibliotheca Cæsar. Vindobon. (*a*)

59. *Georg. Batei Elenchus motuum nuperorum in Anglia cum Thomæ Skynneri continuatione* in ipsa etiam Anglia summe rarus esse dicitur Aulo Apronio (*b*). Eorum, quæ Bateum agnoscunt auctorem, editio Amstelodamensis An. 1663. in 12. mihi ad manus est. In prima parte simul Juris regii & parlamentarii brevis enarratio, in secunda de Caroli II. Regis mirabili e prælio Wigorniæ effugio relatio exhibetur.

60. *Biblia Sacra ex Sanctis Pagnini translatione, sed & ad Hebraicæ linguæ amussim ita recognita, & Scholiis illustrata, ut plane nova editio videri possit. Lugduni apud Hugonem a Porta.* A. 1542. in fol. In hac editione curanda Mich. Servetus, Villanovani nomine usus, correctoris officio functus est, qui & præfatione ac notis marginalibus, quas Calvinus alicubi impertinentes & impias vocat, eam instruxit. Biblia hæc rarissima

(*a*) Vide Reimmanni Bibliothecam Acroamaticam, pag. 177. sqq. unde hæc hausimus.

(*b*) In Itinerario Germanice scripto. p. 84.

ſima nominat Michael de la Roche (*c*), ne unicum quidem exemplar a ſe indagari potuiſſe aſſerens. Hinc etiam atque etiam ſuos lectores obſecrat, ut, qui iſta (*d*) poſſident, nec non Geographiam Ptolomæi, ejusdem Serveti cura editam, pariterque haud facile obviam, ſecum communicent, quæ vel in præfatione vel in notis ſint memorabiliora. Fortaſſis publica auctoritate ex odio Serveti, aut ſaltim indefeſſo Calvini, hoſtis ejus acerrimi, ſtudio hi libri ſuppreſſi ſunt, ac hominum oculis ſubtracti.

61. *Pſalter des Küniglichen Propheten Davids geteutſcht nach warhafftigem Text der Hebraiſchen Zungen.* Impreſſum Auguſtæ Vindel. An. 1523. ſumtibus Doctoris Sigismundi Grymm in 8. Verſio hæc rariſſima debetur Caſparo Ammano, Theol. Doctori, qui eam Joanni Böſchenſtainio Eslingenſi, ſuo in Hebraicis præceptori, inſcripſit. In fine acceſſit ejusdem hymnorum aliquot Biblicorum & Böſchenſtainii precum Salomonis 1. Reg. VIII. 23. ſeqq. ex fontibus translatio Germanica,

(*c*) Bibliotheque Angloiſe Tom. II. Part. I. p. 91. ſq.
(*d*) Unum adſervari in Bibliotheca Cardinalis Imperialis, ex ejus Catalogo cognovi.

manica, viciſſim Ammano dicata. En tibi quædam ex Pſalterio ſpecimina: Pſal. II. 1. ſqq. *Warum habent geſtürmt die Geſchlächt und die Völcker werdend rhöden eytelkhait. Sye werden ſich thon ſtellen dye Khünig des erdtreichs, und dye Secretarii haben ſich berathen mit ain ander, wider GOtt und ſein Geſalbten. Wir wöllen zerbrechen yre Bundtremen, und wellen hinwerfen von uns yre dicke ſailer.* v. 7. *Ich werd erzölen das Geſatz Gottes, Got hat geſagt zü mir, mein Sun biſt du, ich hab heut geadelt dich.* Pſalm. XXIII. 1. ſq. *Got iſt mein hirt, ich würd nicht geprechenhafftig. In die Wonungen des Graß er thon hauren mich. auff den Waſſern der rüwungen würt er füren mich.* v. 4. *Auch ob ich gan wird in dem tal des ſchatten des tods, ſo wird ich nit fürchten das böß, wann du biſt bey mir, dein ſtab und dein Kruck die werdend tröſten mich.* Pſalm. LVIII. 5. *Ir Zorn iſt gleich dem Zorn der ſchlangen, als ainer ſtumende nater die do würt verſchoppen ir or.* Pſalm. LXXIII. 25. ſq. *Was iſt zü mir im himmel, und bey dir nichts würt mich geluſten auf erdtreich. Volendet iſt mein flaiſch und mein hertz, ain ſtörkin meins hertzes und mein tail iſt Got ewigklich.*

62. In

62. In hujusce opellæ parte III. p. 166. ſqq. nonnulla de *Æg. Gutmanni Offenbahrung Göttlicher Majeſtät* dixi, tum adhuc dubius, num ſecunda ejus editio, quæ Francofurti vel potius Halberſtadii A. 1675. prodiit (*e*), æque rara ſit, ac prior. Interim vero ex Celeberrimi Reimmanni Introductione in hiſtoriam litterariam Germanorum (*f*), omnia ejus exemplaria, pauciſſimis elapſis, publica auctoritate ſuppreſſa, ac fiſco adjudicata fuiſſe, comperi.

63. Vix usquam conſpicies quinquaginta quinque *Epigrammata* Græca & Latina *in Paulum V.* Pont. Max. qui Pariſiis A. MDCVIII. die XXII. Nov. quendam, Bartholomæi Burgheſii nomine ſe pro ejus filio venditantem, comburendum curaſſe traditur, unicam tantum philyram complentia, in forma octuplici absque anni locique nota edita, arguta omnia, pleraque vero aculeatiſſima. Ut

(*e*) Non Amſtelodami, uti l. c. Celeb. Struvium ſecutus dixi.

(*f*) Lib. II. Sect. III. p. 415. b. ubi quoque ex Colbergio, quendam Ducem Wirtembergenſem aliquot mille florenorum pretio huncce librum deſcribendum ſibi curaſſe, refertur.

aliquem eorum gustum habeas, en tibi quædam ex iis, quæ minus acerba videntur.

XVI.

Maluit Herodis porcus quam filius esse,
Imposuit durum, qui tibi, Roma, jugum.
Si foret hoc Pauli Cæsar dilatus in ævum,
Mula Papæ is mallet, quam satus esse Papa.

XXXI.

Igneus est flamen Jovialis in urbe Quirini,
Ejus ut in Venetos fulmina jacta docent.
Illa quidem in ventos. Iterum arripit igneus ignes,
Atque urit gnati viscera sacra sui.

XXXV.

Pontificis magna est Pauli omnipotentia: quid ni?
Quem fecit gnatum non facit esse suum.

XLI.

XLI.

Burgheſius.

Pendeo. Dic, qui ſis? pater eſt mihi Papa.
quis ille?
Romanus, quonam nomine? Burgheſius,
Qui factum? me non agnovit. Quid?
nothus ergo es?
Immo, legitima conjuge Papa caret.
Sed cur conflagras flammis? id moris habetur.
Ut quem Papa neget noſcere? flamma voret.

LI.

Quem dedit ante Venus, Veneris nunc, Paule marito
Burgheſium reddis, nonne amor ille calet?

Cenotaphium Bartholomæi Burgheſii, in quem nuper ultimo laquei ſupplicio ignisque ſævitum eſt Lutetiæ Pariſiorum die XXII. menſis Novemb. CIↃ ↃCVIII. *quod ſe diceret filium Papæ, qui nunc ſedem occu-*

Ne quære nomen tu, nefandum ne audias,
Quod me perire fecit. O pereat male
Nomen! quod ipsum vita dum negat mihi
Invito, iniqua mors dat ecce posthumum.
Aëre pependi, post crematus ignibus,
Deinde est in auras sparsus atque aquas cinis,
Et sic jacens ubique jaceo nullibi:
Quæ est dicta demum pœna Papæ filiis.
Vos sapite Reges, & cavete dum licet.

Tantum hac vice de libris rariori-ribus. Alio tempore D. V. plura dabimus.

XII.

ADDENDA ET EMENDANDA.

PRæter alia minoris momenti errata in Parte III. lege p. 34. lin. 18. pro anguſtæ anguſti. pag. 54. lin. 2. pro ſextus l. ſeptimus. p. 147. l. 6. pro exemplo l. extemplo. p. 149. l. 20. pro Mucentio l. Mucantio. p. 170. l. 21. pro reſciſſeret l. reſciſceret. p. 171. l. 10. pro ſex ex & alabaſtro l. & ſex ex alabaſtro. p. 235. l. ultima pro ſtromata l. ſcommata. p. 281. ſq. duplici vice Hermippum in Hermiſpum transformavit typotheta. p. 290. l. 20. pro ἑξεσιας l. ἑξεβιας.

Part. IV. p. 303. l. 7. pro Scama l. Scema, quod pro ſchema poſuit poëtaſter. pag. 550. l. 7. pro comes l. cuneo.

Ad Part. III. p. 275. ſq. De Ioanne Kei-

Ad Part. IV. p. 303. Carmen hoc jam adjectum esse Justiniani Institutionibus, Moguntiæ A. 1468. cum Glossis in fol. per Petrum Schœfferum excusis, é Lexico Universali Basileensi didici. Part. I. f. 646. artic. *Buchdruckerey*, & Part. II. f. 629. art. *Guttenberg (Johannes)*, quanquam in fine a nostro paululum discrepare videatur.

Ad pag. 501. sqq. Epistola Pii IV. Pont. Max. licet typis exscripta jam alias fuerit, nimirum in Epistolis Gallicis amœbeis Leibnitii & Pelissonii de Tolerantia Religionum, & de controversiis quibusdam Theologicis, quas in Otio suo Hanoverano sive Miscellaneis Leibnitianis recudi curavit Vir Celeb. Joach. Frid. Fellerus, ubi p. 360. seqq. illud Pii Breve exhibetur: nec non inter literas secretiores Ferdinandi I. pro obtinenda eucharistia sub utraque in gratiam Maximiliani II. ad Pium IV. missas, cumque aliis huc spectantibus a Venerabili Abbate J. A. Schmidio Helmstadii An. 1719. in 4. vulgatas, pag. 31. sqq. nondum tamen eam epistolam meæ opellæ inseruisse pœnituit, quia brevis est & maxime memorabilis, ac ob argumenti affinitatem merito literis Jo. Phi-

Philippi Archiepiſcopi & Electoris Mogunt. quas pag. 507. dedimus, jungenda. Heic vero obſervare lubet, Breve iſtud, quod vocant, Pii circulare fuiſſe, ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Germaniæ miſſum. Laudatiſſimis autem illis Ferdinandi conſiliis vehementer obſtitiſſe Philippum II. Hiſpaniarum Regem, ex Epiſtolis amœbeis Leibnitii & Peliſſonii modo citatis p. 403. ſqq. cognovi. Hinc Pius in epiſtola ad Archiepiſcopos & Epiſcopos, quorum diœceſi ſubjectæ erant regiones vel urbes, Philippo parentes, diſerte excepit partes, in quibus Rex ille temporale dominium aut jus aliquod habuit (vid. Amœn. lit. P. IV. p. 504.), cum ad alios hujus non meminerit, vid. Literas Ferdinandi &c. a D. Schmidio editas pag. 33.

Ad Part. V. p. 57. B. Dürrius in Diſſert. Epiſt. ad Perilluſtrem Führerum ab Haymendorff, ſeptemvirum quondam Reip. Noribergenſis &c. mirum eſſe ait, quod Philippus Melanchthon Fauſti præſtigia-

ſq. edit. Budiſſ. Anno 1565. ubi ſequentia de eo narrantur:

„Novi quendam nomine Fauſtum de „Kundling, quod eſt parvum oppidum, „patriæ meæ vicinum. Hic cum eſſet „ſcholaſticus Cracovienſis, ibi magiam „didicerat, ſicut ibi olim fuit ejus ma„gnus uſus, & ibidem fuerunt publicæ „ejusdem artis profeſſiones. Vagabatur „paſſim, dicebat arcana multa. Ille Ve„netiis cum vellet oſtendere ſpectacu„lum, dixit ſe volaturum in cœlum. „Diabolus igitur ſubvexit eum, & affli„xit adeo, ut alliſus humi pene exanima„tus eſſet: Sed tamen non eſt mortuus. „Ante paucos annos idem Joannes Fau„ſtus, poſtremo die ſedit admodum mœ„ſtus in quodam pago ducatus Wirten„bergenſis. Hoſpes ipſum alloquitur, „cur mœſtus eſſet præter morem & con„ſuetudinem (erat alioqui turpiſſimus „nebulo, inquinatiſſimæ vitæ, ita ut ſe„mel atque iterum pene interfectus ſit „propter libidines) ibi dixit hoſpiti in illo „pago: Ne perterrefias hac nocte. Me„dia nocte domus quaſſata eſt. Mane „cum Fauſtus non ſurgeret, & jam eſſet „fere meridies, hoſpes adhibitis aliis, in„greſſus eſt in ejus conclave, invenitque

eum

eum jacentem prope lectum inversa fa-„
cie, sic a diabolo interfectus. Vivens„
adhuc habebat secum canem, qui erat„
diabolus, sicut iste nebulo qui scripsit„
de vanitate artium etiam habebat ca-„
nem, secum currentem, qui erat dia-„
bolus. Hic Faustus in hoc oppido Wit-„
tenberga evasit cum optimus Princeps„
Dux Joannes dedisset mandata de illo„
capiendo. Sic Norimbergæ etiam eva-„
sit, cum jam inciperet prandere, æstua-„
vit, surgitque statim, solvens quod ho-„
spiti debebat, vix autem venerat ante„
portam, ibi veniunt lictores, & de eo„
inquirunt. Idem Faustus magus, tur-„
pissima bestia, & cloaca multorum dia-„
bolorum, vane gloriabatur de se omnes„
victorias, quas habuerant Cæsariani„
exercitus in Italia, esse partas per ipsum„
sua magia. Idque fuit mendacium va-„
nissimum. Id enim dico propter juven-„
tutem, ne statim talibus vanis homini-„
bus assentiantur.„ Ingenue tamen fateor,
me nondum a me impetrare posse, ut

Melanchthoni adſcripſerit, quæ ab eo dicta fuiſſe minus eſt verisimile. Non igitur dubito, has relationes eodem habere loco, quo eam, quam immediate his de Trithemio præmiſit: Abbas Trithemius Spanheimenſis fuit magnus magus; in quodam forte itinere (ſicut mihi Pirchaimerus narravit) cum veniſſet in diverſorium non bene inſtructum, quidam per jocum dixerunt: Domine Abbas, cura nobis bonum ferculum piſcium; iſte tantum pulſavit feneſtram, ac ſtatim venit quidam portans lanceam inſtructam luciis coctis. Digniſſima certe hiſtoriola, quæ a garrulis nutricibus puerulis plorantibus ad nauſeam usque præcinatur: Cæterum egregia ſunt, quæ magnæ eruditionis ac exquiſiti judicii Vir, D. Frid. Guil. Bierlingius de Fauſto habet in Comment. de Pyrrhonismo Hiſtorico p. 158. ſeqq.

Ad pag. 81. ſqq. Paralipomena ad Jo. Aventini Annales Bojorum, quæ nec in aliis, nec in Celeb. Gundlingii editione reperiuntur, in Actis litterariis ex Manuſcriptis erutis, Faſcic. VIII. p. 20. ſqq. publicavit illuſtris B. G. Struvius ex editione ejus operis Cisneriana Baſil. A. 1580. quam Bibliotheca publica Jenenſis poſſidet,

det, & in cujus frontiſpicio margineque ea adſcripta ſunt.

Jo. Aventini vita Germanico idiomate conſcripta legitur in Parnaſſo Boico ſive *Neu-eröffnetem Muſen-Berg, worauff verſchidene Denk-und Leſwürdigkeiten aus der gelehrten Welt, zumalen aber aus denen Landen zu Bayrn, abgehandelt werden.* Part. VII. p. 28. ſqq. Opus hoc publicæ luci exponitur Monachii, complectens varias obſervationes philologicas, hiſtoricas, geographicas, genealogicas, literarias &c. Ibi annus Aventini natalis p. 30. dicitur MCCCCLXXVII. ex quodam ipſius Manuſcripto, cum Zieglerus contra A. CIↃ CCCC LXVI. natum eum fuiſſe tradiderit. pag. 34. memoratur, varios Codices Manuſcriptos, ipſi ex Bavariæ Monaſteriis Principum commendatione conceſſos, Bibliothecis, unde petiti erant, ab eo reſtitutos haud eſſe, inque Electorali Bibliotheca extare Catalogum Manuſcriptorum alicujus Monaſterii, cui ſequentia inſcripta ſint: *Aderat ante multos annos*

Bibliotheca Aventini Apparatus, ex Manuſcriptis & publicis monumentis collectus, tribus vel quatuor tomis, iisque haud exiguis conſtans, adſervari p. 41. nunciatur.

Ad pag. 97. ſqq. λειψανα illa Lambeciani operis, ab Illuſtri Uffenbachio mecum gratioſe communicata, jam typis exſcripta fuere, duas plagulas implentia, ſed pro ineditis fere habenda ſunt, cum jam nusquam compareant.

Erratorum extantiorum, quæ ob auctoris a prælo abſentiam irrepſere, index in parte ſequenti exhibebitur.

FINIS.

VA1, 1526331